8845

IV

1613

13

Historia Poloniae.
1613.

Joh. Caroli Chodkiewitz literae quib. sollicitat Jacobum de la Gardie ad defectionem a Rege Suecia ad suum Dominum.

Generoso Pontio copiarum olim ducis Sudromannia Caroli in Muschovia, ad Novogardiam magnam praefecto. Generose vir, non dubitamus, quin cognitam tibi eo locorum morte Caroli Sudermannia Ducis, tui pro tempore Principis, cujus stipendia merebare, habeas; noveris quoq. ad quas sceptra Suetica manus devoluta sunt; cujus deniq. ipse imperij civis voceris. Si haec post excessum Caroli consideraveras, non est dubium quin tibi vicissitudo rerum, ac successus bellici conatus quomodo sine viribus deficiat, in mentem venerit. Quam virtute nactus es fortunam, teres;

Sed quamdiu eandem privatis viribus detinere possis, nescimus an tibi in animo sit. Habes igitur, quamdiu spolium bellica virtutis tenes, augendi tempus famam nominis tui, cumulandi familiam tuam honoribus, nanciscendi demum Principis tui gratiam, cuius hæreditarius subditus, genio ipso probaris. Invitamus itaq; te ad stipendia Serenis. Principis nostri Sigismundi III, et hortamur, ne dedigneris et animum nobilem viro dignum, et fortunam sub auspicia tanti Regis deferre. Caeterum quomodo oblatam per nos gratiam Principis probaveris, respondeas postulamus. Datum ex castris ad Wolodum sitis. Martii 24. Anno. 1613.

Johannes Carolus
Chodkiewitz.

Nobili et generoso Pontio de la Gardiè, copiarum Sueticarum ad Novogardiam Magnam praefecto, viro strenuo dantur.

1635

Historia Poloniae

1635 209

3

Engelske och Hollandske legaterners till fredztractaten emellan Swerige och Polen witnesbörd öfwer the swenske legaterners egentliga mening om den articelen uthi Stilleståndet som handlar om then Catholiske religionens öfning uthi Lijfland. dat. Stumsdorf d. 2/12 Sept. 1635.

Nos infrascripti Serenissimi Magnæ
Britanniæ Regis ac Celsorum,
& Præpotentium Dominorum Dnorum
ordinum Generalium confoederatarum
Belgij Provinciarum ad Tractatus
inter Serenissimos Dominos Dominos
Sueciæ, & Poloniæ Reges deputati
notum ac manifestum facimus
universis et singulis, quorum in-
terest aut interesse poterit: cum
de articuli Religionis Catholicæ
Romanæ observatione in Livonia
in prædicto Tractatu, inter Illustris-
simos Dominos Dominos utriusque

Regni

Regni Commissarios ageretur,
ac multum diuq; de ea re esset dispu-
tatum instanterq; a prædictis Illustris-
simis Poloniæ Regis Commissarijs
urgeretur, ut prædicta religionis
Catholicæ Romanæ exercitium
durante induciarum de quibus
agebatur tempore, hominibus in
prædicta Livonia concederetur
nulla contentione Illustrissimos
Dnos Dnos Sueciæ Commissarios
ulterius permoveri potuisse, quam
ut prædictis hominibus in Livonia
libertatem conscientiarum religio-
nis, et devotionis in privato permit-
terent. Cumq adeo præfati Dni
Commissarij Suetici se metuere
dicerent posse ex his verbis amplius

quid,

quid a quoquam contra suam men-
tem inferri, sæpius eos per modum
interpretationis aperte coram nobis
aliisq. illustrissimis D.is D.is media-
-toribus professos esse. Sese per præ-
-dicta verba, nihil aliud ulteriusve
permissum concessumve intelligere
quam simplicem & solam con-
-scientiarum libertatem nullo autem
modo, eorusq. permissionem hanc
extensam velle, ut aliquod præ-
-dictæ religionis per sacerdotem
publicum privatumve exercitium
ex prædictis verbis permissum esse
prætendi possit, ob eamq. causam
ab omnibus istis formulis, in quibus
Exercitij verbum, expressum erat,
Illustrissimos præfatos Sueciæ Com-

Emij
E. J.

„missarios semper alienos fuisse,
et ideo his prorsus abstinuisse. Cumq̄
de hoc negotio, diu multumq̄ maxi-
„me per Illustrissimum Dominum
Regis Galliæ Legatum, apud Serenis-
„simum Poloniæ Regem, eiusq̄ Com-
„missarios esset actum; Retulisse
prædictum Dn. Legatum Galliæ, cum
iam prædicti D. D. Polonici Commis-
„sarii animadverterent, neq̄ publi-
„cum neq̄ privatum exercitium præ-
„dictæ Religionis ab Ill.mis Sueciæ Com-
„missariis ullo modo obtineri posse,
tandem contentos fuisse ista for-
„mula, de qua iam postremo actum
est, quæ ab Ill.mis Poloniæ Commis-
„sariis tradita est, in qua quidem nulla
de publico privatove prædicta Religio-

nis

-nis Catholicæ Romanæ exercitio
mentio facta est. Commemorasse
præterea prædictum Galliæ Regis
Legatum, idcirco ab Ill^mis Poloniæ
Commissariis in hanc formulam
deventum esse, ut se ex hac de præ-
-dictæ Religionis exercitio, disceptatione per modum honorabilis re-
-ceptus extricarent. Cumq Ill^mi DD^i
Suetici Commissarii a Nobis testi-
-monium super hac re, totiesq facta
a se in ea declaratione requirerent,
neq id a Nobis denegari possit
aut deberet. Præsens hoc instru-
-mentum illorum Illustritatibus in
perpetuam rei gestæ memoriam,
veritatisq fidem amice communi-
-cavimus, cumq his rebus omnibus
interfuerimus, paratos nos esse

Fac

ac Semper fore declaramus, quæ
iam nostra manu ac Sigillo confir-
-mamus omni meliori modo & forma
coram quibuscunq profiteri. Actum
Stumsdorffii d 2/12 Septemb: A:o 1635.

Serenissimi M. Britanniæ, Fran-
-ciæ & Hiberniæ Regis Legatus

Georgius Duglas
(L.S.)

Celsorum ac Praepp. DD:num Ordd: Gen. fœderat. Provinciarum Belgii Legati

(L.S.) Rochus van den Honert.
(L.S.) Andreas Bicker
(L.S.) Joachim Andreé.

14. 1621 6

Præscriptum Legationis ad Ser.mum et Poten.mum Prin;
cipem Dnum Ferdinandum Secundum Diuina fauen;
te clementiâ Electum Romanorum Imperatorem Ger;
mania Hungaria Bohemia Dalmatia Croatia Sclauo;
nia Regem Archiducem Austriæ Ducem Bur;
gundiæ Styriæ Carinthiæ Carniolæ Virtembergæ Co;
mitem Tyrolis: nec non Ill.mos et R.m.mos Sacri Ro.
Imp. Electores et Pri[illegible] Magnifico Maximiliano
Przerębski Castellano Syradien. Regni Senatori
Petricouiensi Mostensi Capitaneo Sacræ Reg.æ M.tis
Legato datum Varsauiæ die XXIV.a Mensis January An;
no Domini MDCXXI.

Legatus noster quamprimum eo peruenerit, vbi Sacram Cæsaream M.tem cum
Ill.mis Principibus Sac. Rom. Imp. Conuentum habere intellexerit, adeundi
Cæsaream M.tem in consessu Ill.morum Electorum et Principum Imperij ob;
tentâ facultate nostram propensionem, studium, et promptissimam volunta;
tem Cæs.æ M.ti deferet, ac eidem diuturnam valetudinem, prosperos rerum
successus, gloriosissimos de aduersarys triumphos et quamprimum pacan;
darum Sacræ Cæs.æ M.ti subiectarum dition[illegible] felicitatem comprecabi[illegible];
Similiter et Ill.mis Principibus mutuam beneuolentiam declarabit ora;
tione ad id accommodatâ, tum demum reliqua exequetur in eum sensum.

Ser.me R.me et Poten.me Cæsar. Ill.mi et R.m.mi Sacri Romani Imperij Electo;
res et Principes. Augusta sanè decora, et maxima dignitatis or;
namenta, quibus veterem laudatissimorum Principum inclytæ Austri;
acæ Domus, et M.tis V.ræ Maiorum adæquare gloriam M.tas V.ra visa

1621 17

est dum continuè subsequentibus se temporibus Hungariæ et Bohemiæ
Regni, atq Sacri Rom. Imperij triplici inquam corona eminere Mtem
Vram divinâ providentia accidit, prout ea voluptate Mtem Riam
affecerunt, ut nil iucundius rebus in proprijs Mti Riæ contingere potu;
isset; sic vicissim perturbatio tranquilli, et desideratissimi Imperij
Mtis Vræ in vicinis Serl.mo Regi meo ditionibus temeritate paucor.m
excitatâ, dum immensam flammam edere videretur ita affecit Riæ
Mtis animam, ac si in visceribus Regni Poloniæ incendium tantoru.m
malorum excitatum fuisset. Sic etenim Mtas Regia successib. Mtis
Vræ de[illegible]tur, ut quæ Mti Vræ ex voto contra rebellium [illegible]
evenirunt, Serl.mo Regi meo sint proprijs fortunis iucundiora. Et ia[m]
circo non prætermittendum duxit in hoc publico Sacri Romani Impe;
rij Principum consessu Mti Vræ propensissimam hanc suam voluntate
testatam facere, et simul congratulari, et de prostratis perfidis rebelli;
bus, et de oblato amplissimo campo depromendæ innatæ Mti Vræ cle;
mentiæ erga illos, qui ad obedientiam redire, et ad asylum clementiæ
Mtis Vræ confugere velint: Quibus ut ea semper esset mens Mti Vræ
debito obsequio subesse in ipso motuum Bohemiæ et Hungariæ exordio
Ria Mtas et monere, et suadere iteratis Legationibus Bohemiæ Silesiæ,
et Hungariæ Status non intermisit; et prout nihil, quantum in ipsius
Mte fuit intentatum reliquit quo suum erga Mtem Vram studium et
desiderium pacandorum Mtis Vræ Regnorum testaretur. Sic dum
iam earum sub potestatem legitimam Maiestatis reducendarum
aperitur Mti Vræ gloriosissimis victorijs via, et lætatur plurimum
Ria Mtas, et Deum Opt. Max.m precatur ut ad [illegible] fines
Mtis Vræ victorias continuet, et prosperet, atq pacatis post hanc tem;
pestatem Regnis omnimodâ felicitate perfrui largiatur. Atq huic
lætitiæ quâ ex Mtis Vræ optatissimis successibus Serl.mus Rex meus
perfruitur accidit et ea consolatio, quod in eam spem veniat Ria Mtas
secundissimis hisce victorijs Mtis Vræ contra domesticos hostes, æque

perturbata iri communis vniversæ Christianitatis inimici Turcarum Ty-
ranni consilia, ac veluti rebellium nefarij contra Mtem Vram ausus inci-
tamentum ei extiterunt hinc sumendi animum, et foederum religione con-
temptâ per latus Regni Poloniæ ad ditiones Mtis Vræ (ex quibus dolen-
do, et nefario consilio ad propriam perniciem inuitare Tyrannum perditi,
et perfidi homines non sunt veriti) contendere statuerit. Et plane eo
consilio hyberna Adrianopoli quasi in biuij loco agere dicitur, vt inde quò
expeditiùs videbitur vel per Serlmi Regis mei ditiones Hungariam, vel per
[illegible]niam Poloniam ag[illegible] Verum postquam eum ambitiosa, et
detestanda rebellium pollicita fe[illegible]ent, quorum ille effectum præstolatur, non
dubitamus, quin de suorum successuum præsumptione plurimum spei, &
animi remittet. Quô si salutare illud, et vniversæ Reipub.æ Christianæ
summopere necessarium consilium quod non multis ante temporibus sub fe-
licissimo Rudolphi Secundi Antecessoris Mtis Vræ Cæsareæ Imperio
dignissimis Maioribus Vestris Illmi Principes et Electores Sacri Ro-
mani Imperij tentatum aliquando fuit iam hoc verum statu consequi
valeat effectum, vt inquam Augustissimum hoc Imperium, et Mtis
Vræ Cæsarea Regna societate belli iungantur cum Serlmo Rege meo
ipsiusq Mtis Regni Poloniæ ditionibus, ad communia repellenda pe-
ricula, atq eam refrænandam dominandi libidinem Ottomanicæ gen-
tis, qua in eorum omnium, quorum fines attingit, vel intuetur, fertur
perniciem, eâ est Ria Mtas Dnus meus Clementissimus fiduciâ divi-
no afflante nutu facile fieri posse, vt non modo ea pericula remouean-
tur, sed etiam finibus vtrinq prolatis post præsentem tempestatem diutur-
na, ac securâ pace, et Germania Imp[illegible] Polonia Reg[illegible]
ceret. Quamobrem Potentme Imperator, et Illmi Principes hoc i-
psum iam vestræ benevolentiæ pro mutuâ necessitudine, et periculi mu-
tui comunctione Serlmus Rex meus proponit, quod summo desiderio
retro actis temporibus Maiores Vestri flagitârunt, eorum autem votis
tum non respondisse euentus, cæterorum Christianorum Principum cun-

ctatio hac in parte in causâ fuit, Serl.mo enim Regi meo, et R.Egni
Poloniæ Proceribus semper id consilium probabatur. sed antequam con;

Causa cur consilium confoederationis non successit

stanti voluntate, et firmis foederibus reliquos Principes, et populos
coniunctos, ad eundem scopum collimare vidissent, ijs quibus à later
re infestissimi Scythæ, et naturales inimici Moschi imminerent,
concitare potentissimi hostis in se vim antequam se â reliquis (pro
ut Vladislao Hungariæ, et Poloniæ Regi accidit) non destitutos iri
certò cernerent, non expediti consilij res esse visa. Salutare profectò, e
expedi[illegible] Chistianæ propositum illud fuisse testantur ij [illegible]
ex nequi[illegible] ercerunt fructus dum [illegible] in parte tant[illegible]
M.te V.ra tenetur, et Germania præ foribus pericula ad se properantia
cernit. Nec enim foedera cum eo Tyranno maiorem securitatem pr
stare possunt, quàm quousq rebus ipsius expedit. cum fœderum firmi
tatem non iurisiurandi Sacramento, sed proprio commodo ille meti
atur. Quare cum prudentissimo consilio omnibus semper visum f

Curandum ne hostis vires in immensum crescant

metiri in tempore hostis vires, nec eas in immensum augeri permit
tere prudentia M.tis V.ræ Ser.me Imperator, et Ill.mi Principes ic
prouidere conuenit, vt potiùs coniunctis inuicem animis et viribu
ineatur ratio ex Hungaria hostem expellere â confinibus commu
nium ditionum rabiem barbari remouere, quàm permittere eum, v

Ex Hungaria hostem expellere

vires illius nostro (quod Deus auertat) casu ita adaugeantur,
quo Germaniam quoq opprimendi maiorem habeat opportunitatem
Clarum enim est non nisi coniunctis Christianorum viribus huiu
Tyranni potentiam infringi, et ausus cohiberi posse. Qui prout
Christianorum dissidio creuit, sic et hoc tempore separatos viribu
disiunctos voluntatibus alios post alios tandem opprimet, done
vniuerso tandem Christiano nomini certum adferat exitium. N

Non solum petitur Polonia

enim existimetis velim Ill.mi Principes solam ab eo peti Poloniam
maius quiddam â perpetuo Christianitatis hoste spectatur, nec q
quam aliud, quàm, ad quod et superstitio ipsius, et immensa cupidit

8

eum ducit, vt quo successu tot Christianitatis Regna iam subegit, eodem
ad reliqua etiam gradum sibi faciat. Itaq causa quidem belli Polonia
prætenditur, præmium verò reliqua Christianitas vniversa, ad quam faci-
liorem per Poloniam accessum habiturum se sperat, ab eo petitur. Vt in
communi igitur vniversæ Christianitatis periculo, quemadmodum alios Prin-
In auxilium appellat cipes Christianos ita maximè Sacram Cæs.^m Mtem Vram, et Ill^mos
Sacri Rom. Imperij Electores, et Principes contra communem hostem
de auxilio appellandos sibi R.^ia Mtas statuit. Sanè consultum
[illegible] Vra, et vobis Ill^mi [illegible] cum nro discrimine ad
Legati vos festinantibus calamitatibus remedia tempestivè adhibere; et suarum
partium esse Mtas Vra Cæs.^a statuat, prout idipsum et per literas, et per Lega-
Suscipiat [illegible] Cesar sollicitudinem tos suos testari Mti Vræ, Ser^mo Regi meo placuit suscipere solicitudinem
vniversæ Christianæ Reipub.^æ salutis et eâ authoritate, quâ summâ &
maximo inter Christianos Reges et Principes Mtas Vra meritò præ-
eminet, ad id vti, vt eius studio, et exemplo omnes Christiani Reges,
et Respub.^æ communem Christianam rem non negligendam sibi esse ducant.
2° Cæterum cum ad bellum hoc eadem ferè, quibus omnia bella administran-
tur, inprimis verò pecunia, milites, arma, et omnis generis instrumenta
bellicum sint necessaria, in ijs quoq R.^ia Mtas â Principibus Chri-
stianis auxilia postulanda, et requirenda putat. Omnibus igitur his-
ce rebus vt Mtas Vra Cæs.^a et Ill^mi Sac. Rom. Imp. Principes
quàm maximis poterunt R.^iam Mtem iuvent, et alios eiusdem Sac.
Rom. Imp. Status, atq Ordines ad iuvandam eam adducant â Mte
Vra Cæsarea, et â vobis Ill^mi Principes petit. Nec minoris id
Commune malum quoq esse momenti ad avertendam [illegible] belli [illegible]
3° Rex meus existimat, si Mtas Vra Cæs.^a Turcico Tyranno denun-
ciare velit; rem sibi cum Regno Poloniæ cùm ob vicinitatem, cum ob
alias plurimas coniunctiones esse communem, nec violari illud â
quoquam posse quod non itidem Sacrum Rom. Imperium Mtemque
Vram Cæs.^m afficiat. ac proinde, nec fœdus, vel induciæ aliquæ ex parte

Sacra Cæs.a Mtis Vrâ aut Statuum Sacri Rom. Imp. cum perfido isto Tyranno exclusâ ibidem Poloniâ concludantur, pro ea quæ Mti Vræ Cæs.a atq Illmis Germaniæ Principibus arcta propinquitatis, et voluntatum intercedit cum Serlmo Rege meo coniunctio, pro mutuâ vicinarum Prouinciarum necessitudine, ob communis periculi coniunctionem, amanter â Mte Vrâ Potentmo Imperator, et â vobis Illmi Principes postulat Ria Mtas. Rem certe Vestrâ prudentiâ dignam, et Germanicæ genti innatæ ... nec minus vobis ... Christianæ salutarem præstabitis. Ac præterea multum ... adiumenti Sacra Ria Mtas sperat, si Hungariæ fines ita Mtas Vrâ Cæs.a et Sac. Rom. Imp. Electores tueantur, vt nobis ab eâ parte ab hostis impetu liceat esse securis, et vobis sine solicitudine de reliquo Hungariæ. Id autem omne, quod â Mte Vrâ Cæs.a et â vobis Illmi Principes in Serlmi Regis mei gratiam, et Poloniæ causâ fiet, et mutuo officiorum genere, et communis hostis propulsati beneficio compensabitur Mti Vræ Cæs.a et vobis Illmi Principes. Quicquid enim Serlmi Regis mei pyssimis, et fortissimis conatibus, vestro nobis accedente auxilio de hostis ausibus decedet, in vestrum proprium et vniversæ Christianæ Reipub. vertetur commodum. Cui equidem Christianæ rei prout Mtem Vrâm Cæs.a et vos Illmos Principes cupere consultum esse ... Ria Mtas Dñs meus Clementmus sic, vt quamprim... ... in nostra causa cum qua ipsius salus coniungi, et ... iterum atq iterum desiderat.

Defensio Hungariæ finium

Ex Commissione Sacræ Riæ Mtis propria

S. Carolus ...

R. M. S.

Sacra Cæs.æ Mtis Vræ aut Statuum Sacri Rom. Imp. cum perfido isto Tyranno exclusâ ibidem Poloniâ concludantur, pro ea quæ Mti Vræ Cæs.æ atq Illmis Germaniæ Principibus arcta propinquitatis, et voluntatum intercedit cum Serlmo Rege meo coniunctio, pro mutuâ vicinarum Provinciarum necessitudine, ob communis periculi coniunctionem, amanter â Mte Vrâ Potentissime Imperator, et â vobis Illmi Principes postulat Ria Mtas. Rem certè Vestrâ prudentiâ dignam, et Germanicæ genti innatæ [illegible] nec minus vobis [illegible] Rem Christianæ salutarem præstabitis. Ac præterea multum [illegible] adiumenti Sacra Ria Mtas sperat, si Hungariæ fines ita Mtas Vrâ Cæs.a et Sac. Rom. Imp. Electores tueantur, ut nobis ab eâ parte ab hostis impetu liceat esse securis, et vobis sine solicitudine de reliquo Hungariæ. Id autem omne, quod â Mte Vrâ Cæs.a et â vobis Illmi Principes in Serlmi Regis mei gratiam, et Poloniæ causâ fiet, et mutuo officiorum genere, et communis hostis propulsati beneficii compensabitur Mti Vræ Cæs.æ et vobis Illmi Principes. Quicquid enim Serlmi Regis mei pyssimis, et fortissimis conatibus, vestro nobis accedente auxilio de hostis auribus decedet, in vestrum proprium et universæ Christianæ Reipub. vertetur commodum. Cui equidem Christianæ rei prout Mtem Vrâm Cæs.am et vos Illmos Principes cupere consultum esse, non dubitat Ria Mtas Dnus meus Clementissimus, ut quamprimum consuli ei debere in nostra causa cum qua ipsius salus coniungi, et verti videtur, statuatis, iterum atq iterum desiderat.

Defensio Hungarorum finium

Ex Commissione Sacræ
Riæ Mtis propria.

S. Carolus [illegible]
R. M. S.

1650

9

Instructia Ichm. Mciom Panom Mathiaszowi Fronckiewiczowi Chorązemu Nowogrodzkiemu Porucznikowi Chorągwie Usarskiey Xcia Jego Mci Pana Hetmana W. X. L. Jego Mci Panu Janowi Ottenhauzowi Oberszterleytenantowi Jego Mci Pana Piotrowi Rybinskiemu Chorążemu Chorągwie Xcia Jego Mci Pana Hetmana Jego Mci Panu B. Bychowcowi Towarzyszowi Chorągwie Usarskiey Wielmożnego Jego Mci Pana Woiewody Smolenskiego Posłom na Seym walny Warszawski w Roku 1650 wyprawionym od Woyska J. K. Mci zaciągu W. X. Litt.

Oddawszy naprzod wiernego poddanstwa y uprzeymey do ochotnych zadosyc uczynienia Maiestatu J. K. Mci y całosc Oyczyzny, odwagi gotowosci naszey zalecenie odprawiwszy Ichm. PP. Posłowie, imieniem Woyska naszego podziekuią uniżenie J. K. Mci Panu naszemu Miłościwemu za tak Oycowski affect wziętym obmyslawaniu iako o wszystkich innych spolney Oyczyzny Matki naszey potrzebach, tak osobliwie o Macierzyney w zapłacie krwawych zasług naszych Satisfactiey. Oswiadcza y z tey miary zniewolona do usług J. K. Mci y Rzpltey ochota nasza, że J. K. Mci Pan nasz Miłościwy iako aequus et benignus aestimator dawnieyszych zasług y swiezych powolnych z Rzpltą procederow naszych, onych w Propositiey na Seymiki swoiey honorifico elogio prosequi zamieszczac nie raczył. Co my od J. K. Mci z uniżoną przyimuiąc wdzięcznoscią, bierzemy to pro pignore y wzatku Panskiey życzliwosci y propensiey J. K. Mci ku Woysku naszemu y z tąd sobie nie pochybną czyniemy otuchę że J. K. Mci skłoniwszy Krolewskie serce swoie ku Ludziom zasłużonym Maiestatu swoiego powagę u innych Stanow włożyc w to raczy, abysmy in aequissimis desiderijs nostris byli iak nayprzystoyniey ukontentowani.

Nie tayne są wszytkim Stanom y całey Oyczyźnie wborgowey służbie nad nadzieię dłużey zatrzymane prace y horowania nasze; nie tayne nie tylko wyniszczonych dostatkow straty, ale y zdrowia odwagi. W ktorych readu stią y odżałowaniem krwie y fortun naszych rowno z nayzasłużenszemi szczesliwem fortunnych J. K. Mci auspiciorum, nad wielu innych pociągaiąc. A to iednak nieszczesliwem takim naszym y podobno nie wdzięcznosci y niechęci malevolorum, w recompensie y nagrodzie zasług daleko

pozad za inszymi zostawien iestesmy. Wzięła Rzpta znaczne, y szczerze wytrzymane proby, modestiey y cierpliwosci naszey nie tylko w tak długim y cierpliwym czekaniu zupełney zapłaty: ale y w tak znacznym ustąpieniu niemałey częsci zasług naszych

Nie schodziło nam bowiem iako na słusznosci postulatow, tak y na wielu przykładach, nie tylko dawnieyszych lat antecessorow, ale y swieższey pamięci braciey naszey, ktorzy nim do powinney wodzom swoim submissiey przystępowali, sprzod zawsze w tym co im rozaciem de iure et aequitate debebatur zupełney satisfactiey dochodzili. Cięszka to bowiem Żołnierzowi, niebiorąc tych na ktore odważnie robił zasług, pozwolic na się vitae necis potestatem: y prawa sobie krwią nabytego nato ustępować, aby interea kto inszy na gardle y poczciwym iego, prawo y pretensiy swoych dochodził. Cięszka płacic de suo gotowizną, iakie Sąd naydzie winy abo długi: kiedy sam w swoich własnych długach y utoczoney krwie nagrodach satisfactiey nie odnięsie.

Atoli aby Rzpta widziała, że z nią nie tylko meritis: ale tesz powolnoscią et officijs certamus, cessimus w tym pilnemu staraniu y instantiom Iasnie Oświeconego Xiązęcia Jegomości Wodza naszego y Ichmmc naznaczonych od Rzptey Commissarzow, żesmy nie tylko powabnieysze łoysci zasług naszych srzodki porzucili, ale y w submissiey pod Sądy Commissarskie naszey zupełną wszytkim w roznych przeciwko nam pretensiach satisfactią czynic pozwolili: y de facto uczynili, sami in desiderijs et debitis Nostris satisfactiey nie odniosszy.

Ktorey to condescensiey naszey za tak długą tych Sądow y Commissiey podczas niezwyczayney w Wilnie drogosci przewłokę, nienagrodzonymi zasług naszych stratami przypłacilismy.

Mało było natychczas wielkich w cierpliwym czekaniu nagrody podiętych szkodach naszych. Ale nadto y niemałey zasług naszych częsci, subleuando inopiam na onczas Skarbu, y srzodki do prętszego z nami uspokoienia facilituiąc, niebez ukrzywdzenia swego ustąpilismy.

Bo naprzod miasto darowaney ćwierci zupełney, na iednego Miesiąca żołdzie przestalismy y co nam Rzpta moram cierpliwego czekania zapłaty nagrodzic miała, tosmy my przeciwnym obyczaiem, aby nam prędzey ostatek oddała, y z tego co nam debebatur, sila de suo upuscili.

Poczym za niespodziewanym Monety zniżeniem, y z tey samey ktorąsmy ad rationem zasług swych brali gotowiznie znaczne iacturÿ y dispendia odnosimy, ciężar ten ktory Oyczyzna Skarbem swÿm dźwigać miała na nasze ramiona obalony niesłusznie ponosząc in spem nagrody od Rzptey o ktorą PP. Posłowie prosić imieniem Woyska będą.

Naostatek za instantiami JchMM PP. Commissarzow abysmy nie byli onerosi Rpliceˣ, dedimus to usilnemu y gorącemu staraniu Wodza naszego zesmy przyięli conditią dotąd w takowych commissiach niesłychaną: że ledwie niepołowica Woyska naszego, zwinąwszy chorągwie, w domach swoich czekać zapłaty, accepta et data fide imieniem Rzptey od niey Plenipotentow Seymem naznaczonych, że nie tylko zwiniony chorągwiom, ta facultas nasza fraudi nie będzie, ale y wszytkie puncta naszey Commissiey namowione do effectu przywiedzione będą.

Przełożą zatym PP. Posłowie imieniem Woyska obciążliwą skargę, na tych ktorzy nie wiedziec quo instinctu przez Manifestatią w Wilnie przeciwko assecuratiey Naszey uczynioną, wtrącaiąc się do tego co im nie należało, Transactią z nami auctoritate publica legitime zawartą convellere, y Woysko nasze do szukania inszych ku dochodzeniu zasług swoich remedia, extrema necessitate przycisnąć usiłowali.

Zarobiła na to, tak wielka modestia y powolność nasza aby Rzpta desideria nasze etiam non interposita fide sua od nas wniesione benigne acceptowała. Daleko więcey kiedy do wielkich słusznosci przystąpiło y to vinculum fidei y creditu Oyczyzny: ktore y postronne miedzy sobą narody: y same Nieprzyiaciołÿ, iure gentium z sobą mocno wiąże; a pogotowiu Matkę z Synami tak powolnÿmi tym mocniey wiązać ma. Nie możemy być inakszego rozumienia o Oyczyznie Naszey, iedno że nam y słowa przez Commissarze swoie danego dotrzyma y tak powolney submissiey naszey wdzięczna będzie. Boż iesmy Oyczyznie swey w nadziei Macierzyńskiego ku nam affectu y wdzięcznosci nad możność y siłÿ nasze Synowską powolność oswiadczali: gdziebyśmy na nadziei naszey zawiedzieni Novercalem iey affectum et ingratitudinem doznali; inszy by nas na to sama dispensowała słuszność abyśmy nie spuszczaiąc się na cudzą ktora się tak źle nadaie discretią, sami o sobie radzili

Wnoszą tedy Ichmm PP. Posłowie usilną y gorącą instantią Woyska aby Rzptta eandem po tak długich zwłokach skuteczną y zupełną zapłatę obmyśliła, ochroniwszy szkody na Ziemia dziećh. A zabiegaiąc aby do tak wielkich strat iako przedtym Woysko nieprzyszło, aby czas odprawowania tego Actu ad summum spatio Sześciu Niedziel ocirkułowała, tudzież aby mieysce zapłacie w obozie naznaczyła, idąc w tym nie tylko cudzoziemskim ale y Stawdatorum Przodkow naszych trybem. Gdysz tey na bruku płacey Woysko incomparabilibus damnis et iactaris swiezo przypłaciwszy, słusznie się z tego inposterum usilnym staraniem u Rzptey wyprasza.

Przy pozwolonym od Ichmm PP. Commissarzow chlebie obiecane było na Sustentatią Woyska z Oeconomy IKMci subsidium to iest po Sześciu Złotych z Włoki: Ktore isz nas nie doszło y chocby doszło potrzebie sustentacyey Woyska dla długiey czasu zapłaty odwłoki wystarczyć nie może, insuperabilis necessitas Woysko do tego przyciska aby o ukazanie drugiego chleba flagrantissimam instantiam czyniło, bo, pomimo sz się bez niego obeyść żadną miarą nie może

Wnoszą y w tym prozbę y desiderium Woyska aby przykładem Tractamentow ktore Raytarskim Rotmistrzom z dawna daią, Usarskim tesz y Kozackim Rotmistrzom tractamenty naznaczyć y zaprzeszłe zasługi odebrać pozwolono. Gdysz przez to w ludziach ochota do rzemiesła Rycerskiego y służb Rzptey gaśnie isz ci ktory na służbę woienną ludzi zbieraią, nullo Rpcae subsidio sublevati każdego zaciągu stratą substantiey swoiey przypłacać muszą

Przyczyniać się przytym PP. Posłowie będą do IKMci y Rzptey za tymi Chorągwiami ktore na usługę Rzptey będąc zaciągnione z pewnych respectow zapłaty nieodniosły iako są Chorągwie JO Mci Pana Wwody Trockiego, JMci Pana Pisarza Polne, Pana Falinskiego, Pana Donowaia Za ktorymi: isz od Ichmm PP. Commissarzow do cognitiey Seymu są odesłani Woysko swoie interessa znosi. Tudzież y za Pułkiem Woiewodztwa Brzeskiego aby na straty iego w ochach IKMci podięte ossobliwy respect Rzpta miała.

Decreta sądu capturowego nadżołnierzow do urzędu Hetmanskiego nie porwanych otrzymane aby według responsow IKMP. N. M. nam na pierwszo instantię danych nullitati subiaceant y do execucyey nie przychodziły prosić PP. Posłowie będą.

11

Ale nadewszytko prosić o to imieniem wszytkiego Woyska PP. Posłowie będą, aby IK Msć Pan Nasz Miłły in distributiva iustitia potiorem rationem Ludzi Rycerskich a zwłaszcza zasłużonych y starych Zołnierzow tudziesz psrzelanych pokaleczonych, wzgląd innego stanu ludzi mieć raczył. Niech tego nikt przed IKMcią nie udaie y non hereat to menti żadnego z IchMM którzy tego naszego desiderium słuchać będą: żeśię Zołnierz za wszytkie odwagi swoie zwoyczaynym stipendium contentowac powinien. Gdysz ten żołd za ktorym się ubogi Zołnierz na wszytkie zdrowia y dostatkow swoych pericula narażac musi; nierachuiąc krwawych potow trudow y niewczasow woiennych nierachuiąc przypadkowych iactur y straty fortun iego, nierachuiąc odżałowanego, na nayczęsze razy na utoczenie krwie, na okaleczenie, a często na nieuchronną śmierć zdrowia: samym ordinaryinym na konie, na Rynsztunek, na Czeladź na Sustentacią swoię kosztom y wydatkom tak wystarczyć nie może że na to wszytko lepiey nie decusso plus ważyć musi. Apelluiemy do wiadomosci tych y experientiey ktorzy się tego rzemiosła namniey dotknęli. Zaczym iesliby nie było dalszey w Oyczyźnie nagrody nadzieie, nikt ani zdrowia ani fortun swoych chciał tamo czemu nie będzie zeby ie miał na służbę tak liczney y nierowney stratom swoym recompensy ważyć. Prosić tedy będą PP. Posłowie IKMci Pana naszego Mttego ieśli tego życzy aby przygaszona w wielu Ludziach do służb Rzpltey ochota wrociła się do starożytnego florem swoiego, żeby nie dopuscił aby bene meriti y ci co dla dostoienstwa IKMci y całosci Rzpltey na zdrowiu y dostatkach swoych szwanki odnieśli, z wprzystępie do szczodrobliwey ręki IKMci od innych mniey zasłużonych odcierani byli.

Ktorzy aby tym lepiey w pamięci IKMci zostawac mogli niżey mianowane osoby przypominaią y imieniem Woyska IKMci y Rzpltey zalecaią.

A naprzod pamiętne z Przodkow swych merita IchMci Pana Sewmilia WXL ktorych własną odwagą swoią za każdą usługi kazdy okazią zdrowia y dostatkow swoych nieszanuiąc indesinenter ponawia, meretur aby IK Msć Pan Nasz Miłły osobliwy respect na przysługi iego mieć raczył.

Zasługi tesz JMci Pana Strażnika W. X. L. Rzptey zdawnych lat
wiadome y sławnym fortunnych successow experimentem mieras
oswiezone godne są nagrody. Za ktorem in specie prosić będą aby
mu dzierżawa Kaszla ktorą w Smolenskim Woiewodztwie
lennym prawem trzyma wiecznoscią conferowana była
Ponowią mieiąc przełożoną Woyska naszego prozbę PP. Posłowie za JM
Panem Komorowskim Chorążym Wilkomirskim Porucznikiem
Chorągwie Hetmanskiey aby zadawne y swieże merita swoie, y
zate krwawą przysługę ktorey niedawno dla Rzptey useągnął
z naymnieysza odniosł recompense
Wnioszą intercessią y za JMci Panem Stawską Mozyrskim Po-
rucznikiem Hetmanskiey Chorągwie aby merita iego y znaczne
zdrowia y kosztow odwagi były wpamięci JKMci P. N. Młgo
Przypominią y stawdarzne w Inflantskich Moskiewskich y po-
śledmieyszych expediciach przysługi JmPana Marcinkiewicza
Sędziego Upitskiego, ktore przez tak długi czas z starych Oyczy-
zny mieroy przeciągaiąc oddawał
Hiemney y merita JMPana Niewiarowskiego Porucznika JaŚn.
Pana Woiewody Smolenskiego w Pruskich Moskiewskich
y terazmieyszych expediciach odważnie oswiadczone JKMci
y Rzptey zaleca

| Przypomina y JMP. Oberszt Lejtenant Ottenhauz ktory pierwszy z za służby swiey Inflantskie y zabrania mieszkay ały niegdy zaszczonym w tak ani JKM P. N. M. zostawił ~~confidencyi~~ samem.

Przypomina JKMci y Rzptey JmPana Szwartzoffa Rotmi-
strza Raytarskiego w wielu expediciach dobrze zasłużonego |
Nie zapomnią PP. Posłowie y zasług Pana Rybinskiego Chorąże-
go Hetmanskiey Chorągwie ktoremi iako rożnych expediciach
tak y wtey de Rep.ca iest benemeritus
Przypominią y dawne merita Pana Podleckiego Rotmistrza
Wnioszą intercessią za Panem Kurskim Rotmistrzem JKMci
Kozackim ktory iako zawsze tak y teraz odważnie czynił Oy-
czyznie przysługi aby mu dzierżawa Krymczyn ktora w
Upitskim powiecie lennym prawem trzyma w wiecznosc
~~ob~~cona była. Także za P. Bychowcem ~~towarzyszem~~ Chorą-
żyme JMP. Woy. Smolenskiego ktory ~~~~ ~~~~ [niesporna nie] oyczyznie usługe
~~merey~~ ~~~~ [zarzuca na mielester] szczerotliwości Panskiey ~~~~ świadectwa, iednak aby ~~~~
temz prozbie [kre] w obwarowaniu meis wlki juris regales ~~~~ [wdalny] juris terrestris JKM ~~~~
~~trzymał tak~~ JKMci y Rzptey prosic będą

Za Panem Donowaiem ktory acz w częsci Ludzi swoych zapłaty
nie odniosł, iednak w tey expediciey mężnie stawaiąc daw=
nych swoich merita ktoremi w pierwszych expediciach Oyczy=
znie służył znacznie ponowił przyczynia się aby mu był
Indigenat conferowany: A to tym więcey że w tey expedi=
ciey iest postrzelony

Tudziesz y innych postrzelonych y skaleczonych na tey osta=
tniey pod Lwowem posłudze Oyczyzny przypomina J. K. Mci
y Rzptey. Między ktorymi z osobną intercessią nominatim
za Panem Chodorkowskim Porucznikiem Chorągwie Kozackiey
Nadworney Jaśnie Wielmożnego Pana Hetmana, ktory w napierw=
szym potkaniu nawalnosc Nieprzyiacielskiego impetu na so=
bie trzymaiąc wpułpostrzelony tak cięszki szwank odniosszy
y prawie zdrowia na posłudze Rzptey pozbywszy prosi o opa=
trzenie.

Zaleca y Pana Przyłkowskiego Capitana J. W. Mci ktory w tey
że pod Lwowem potrzebie odważnie stawaiąc postrzał szko=
dliwy odniosł

Przypomina y Pana Puszkiewicza Rotmistrza Piechoty Wę=
gierskiey Hetmanskiey ktory tamże powinnosci dobrego
żołnierza czyniąc dosyc postrzelony

Nie zapomina y zasług Pana Lausze Porucznika Pana Pisarza
Polnego W. X. L. ktory w teyże potrzebie mężnie stawaiąc zaro=
bił na to aby inter benemeritos in facie Rpcae był przypomniony.

Naostatek zaleca y Pana Szalewskiego Pana Buszkowskiego
Pana Zeronskiego ktorzy z dawna na rożnych expediciach od=
ważnie służąc: czekaią na Mciwą Łaskę J. K. Mci Pana
Naszego Mctiwego. Przyczyniaiąc się iako za wszystkimi innymi
zasłużonymi lubo w tych naszych petitach naszych miano=
wani nie są, tak osobliwie za temi ktorych merita na ten
czas Woysko nasze J. K. Mci y Rzptey recommenduie

\# Prosić będą za [illegible] P. [illegible] [illegible] [illegible] aby
na odwagę iego do [illegible] [illegible] y [illegible] ktory prowadził [illegible]
[illegible] prowadził [illegible] na dessolacia [illegible] [illegible]
merita respectuiąc, w ~~[illegible]~~ [illegible] z [illegible] [illegible]
odniosł na [illegible]

Instrum[entum] No. 4 Ch: C[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] dam

My Dygnitarze Vrzędnicy Ziemscy Grodzcy Dworni Rycerstwo Szlachta Obywatele Wdztwa Nowogrodzkiego dla obrania
JchMw Panow Posłow Naseym Sześćniedzielny Warszewski wtym Roku Tysiąc Sześćset Sześdziesiąt Szostym Msca
Septembra Dwudziestego osmego dnia, Zuniwersałem JeoKrMci do Nowogrodka zgromadzeni Oznaymuiemy iż na ten
Seym zgodnemi głosy obrawszy JchMw PP: Posłow zwoiewodztwa Naszego to iest JeoMci Pana Stephana Fronckiewicza Ra
dziminskiego Chorążego y JeoMci Pana Jana Charlinskiego Podwoiewodze Nowogrodzkich Respektuiąc na teraznieyszą drogość
Postąpiliśmy Ichmciom Poselszczyzny z włoki osiadłey złoty ieden z włoki pustey zogrodnika y domu Mieyskiego Po groszy sześci
Ktora Poselszczyzna według Reiestru JeoMci Pana Stanisława Protasowicza zewszystkich dobr Xiążęcych Szlacheckich y Du
chownych ma być wydana Naydaley Do niedziel Sześciu Do rąk Collectora od Ichmciow Panow Posłow nato Deputowanego na co
Daiemy ten Kredens zpodpisami Rąk naszych Pisan w Nowogrodku Roku Tysiąc Sześćset Sześdziesiąt Szostego Msca
Septembra Dwudziestego dziewiątego Dnia

Roku 1666 Msca Septembra 29 dnia
[illegible] Ichm PP obywatelow wdztwa
Nowogr. do akt grodzkich Nowogrodzkich
podano przez P Samuela Lenda

Jan Korsak Sędzia Grodzki Nowogrodzki

Alexander Przyłuski

Theophil Kymza

Jan Protasowicz

Krzysztof Kuszelewicz

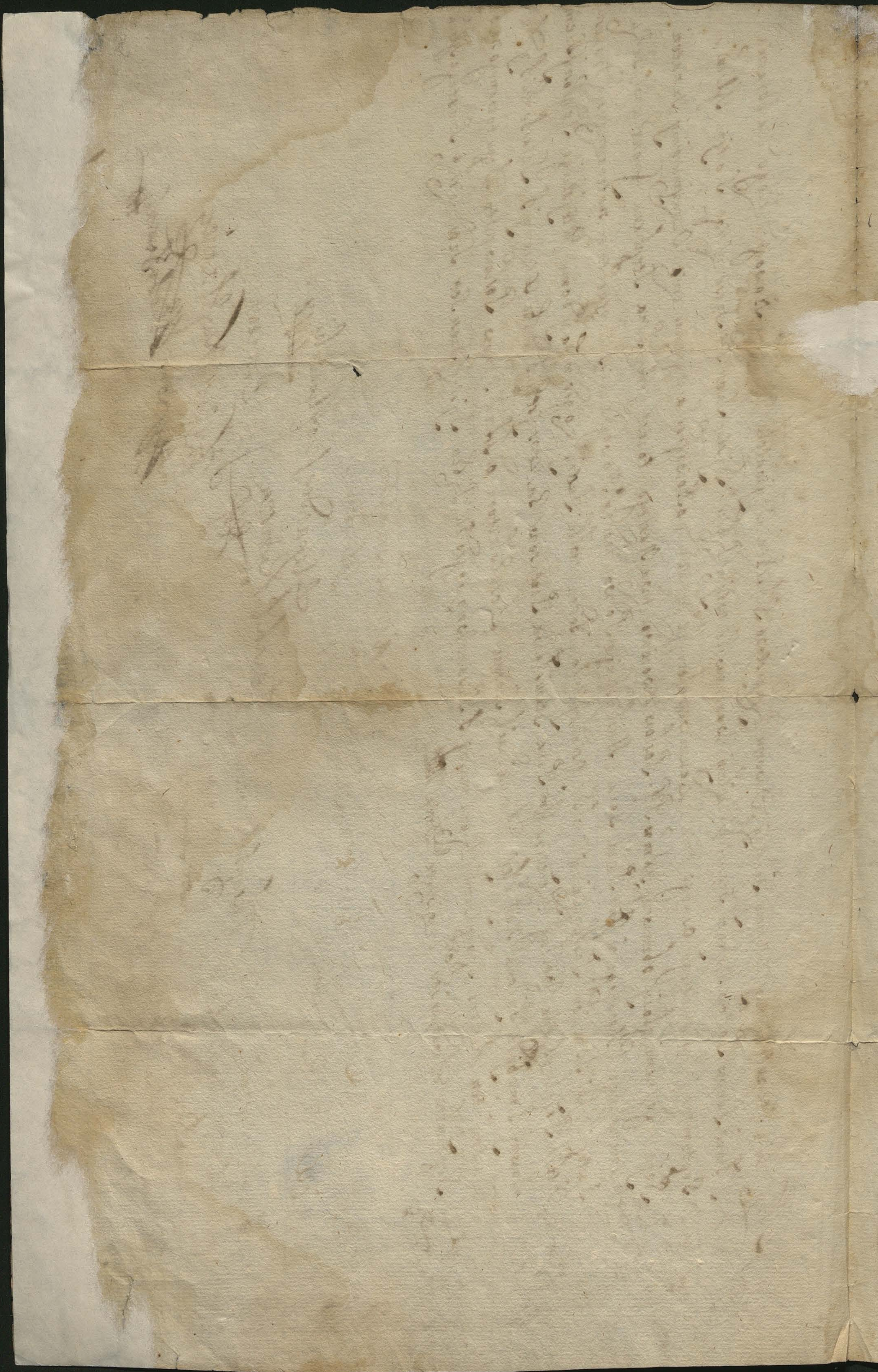
Zygmunt Mitaszowski

Theophil Mendzki

Piotr Surotka

Samuel Laczko

[illegible]

1666.

Uchwała woidztwa
Nowogrodz. na Posłow
po złotemu z włokę

[illegible]
[illegible]

15

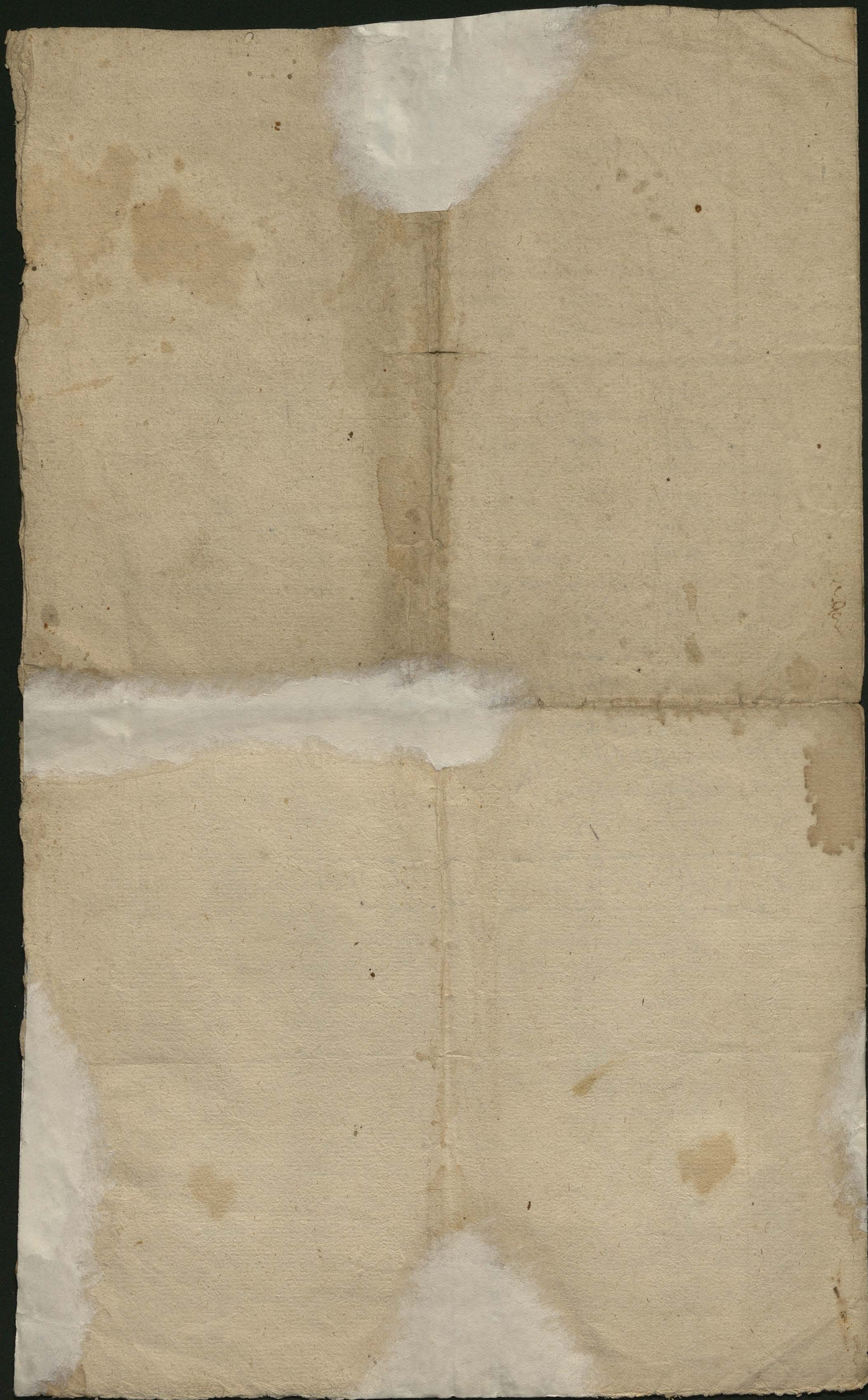
Antonius Pignatellus Dei et Apostolicae Sedis Gratia Archiepiscopus Larissenus Sanctissimi D. N. Dni Alexandri Divina Providentia Papae VII Praelatus Domesticus ad serenissimum Ioannem Casimirum Poloniae et Sueciae Regem Potentissimum, totumque Regnum Poloniae et eiusdem Sanctitatis cum facultatibus Legati de Latere Nuncius Apostolicus.

Reverendis ac Venerabilibus Viris Universis et Singulis Ecclesiarum quarumvis Praepositis, Parochis, Commendarijs Vicarijs, Altaristis Psalteristis Presbyteris quibuscumque Clericis, caeterisque Notarijs Publicis Legitimis Salutem in Domino Et Nris immo verius Apostolicis obedire mandatis. Noveritis qualiter vertente Causa et Actione inter Generosam de Radrenowice [illegible] Lewicka viduam, primum coram Perillustri et Reverendissimo Dno Suffraganeo et Officiali Generali Cracoviensi in prima instantia Actricem ex una et Reverendum Laurentium Lizdowski Praepositum Hospitalem Jordanowiensem de et super certis iniurijs et Articulis partim Criminalibus, et partem Civilibus, prout in Decreto et Actis primae Instantiae continetur, citatum partibus ex altera. Qua quidem in Causa Reverendissimus Dnus Iudex a quo supradictum Praepositum ad publicos Carceres, ad deprecationem publicam, ad poenas pecuniarias et reliquas multas condemnavit Decreto suo et gravaminibus in eo contentis latioribus a quo Decreto tanquam iniusto et gravaminoso ad Nos et Tribunal Nunciaturae Apostolicae, idem Dnus Praepositus sentiens se gravatum intra terminum iuris appellaverat et provocaverat, vigore cuius appellationis Causa ipsa ad Nos devoluta fuit, in qua iuris ordine servato, iurisdictionem Nram fundavimus et successive cum Procuratoribus dictarum partium rite et legitime ex serijs controversijs ad Decretum definitivum processimus quo mediante, Dnum Praepositum a poenis Criminalibus absolvimus et Decretum Dni Iudicis a quo ad haec pertinens reprobavimus, in nonnullis vero approbavimus et insuper eundem Dnum Praepositum, in possessione instituendi propriam et exercendi iurisdictionem super Incolas plateae Hosp. independenter a Magistratu Jordanowiensi vigore eius Officiosae iuris, et iurisdictionis omnis, cum assistentia [illegible] tui uti Haeredis Oppidi facta, prout ex Documento authentico, sub Anno Millesimo Sexcentesimo quadragesimo [illegible]

ad Acta p[raese]ntia exhibi[...] plene constitit, ad formam ejusdem Cessionis [...]vimus et manu tenuimus. Item circa usum propinadi[...] et Cremati, dum modo haec propinatio fiat non in Domo Praepti, quam ipse inhabitat, sed in alia seorsiva, et per interpositas personas, et d[ic]ti liquores parentur ex granis collectis in fundo Praepositurali, aut etiam patrimoniali, nec ibi heres, aut alia quovis modo inhonesta aut indecentia statui Clericali fiant, sub poenis in Casu contraversionis appositis eand[em] D[omi]n[u]m Praefatum conservavimus et manu tenuimus, mandatumq[ue] manutensionis, et quodvis aliud necessarium et opportunum relaxandum duximus ubi quod praesentibus relaxamus et extradimus. Quo circa Vobis executoribus suprascriptis in virtute Sub obed[ienti]a et sub excomunicationis poena mandamus quatenus visis et receptis Litibus et postquam vigore, eard[em] fueritis requisiti aut nostra eundem D[omi]num Praefatum Hospitalem in possessione instituendi proprii Advocatum et in possessione exercendi Jurisdictionem super Incolas Plateae Hospitalis independente a Magistratu Gordanoviensi ex Cessionem plateam cum omnibus Anxis et conexis, item circa usum Propinationis liquorum et forma in Decreto nostro praescriptis manutenatis defendatis et conservetis contra quos aung[ue] rebelles nunc et pro tempore consurgentes et Mandatis nostris [...] angis et [...] ex inde quibus ve illicitis Possessorib[us] d[ic]ti Decreti nostri formam et tenorem sub poenis et Censuris Eccl[esiast]icis abiisq[ue] arbitrio nostro infligendis et moderandis C[...] nichilominus personaliter accedentes si commode poteritis als[...] relictis praesentium copiis in loco solitae Resid[enti]ae Generosam D[omi]nam Mariannam Narkowska Viduam et alios quoscunq[ue] de Magistratu Gordanosien[si] Rebelles et usum ab pacificam possessionem instituendi Advocatum exercendi jurisdictionem independentem a Magistratu Civili et usum propinandi liquores quovis modo directe v[e]l indirecte per se v[e]l per subordinatas Personas obedientes, a tergo praesentium per vos sufficienter nominandos et Cograndos ipsos auctoritate Nostra moneatis et requiratis, quos etiam Nos praesentib[us] monemus et requirimus, quatenus infra novem dies ab intimatione praesentium computandos quor[um] tres pro primo alios tres pro 2do, reliquos tres, pro tertio ac peremptorio trino et trina Canon[ic]a monitione, praefigimus et assignamus supra scripto R[ever]endo Praeposito Hospitali in stitutionem proprii Advocati, et iurisdictionem in propria

Incolas Plateæ Hospita[...] et usum propinandi liquo
res tam per se quam per alias quasvis personas dire
cte v[el] indirecte, et quovis pretio quaesito colore impediant
nec eum in promissis molestent turbent molestari
et uti turba frui, gaudere, libere permittant Literis
Nostris omnino pareant et quilibet eorum pareat quod si
intra predictum novem dierum spatium Decreto et Man
datis hisce Nostris parere recusaverint, aut illis contra
venerint seu aliquis eorum recusaverit v[el] contravenerit,
extunc Nos ipsos et eorum quemlibet lapso supradicto novem
dierum spatio excommunicamus Christi ne involato per pre
sentes. Vos etiam vos executores supradicti sic ut per
mittitis per Nos excommunicatos vestris in Ecclesiis singulis Do
minicis Diebus et Festis coram populo ad Divina audienda
congregato per denuntiationem ex Ambona aut per
affixionem ad valvas Ecclesiarum vestrarum denuntietis, pu
blicarique et denuntiari curetis absolutionem vero om
nium et singulorum nobis v[el] Superiori nostro reser
vamus in quorum fidem

Datt Varsaviæ Die 26 Junij
Anno Domini 16[...]

53. 1670. 17

Michał z Bożey Łaski Krol Polski Wielki Xiąże Litewski Ru
ski Pruski Mazowiecki Zmudzki Kijowski Wołynski Inflancki Po
dolski Podlaski Smolinski Siewierski y Czerniechowski wobec
y każdemu zosobna komu to wiedzieć będzie należało mianowicie Wiel
...nym Urodzonym Starostom Dignitarzom Stanu Rycerskiego Ob...
tak że Miastom Miasteczkom Uprzeymie y wiernie nam mi...
...e naszę Krolewską Wielmożni Urodzoni uprzeymie y wiernie
...bracieszy in curam y rząd nasz za wolą Bożą y zgodą
...wszytkich Stanow tę Miłą Oyczyznę wzięli przestrzegaiąc
...b intestinis laceratam y obarczoną wszelkiemi dolegliwymi ...
...cyami y niebespiecznych ...wszystkiego zamięszaną ... barzey przez ten ...k
...panowania naszego nie staramy się y wszytkich na to zażywamy ciuiles
modos aby zemdlona tymi paroxizmami Rzecz pospolita wigor swoy da...
wny odebrać mogła clementiam ktorą sobie ... naszego
... aby ... wszytko ... przecza
... tego desudat ... nasza intencya nie ... amorem
affectum ... skarbie sobie y one inter omnia desiderata aduerso ale
samą ... ludzką ... zerwanych seymach ... co by na
leżało do zatrzymania ... konfuzyey całości Oyczyzny z ...
radami naszemi przy boku naszym zostaiącymi braliśmy przed się y
wynayduowali takowe consilia ktoreby Oyczyznę zwątloną ...
... zerwaniem ... sposoby zdało się zażyć ordinarium Antidotum
na uleczenie takiey ... Seym ... ktory oto szczęśliwe za...
czowszy od wszytkich Stanow Rzeczy pospolity na to publici consily ...
zgromadzonych zaniesione do nas gorące instancye ... ...
nie aduersi Oyczyznie ... y Ukraina od ... Kozackich y Tatar
skich ... z tey iedny przyczyny aby publica ... miały swoie sta
bilimentum seym ... szczęśliwe dokończenie oraz aby ... przykład et ...
... Oyczyzny wynayziona zrwania seymow praxis salua libertate ...
... były Uprzeymościom y wiernościom waszym ad eum effectum
... wydać z Kancellaryey naszey rozkazaliśmy pewni będąc
... Bog tę żałobną ... animorum sposobi ...
... aby przez zgromadzenie wszytkich tey Oyczyzny ...
... Oyczyzna skuteczny mogła odebrać ratunek ...
... na ... ieżeli ... tey wynalaski (ktore ... occulta nocentior) aby mogła
... y cokolwiek do ... pomnożenia ... y cało
... Rzeczy pospolitey należy aby przez ... Uprzeymości y wierności waszych ad ea
... generalem ... zgromadzenie dawnym mogło ...

1660

Iako bowiem wszytkie swobody wolności przodkom naszym wszytkich stanów [illegible]
Rzeczypospolitey wszelyiwszy porządek w Rzeczypospolitey rzeczeniu za przodków
[illegible] wiernościach waszych tak innych niebawszymy sposobu [illegible]
na [illegible] tylko tenże gdy [illegible] y wiernośći wasze [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Rzeczypospolitey [illegible] [illegible]
ie teraz [illegible] [illegible] wydać rozkazaliśmy żądamy [illegible]
rozkazujemy aby za ogłoszeniem tych [illegible] każdy [illegible]
dnym tey Rzeczypospolitey synem być zrawa y [illegible] [illegible]
tey na tę wyprawę wychodzić powinien abo do niey [illegible] [illegible]
sposobem zwyczaynym wynaszukał [illegible] porządek sobie sposobiwszy
aby wszystkim y wierności wasze każdy w Woiewodztwie swym [illegible]
[illegible] od siebie naznaczonym iako y nie niektore uczyniły Woiewodztwa
[illegible] data przesensu [illegible] niedziele odprawili y [illegible] trybem [illegible]
[illegible] pod Regimentarzami swoiemi [illegible] [illegible] tylko [illegible]
[illegible] wolnym bydź [illegible] od tey expedycyey wedlug [illegible] [illegible]
[illegible] a zwłaszcza konstytucyey o [illegible] [illegible] Anni [illegible]
[illegible] dalszy [illegible] [illegible]
[illegible] na seymie [illegible] [illegible] [illegible] y wiernościom waszym
[illegible] [illegible] dany a iako zawsze tak y teraz gotowi iesteśmy wszytkie
[illegible] y starania nasze obrócić aby ta Rzeczpospolita wozdobach y [illegible]
[illegible] swoiey reflorescat tenras Uniwersał [illegible] aby wszędzie
po Grodach y Parafiach był publikowany ogłoszony [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] rozkazujemy a dla lepszey wiary ręką się naszą [illegible]
[illegible] pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy Dan w Warszawie
[illegible] iedenastego Września Roku Tysiącnego sześćsetnego [illegible]
go Krolestwa [illegible]

Puncta transactionis, ratione diffe-
rentiarum occasione Ecclesiarum Rogowi-
ensis, Gramboszinensis, et Leibizensis die
11 Jan: 1683 Thorunii peracta, inter
Illustr: Reverend: Dominum Casimirum
Joannem Dëbnin Opalinsky Episcopum
Culmensem, et Pomeraniæ, et inter Nobi-
lem Magistratum et totam Communitatem
Civitatis Thorunensis, mediantibus Illu-
stris: et Excell: Dn: Michaele à Dzy-
alin Dzyalinsky Culmensi, et Vladislao
Comite à Denhof Pomeraniæ Palatinis,
Ac: Conscripta:

Punct: IIII. A Religione Catholica hic loci
ab hinc transeuntes et Convictos, nullâ ra-
tione recipient, neq fovebunt, manente
pœna, legibus publicis sancita, contra

contra eosdem transeunte extendenda.

Punct: XIV: Et Utt: Suie à transactione stabitz ab, utring inviolabiliter, idq Sub radio Sextentorum Hungaricalium in primo termino coram S. R. Mtis Iudicio ad unius vel alterius partis instantiam reponendorum, quo deposito nihilominus Contractui satisfiat, ita tamen, ut si alicui puncto ex supranominatis satisfactum non fuerit, prius literis Suis Ill: Reverend: et Exc. Dn: loci ordinar: R.... Magistr: de satisfactione praemoneat.

In praemissorum fidem Subscriptione et Sigillis Epi. Petriniens. et Mediator haec transactio est roborata nec non Confirmatione Regia.

Datum in Villa Czartowi ensi die 22: Jan: 1683: Casim: Jos: Debnu Opalinsky Epi. Sc: Culm:

Copia Literarum Serenissimi Regis ad Illmum Nuncium de data ex Castris ad Cecoram 14 Aug 1686.

Tandem superatis vastis desertis, quae facile Leopoli ad hunc usque locum ascendunt, 80 milliaria Germanica, Italica vero 36, fiximus castra in loco ipso sent varijs victorijs et cladibus celebri. à tergo post fluvium Hierasum conspicitur Jassia, et aliquot eminentia monasteria satis culte exstructa. Regio ipsa amoenissima gleba fertilis, sed hominum adeo exigua frequentia, ut quos sperabamus ad aliquot millia assessuros, nunc ne quidem aliquas personas convolare videmus. Causa huius rei est, summa huius terrae desolatio. Forsan est etiam aliquid in abdito et occulto, quod nolunt congregari, nec obviam huc usque procedere, sed ad limites Transylvaniae et Valachiae sese recipientes, ibidem latitant, uno sensu etiam nobis, atque gratijs et beneficijs nostris abunde cumulati, Regionum istarum incolae, hucusque ad nos retardant. Palatinus quoque Valachiae, licet clementissime à nobis habitus, atque cum vasa substantia integer dimissus fuisset dato ab[...] verbum, Boiaros secum Jassia abduxit, Arcem suae sedem Palatinalem, ante reditum expilavit atque devastavit, et ipsos incolas complurimis bonis et fortunis spoliavit, nec experirentur facultatem insequendi ipsos, sed ut palam facerent à nobis orbi, venisse nos contra barbaros et paganos, non contra Christianos, neque etiam licentiam indulgere potuimus. Ad Palatinum Moldaviae militem certum ablicam anno expeditionis, ut omnia se declaret quem amici et inimici respicerent respectivi quo se sit habiturus. A Moschis nulla spe vanda est auxilij. Scribit nobis quod legati eorum hisce diebus attigisse debuerint limites nostros, ut quod cum illorum, non prius quidem contra communem hostem sint attentaturi, donec à nobis subsequatur ratificatio, hac cum quo tempore subsecutura sit, et quando nos assequi valebunt memorati Legati facile conijcitur

coniectura. Ad Illmum Cardinalem Bonuisium scripsimus breviter, referendo nos ad
Lras Illmae Rmae Vrae, velit itaque [illegible] oia comunicare, ut ipse Vo [illegible]
intimare, quo gradum esset sui praecipue simulater ad obsidionem Budensem,
quod id faciliter (ut omnino speramus) successit, ita efficaciter curare, ac in Caesarea illius
aula influere contendat, quatenus exercitus Caesariani post Captam Budam, ulterius pro-
diantur, partosque victoriae insistant, nostram faciendo illis diversionem, ita ut ipsi fluenter
in viscera hostium procedunto: alias in quantum ille vel ulterius processus desistere-
rent, certo certius Vezirium et Hanum contra nos necessitas et occasio diverteret.
Est enim multo gravior et damnosior Turcis dividere eos et seiungere a Tartaris quam
si decem amittant civitates et fortalitia. Unde cum ipsis tam grandis tamque peri-
culosa rerum ex hac parte incubat moles, verendum est ne ultimi periculi vices [illegible]
veniamus. Venerunt Lrae ad nos a Palatino Valachiae, quibus narrat Vezirium Su-
premum relictis gravioribus sarcinis Belgradi Julii traiecisse Savum supe-
riusque ad portas Esseclanos. Itaque 2 [illegible] ingressus Hungariam molitur diversionem
in Croatiam, id quoque mirandum cadit, quod Vezirius Palatino Valachiae iussit claude-
re portas ferreas, vulgo [illegible] ad impediendos Germanos, et remissa por-
tas quas sollicite sit claudi, et obsidioni requisivimus ab eodem Palatino,
ne faciliter Tartari possint in has penetrare portas!

Consultatio Romana de ferendo Auxilio Caesarianis

1686 x 21

Declaratio Capacitatis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum possidendi in Communi.

Innocentius Papa XI.

Ad futuram rei memoriam

Exponi Nobis nuper fecit dilectus filius Sigismundus à S. Silverio Assist. et Comprocu-
rator Gnalis Congregaonis Clericor. Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum, quod cum
dicta Congregao post Concilij Tridentini celebraoem erecta fuerit, dilecti pariter filij Clerici Regulares
ipsius Congregaonis in eorum Capitulo Gnali quod hoc anno MDCLXXXVI. celebratum fuit con-
gregati, decreverint petendam ee à Nobis, et ab hac Sancta Sede declarationem quod essentia eorum
paupertatis intelligatur iuxta formam à praefato Concilio praescriptam Cap. 3. Sess. 25. de Reg. Quare
dictus Sigismundus Assist. et Comprocurator Gnalis totius Congregaonis praefatae Nomine Nobis humi-
liter supplicari fecit ut in praemissis opportunè providere de benignitate Aplica dignaremur. Nos igitur
eandem Congregaoem specialibus favoribus et gratijs prosequi volentes, illiusq. singulares personas
à quibusvis Excois, suspensionis et interdicti alijsq. Ecclesiasticis sententijs Censuris et poenis à iure
vel ab hoie, quavis occasione vel causa latis si quibus quomodolibet innodatae existunt ad effectum praesenti-
um duntaxat consequen. harum serie absolventes et absolutas fore censentes, huiusmodi supplicaonibus incli-
nati de Venerabilium Fratrum Nrorum S.R.E. Cardinalium negotijs et consultaonibus Episcoporum et Regula-
rium Praepositorum consilio, praedictam Religionem sive Congregaoem Scholar. Piarum, esse capacem pos-
sidendi ad formam S. Concilij Trid. authte Aplica, tenore praesentium declaramus: salva tn semper in prae-
missis authte Congregaonis memoratorum Cardinalium. Decernentes easd. praesentes lras semper firmas
validas, et efficaces existere et fore, suosq. plenarios et integros effectus sortiri et obtinere ac illis ad quos
spectat et pro temp. quomodocunq. spectabit in omnibus et per omnia plenissimè suffragari. Sicq. in prae-
missis per quoscunq. Iudices Ordinarios et delegatos etm Causar. Palatij Aplici Auditores iudicari et
definiri debere ac irritum et inane si secus super his à quoquam quavis authte scienter vel ignoranter
contigerit attentari. Non obstantibus praemissis ac Constitutionibus et Ordinaonibus Aplicis, nec non, quatenus
opus sit, dictae Congregaonis Scholar. Piarum etm iuramento confirmatione Aplica vel quavis firmitate alia ro-
boratis, statutis et consuetudinibus, privilegijs quoq. indultis et lris Aplicis in contrarium praemissorum
quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus oibus et singulis illor. tenores praesentibus pro
plenè et sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis hntes, illis alias in suo robore permansuris
ad praemissorum effectum hac vice duntaxat specialr et expressè derogamus, caeterisq. contrarijs quibuscunq.
Volumus autem ut earundem praesentium lrarum transumptis seu exemplis etm impressis, manu alicuius
Notarij publici subscriptis et sigillo personae in Eccliastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fi-
des ubiq. locorum tam in iudicio quam extra illud habeatur, quae ipsis praesentibus haberetur, si forent exhibi-
tae vel ostensae. Dat. Romae apud S. Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris die 3. 7bris MDCLXXXVI.
Pontificatus Nri Ao. decimo. I. G. Card. Slusius. Romae ex Typographia Reverendae Camerae Aplicae
1686. Locus + Sigilli, Lud. Martolus Emi et Rmi Dni Cardlis S. Viti Vicarij Not. Locus +. Signi.

Praeinserta copia cum suo vero Originali revisa est et fideliter collationa-
ta in omni bus q concordat. De quo fidem facio.

Adam Styrkowski Ph. D. Collega Flor.
Pub. Ipsa authte Apl. et Consi Crac. Notarius

Innocentij XI.
Bulla Declaratoria
possidendi
1686.

Przemowa Ustna Jego Krolewskiey Mci in Senatus Consilio na Votum Imci Pa Woiewody Sie:
radzkiego, Jam in persona odpowiedaiąc die 20 Marty 1688 w Grodnie.
Krola Jana III

Musiał ten bydz dobrze uzalach wiczwiczony, ktory powiedział, ze parvæ curæ loquuntur, ingentes stupent.
y słusnie. cały swiat nad nami, y nad Radami naszymi stupet. Stupet Orbis z głową Chrześciańską, stupent
Colligacye, stupet Pogaństwo, stupet y sama Natura, ktora naynizszemu y naylichszemu dawszy sposob do
obrony zwierzęciu; nam tylko samym, nie wiem, albo intellectuale fatum, ale iakiś z umysłu iakiegona
to nasadzona malignitas odeymnie. A dopieroż stupebit Posteritas, ze po takich Tryumfach y zwycię:
stwach; po tak szeroko rozgłoszoney na cały swiat sławie, æterna nas (zal się Boże) pokała labes, et irre:
parabile damnum. Gdy się tedy widziemy bydz bez sposobow y prawie extra, albo impares consilio, non fa:
tis, bosmy Chrześcianie, ale Bogu samemu, ac Dño Exercituum, Panu Zastępow, Sortes tey miłey Oyczyzny
permittere y oddac powinnismy. Rzeczono tu przed kilką dni do Osoby naszey głos obrowiwszy, y za nay:
większe podano malorum remedium, y iako o iaki proszono Vacans, abysmy inter libertatem tak solenniter
cum Maiestate compactam nieczynili divortium, y abysmy one niby zgubioną przywrocili. Iuravi Dño, et
non pœnitebit me, są u Nas y zawsze będą wświezey pamięci pacta conventa. Wiemy cosmy powinni Oy:
czyznie y Wolności w ktorey iesmy się urodzili y wychowali; y na ktorey zaszczyt tak wielekroc zdrowie na:
sze nieslismy ochotnie. W Dziecinstwie iescze krew Przodkow Naszych innatos w nas excitawit ignes, Imai:
gines innych pokazowały: nam non dictis, sed factis extendere famam hoc Virtutis opus. Niech ieno kto:
ry otym mieni, albo wątpi, pusci tym (Ktorym sława do nieśmiertelności zasłana) gościncem, znaydzie tam
iescze y zastanie skropione krwią Tatarskie szlaki, dzikie Wołoskie Ukrainskie pola; y usłyszy z podziemie
y z zimnego marmuru wołaiący głos Quam dulce decorumq est pro Patria mori, ex me disce. Wyczyta
w Nagrobkach Exurgat aliquis nostri ex ossibus Vltor. Takto tak wolność y po smierci miła kocha swobodę.
Pokazał to dobrze y Oiciec moy, kiedy inaudito exemplo cztery razy Tribunalitiâ piastował potestatem.
Wyswiadczy nad to wszystko Seym Pacificationis, doczyta się tam grata posteritas, kto był oney Assertor,
y kto one przywrocił; tam się tam pokazał był każdy powinien cum zelo wolnego głosu; ale ci zelanci cum
grano salis onię się na ten czas domawiali, lubo Borbenskie y wielkie dobrze ią były zasoliły zupy. Ra:
czey ten głos każdy podziększy obrocic było natych Pseudo Theologow, co się to bez Biskupow rozwodzą, ktorzy
to ambulant in levitate, iako ich Pismo S. nazywa: Ktorzy to per fas et nefas appetunt aliena; na ktorych to
podobnie wołali Prorocy: Quadraginta adhuc dies, et Ninive subvertetur. Czego (zal się Boże) iuz znaczne po:
czątki są do Atheysmu, o ktorym iuz nam opowiedziano, ktorzy to Boga za Boga nie znaią, ktorzy to extenu:
ant magnorum facta Deorum: nuż do Hipocritow, ktorzy to pod płaszczem prawdy assumunt Nomen Dñi in va:
num. Ja się wyrokow niebadam, we sny nie wierze, Cabałą się niebawie Sortilegiis egeant dubiis, semperque
futuris casibus ancipites, me non oracula vatum; ale wiara sama uczy, ze co w niebie przedwieki przeyrzano,
to się na ziemi koniecznie stac musi. Odkryie tenże Bog łaskawy ktoremu by nay potężnieysze nie są serc zata:
ione skrytości, y te mysteria, niby to Regni, o ktorych tu wspomniono. quia potens, misericors et iustus est. Pokaze
iesli się godzi radzic y mowic o Successorze vivente Principe, kto Altare contra Altare stawiac usiluie, et vin:
dicabit in eis Omnipotens qui quærunt Deos alienos. Iuz tu y sam iezyk stupet, y to tylko wymawiac po:
zwala, y zaniesc protestacyą przed Bogiem, Swiatem y całą Rzecząpos: ze tey wolności uniwerzym nienaru:
sze, y tak iakomią odebrał, dotrzymac chcę. Ani mnie od niey zadna rzecz potent separare, nec mors, nec vita,
nec præsentia, nec futura. A na ostatek stupet y sama ingratitudo monstrum naturæ. Pomorze oto nadowod
tego y teraz

y teraz ochotnie zdrowie moie, na zaszczyt wiary swiętey, Kosciołow y Swiątnic Panskich, y Oyczystych swobod, wszakze
maiorem dilectionem aut charitatem nemo potest habere: iako gdy kto ponit animam pro populo suo.

Odpowiedz Szlachecka na Vstną przemowe K. Jmci.

Ten co powiedział: parvæ loquuntur curæ, ingentes stupent; był to Comœdiant albo Tragœdus, ktoremu słuszna było
cwiczyc się w załach, y stupere na postępki Tyrannow, ktore w Tragœdiach wypisał. Tu zaś Krolowi wolnego narodu nie-
słuszna stupere na sensus wolnych głosow Szlacheckich, y Rady Senatorskie, ktorych słuchac cierpliwie, y mile iemu przyi-
mowac należy. Stupet raczey cały swiat, że Pan z posrodka nas obrany, za tak wielką miłosc y dobroc naszę, tak niewdzię-
ko nam przymawia. Stupet Senat, że nauczywszy się smiele mowic Krolom z Krolow vrodzonym prawdę; A teraz od
Szlachcica y w wolnosci vrodzonego Krola, takie na wolne zdania swe Impety y Inwectiwy odnosi. Stupent Domy
Starożytne, Kosciołowi y Oyczyznie dobrze zasłużone, ktorymi Rzeczpospolita stoi; że takie Contempty od Pomazanca
Boskiego cierpią. A Kosciół S. inaczey im od wiekow przyznaie. Stupent Rady, że takie w nich zagęściły się pochleb-
stwa, że y prawdy mowic niewolno. Stupet Vrbs głowa Chrzesciaństwa, że zebrawszy tak wielkie z Rzeczypospoley skarby,
naszyc ich na potrzebę teyże Rzeczypospoley, y wiary S. niechcemy. A my non stupemus, że vbogie y wyniszczone pospol-
stwo, tak długo nieznośnym podatkom wydołac niemoże. Stupent Colligacye, Stupet y Pogaństwo, że niemaiąc Nie-
przyiaciela wpolu, y tylko ieden Kamieniec do dostania; a przecie go odbierac czy niechcemy czy nieumiemy. Stupet y
sama Natura, ktora y biednym ptaszkom data Krola bez żądła, że nas tak iezykiem kasa, czego drudzy nieczynili. Stu-
pent Swiątobliwe Manes Wielkich Krolow y Monarchow Polskich, ktorzy tey Oyczyznie znaczne przyczyniali dobrodzieystwa
y ktorych memorias Respublica veneratur; że ich Nasz Pan wradzie Szpitalnikami nazwał per contemptum; y iakoby mnieysz
godnych nad siebie chciał mianowac. Stupebit na koniec Posteritas, że przy tak potężnych diuersiach, przy zwycięstwach
Colligatow naszych, na cały swiat głosnych, mysmy po sromocie oney Parkanskiey piec Kampaniey tak nikczemnie stra-
wili, y potracili całe woyska, y wygubilismy tak dobrego y służałego żołnierza bez nieprzyiaciela y Woyny. Gdy się te-
dy widziemy bydz bez sposobow, y prawie extra albo impares consilio, non fatis bowiem my Chrzesciianie: to prawda Jze Dno
Exercituum Sortes tego Krolestwa słuszna nam oddac y permittere. Ale że ie zas P. Bog Regnanti powierzył y od-
dał; Tedy nienazad go nikczemnie P. Bogu oddawac (iezli go zas P. Bog komu inszemu nieoddał) ale rachunek z niego
P. Bogu oddac będzie potrzeba, y ze wszystkiego tego, cosmy wolnemu Krolestwu przez Jmie Boskie poprzysięgli. A że
rzeczono wolnym głosem Senatorskim, y proszono iako o Vacans iaki, aby divortium nieczyniono inter Maiestatem et libertatem,
vwolnic w tym raczey y vbespieczyc boiącego się oto Senatora należało; ale gniewac się o to na niego, y Inwectiwy czynic in
Replica libera niegodziło się. Dziękuiemy że Pan baczny, y czuie się że Jurauit Dns, et non pœnitebit eum; mile słuchamy
tego wierszyka Dawidow; ale pierwszego słyszec niechcemy: Dixit Dnus Dno, sede a dextris meis. przyznaiemy mu to że Pa
non pœnitet, że Jurauit, y że został Krolem; prosimy go też aby Cives tak szanował, żeby y onych non pœniteat że go obrali
Że zas oswiadcza się Pan, że ma Pacta conventa wswieżey pamięci, nisko za to do nog upadamy; ale iescze trochę temu
niedowierzamy, aż poddawa te Maiętnosci, ktore ziemskim prawem ponabywał. Jże Pani Nasza Miłosciwa wżadne spra-
wy Rzeczypospoley wdawac się niebędzie, y że wakancye gratis będą odbierane, fortece postawiane, y insze Akkordy Arty-
kuły Conventorum do skutku przywiedzione: bo iuż temu 15 lat będzie, iako nam to Pan poprzysiągł, czasby też to iuż po-
częc wykonywac. Wdzięcznie y to przyimuiemy, że się nam odzywa, że się wtey wolnosci vrodził to prawda, ale nie
Krolem, wten czas się sobie y Domowi swemu vrodził, a teraz nam, kiedysmy go obrali sobie Krolem. Niepatrzamy tedy
nato, ani pytamy, iako się na swiat vrodził, ale iako nas na Krolestwie traktuie. Krew Przodkow Panskich była
Szlachetna, iako y nasza, a Naszych Przodkow cnoty y dzieła niemnieysze iako y Panskich Przodkow, y też w nas ie-
sze wdzięcznosci także excitauit ignes, a przecie przed nami Vczynilismy go Krolem. Niechże tedy za to Bogu y
nam powinien będzie y fortuny swey szanuie, a nikogo z nas lekce sobie nieważy. Ktorzysmy się też z Oycow niemniey
zasłużonych porodzili. Imagines Przodkow waszych znamy, y niektorzy ich pamiętamy, ale nie nato ich malowa-
no, aby nam ich wymawiano. Jgdyby teraz żyli, prosilibysmy do JKM o przyczynę, aby nas przecie nielaiał, y aby
się dobroci naszey y Wnuka swego szczęsciu przypatrzyli, a Naszych Contemptow vżalili się. Wiemy że Panscy

Przodkowie

Przodkowie z Babki wszystkie pola chodzili, y naszych tez Oycow Dziadowie nieraz tam bywali, ale ze tam nie ma
co ieść y pić, dla tego się tam z Woyskiem niebawili, aby go byli strawili. Ale ze Przodkowie Panscy (pozal się Boze) nieo-
strożnie tam weszli, dla tego tez ich wtamtych kraiach zwiedli. Nagrobki ich czytalismy swiezo napisane y wyzłocone
y to Exurgat aliquis nostri ex ossibus Ultor, przyznaiemy iz pieknie z Virgiliuszem zgodzono, ale go wtym nieposłuchano
ze się iescze słabo na Turkach pomszczono, bo podobno łatwiey exurgere, niz ulcisci, piekniec prziecie y nato exclamuie
P. nasz To tak miłosc y po smierci miła kocha swobode ale my go ztego kuriruiemy, y pozwalamy, aby się wniey posmier-
ci niekochał, byle teraz iey niezabiał, bo cóż nam ztego choc powiada ze wszytkich wkupie kocha, kiedy kazdemu zosobna
dokucza. Oyca Panskiego wdzięcznismy wspomnienia, bo był godny Civis et zelator libertatis, y to pamietamy, ze był
cztery razy Marszałkiem na Trybunale, ale tez y P. Pieniązek Woiewoda Sieradzki iuz był 2. a iescze moze bydz 3. A
ze się P. odzywa z Seymem Pacificationis, y powiada ze się na nim doczyta grata posteritas, kto wten czas tey wolno-
sci był Assertor. Tak rozumiem ze to mowi o Nieboszczyku s. p. Krolu Michale, y przyznaiemy ze choc był iniustissime
oppressus, a przecie wolał widziec Rempub: wpokoiu, anizeli pomstę swey krzywdy, y wolał rospuscic do domu wszytkie
Woiewodztwa, choc unanimiter przy nim były sobie zconfederowane, a Seymem pacificavit Rempublicam To uczynił iako
dobry y pobozny Krol, y iemu samemu, a nikomu inszemu głowa tey pacificaciey, et tantae aequanimitatis przyznana
bydz powinna. Zelanci zas ktorzy przy nim stawali, dla wolnosci to czynili, ze go wolnymi głosy, a nie fakcyjami obrali
y dla tego zruinowac niedali, a niedziw ze go wszyscy kochali, bo nato miłoscią u wszytkich zarabiał, y nikomu ani
łakomstwem, ani złoscią niebył cięszki, ale kazdego sobie obligował, y nikogo lekce nieważył. Bocheńskie y Wielic-
kie Zupy, wolno mu było y darmo pusczic wArendę Szlachcicowi, nietylko tanio, y owszem godna rzecz pochwały, ze
był tak szczodry, ze sobie od gęby uiął, a Szlachcicowi chleba nieżałował. Wymawiac zas to nie Krolewska y swego
niedawac, y cudzego dobrodzieystwa załowac komu. Suam arguit avaritiam, qui alienam exprobrat liberalitatem.
A ze Pan nazywa głosem Kaznodzieyskim głos Senatorski, sprawiedliwosc mu czyni, bo Posło. czym nay pierwey,
y naypilniey y naycierpliwiey powinien go wtey Rzeczy słuchac. Obracac go zas iako Pan kaze na tych co się bez
Biskupow rozwodzą gotowismy, iezeli to iest in Pactis conventis. bosmy Panu powinni praw wspominac się, a nie Cives
spowiedzi słuchac. Ale y tosmy iuz uczynili pod gołębiem, gdysmy obrocili ten głos na tych co chcieli Krola Michała
z Krolową Eleonorą rozwieść a Longavilla Francuza z nią ozenic, y na Krolestwo wsadzic. Ktorzyby to zas ambu-
lare mieli in levitate, niewiemy zaprawdę, chybaby ci, co po Wołoskiey Muzyce skakali w Jassiech. O tych zas co ap-
petunt aliena domyslam, ze to podobno o tych P. mowi, co mieli tak mocny appetit na Kleynoty Rzeczypły co to są hele-
redes vivorum et mortuorum, naylepiey znaią Successores X. Wyzgi, y Pa Grudzinskiego, zaczym lepieyby zdawiende
mowic Ne reminiscaris etc anizeli do Senatorow radzących obracac to Proroctwo Quadraginta 2 za ktorą przestrogę
y my odwdzięczaiąc, oddaiemy powiescią Eccl. 10. Nihil iniquius, qm amare pecuniam, hic enim et animam venalē
h[abe]t. Hypocritow niesądziemy, ktorzy sercem grzeszą, bo serca ludzkie tylko Bogu wiadome, ale Simoniaków co rękom
bo tych P. często widzi, a Dukd. nimi się brzydzi. Dobrze y to P. czyni, ze się wyrokow niebada, ale niech się przecie spy-
ta co onim swiat gada, y to niezle ze Snom niewierzy, ycc o nie pytac niechce, chyba oto co mu kto na iawie przy-
niesie. Gdyby był Nabuchodonozorem, niewierzyłby był Danielowi, ani Pharaonem będąc Moyzeszowi, pogotowiu a-
ni Jozefowi, chyba X. Woyciechowi, albo X. Betonowi. I to dobrze czyni Pan, ze się ani gwiazdami, ani Cabałą nie-
bawi, ale to niedobrze czyni, ze się bawi przeymowaniem listow y otwieraniem Szlacheckich y Senatorskich, znac ze
rozumie, ze się znich więcey niz z Caballe dowie, czego ani Herod Zydom nieczynił. Dyonizyusza zas Syrakuzan-
skiego dla tego tylko Tyrannem nazwano, ze przez trąby słuchał co onim gadano, y zazierał wlisty co onim pisano.
Tyberyusza tez ganią Historycy, ze wygnał Astrologow y Cabalistow z Rzymu, boiąc się aby figury nieczynili kto
będzie po nim Cesarzem. Więc ieseli nasz Pan oto się boi, my go zas y bez Cabale upewniamy, ze ieseli nas tak będzie
trakcował, to zaden ziego dzieci niebędzie panował, chyba ze będzie łacny, przystępny, cierpliwy, y na nasze wolnoski y mię-
ki niebędzie czynił z Jurystami Cabale, cokolwiek to bydz mogło. Assecuraciey iednak nato niedaiemy zadney za zywota,
aby tylko wmiłosc naszę ufał, nie wtych Cabalistow, co mu barzo niepewne sposoby do tego podaią. Prosi przytym Pa Boga
y ma ufnosc, ze odkryie te mysteria niby to Regni, ale nieodkryie mu nic P. Bog, bo barzo Curiosus o wolnych myslach
Szlacheckich y chciałby to sam wszytko wiedziec, co y sam P. Bog. Odkryiemy mu to sami, tylko niech nam wprzod od-
kryie

odkryie, co zlecono w osobliwey Instructiey traktowac ze Francyą W. P. Kanclerzowi, y co Francuzowie Colligati Turceccy przez Styi do Tekielego, co Han declarowal uczynic dla swych Colligatow. Co w tym latet za Mysterium, ze Seymy y Seymiki zrywac wolą, a w kolo Seymowac, ktorzy to są naznaczeni, co Burzki zacząc maią w Rzpol: Rzecz: na wolne głosy, wiele ma bydz Tatarskich y Wołoskich Chorągwi, co słuchac maią w kole Seymuiącey o to, czyiemi pieniądzmi uymowac maią Contradicentes, Francuskiemi, czy swemi, z wiela tysięcy Ordy, y kędy maią puscic w ten czas Han zagony, kiedy Krolowac będziemy, wiele Francyja pieniędzy na to naznaczyla, dokąd pieniądze z Malborku przeniesą, nim się to zacznie wiele się ich iuz zapisalo na Confederacyją y na Vivat Successor. I wiecey radzibysmy mysteriorum wiedzieli iescze Legni, gdyby mozna. Iezeli tedy nie odkryie nam I. Mość tych mysteria, to y o naszych nieuczyni Panu tak przezornemu zadnego obiawienia. Ze zas pyta się Pan, iesli się godzilo radzic y mowic Vivente Principe, a nie dokłada z kim y

zym: znac ze się albo boi temere iudicare, albo się tegoz od nas obawia, co sam Krolowi Michałowi czynił; raczey Vindicabit za to Deus Omnipotens, czego nie day Boze. Altare u nas w Polszcze zadnego nie masz, bo nikogo nie adoruiemy, chyba bałby to libertas zdała się bydz Altare contra Maiestatem. Wiemy ze Altare raz poswięciwszy zrucac się nie godzi, ale Krolowi wypowiedziec posłuszenstwo pozwoliło prawo; kiedy się nie według praw y przysięgi swey sprawuie. Więc niech się Pan stara o miłosc u wszystkich, to nie będzie miał przyczyny do tey suspiciey, zeby miał kto quaerere Deos alienos; bo iesz zeli on quaeret Gallos, to y my quaeremus na nich Angelos malos. Powraca Pan nazad ad stuporem, na ktorym mowe swoię zaczął iako Summus Imperator et Summus Orator, bo tak Rhetoryka uczy, na czym kto zacznie, na tym powinien konczyc, y mowi ze na ostatek Auget y sama Naturae Monstrum, niewdzięcznosc: Na to tylko pokornie tak odpowiadam, ze większą on nam powinien wdzięcznosc, nizli my mu, bo krzesła, buławy, Podskarbstwo, laski pieczęci ktore on rozdawał innym, iescze nasi Przodkowie przed nim miewali, Ale korony, ktorąsmy mu dali, zaden z iego Przodkow nie miał. A na ostatek pokornie dziękuiemy, ze się Pan declaruie dotrzymac wolnosci, y iesz sam do Obozu, o to iednak prosimy go, aby to mogło bydz niz lato minie, alias byłoby to Szydenstwo z całego Chrzescijanstwa, a Woysku piechoż gdyby znowu w iesieni konie wymorzyli, z drzewami tylko się wrocili, a Kamienca nie dobyli. A ze Pan Pismem Swiętym konczy, y my tez z Pisma Swiętego zyczemy Panu, aby leviora porzuciwszy, przeczytał sobie Isaiasza Cap. 36 Princeps vero ea, quae Principe digna sunt, cogitabit. Amen

ALEXANDER PP. VIII

Ad Perpetuam Rei Memoriam.

Cum (sicut accepimus) per Constitutiones Congregationis Clericorum Regularium
Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum Apostolica auctoritate confirmatas expressè
disponatur, quod Clerici Congregationis praefatae pedibus discalceatis incedere debeant;
Ac fel. rec. Alexander PP. VII Praedecessor noster per quasdam suas in
simili forma Brevis die XXVIII Aprilis M.DCLX. expeditas litteras, qua-
rum tenorem praesentibus pro expresso haberi volumus, institutum huiusmodi inviolatè
servari praeceperit; subinde verò rec. mem. Clemens PP. IX. etiam Praedecessor
noster per suas pariter in forma Brevis die XXIII Octobris MDCLXIX expeditas
litteras, quarum tenorem praesentibus itidem haberi volumus pro expresso supradictas Ale-
xandri Praedecessoris litteras inconcussè observari mandaverit; Verum experientia compertum
fuerit, morem huiusmodi pedibus denudatis incedendi eorundem Clericorum valetudini plurimum
obesse, aliaque exinde incommoda in laudabilium praedictae Congregationis institutorum perniciem
resultare, adeò ut dictae Congregationis Superiores calceorum usum pluribus ipsius Congregationis
Clericis pro Conservatione eorum sanitatis, sive ob alias rationabiles causas frequenter permittere
cogantur, atque inde aliud ulterius in Congregatione supradicta omnimodae in usu vestium conformi-
tati tantopere in Familijs Regularibus commendatae praeiudicium inferatur. Hinc est, quod Nos,
audita super praemissis dilecti Filij nostri Gasparis S.R.E. Presbyteri Cardinalis Carpinei nun-
cupati in Alma Urbe Vicarij in spiritualibus generalis, ac dictae Congregationis apud Nos, et Sedem Apostolicam
Protectoris relatione, in eisdem praemissis opportunè providere volentes, Motu proprio, et ex certa
scientia et matura deliberatione nostrâ, deque Apostolicae potestatis plenitudine, Ut de caetero omnes, et singuli
memoratae Congregationis Clerici ubique locorum calceati incedant, ita tamen ut calcei sint nigri coloris
humilitatem, et simplicitatem praeferentes, ac prorsus sine ocellis, et clausi, non alio quàm coriaceo eius-
dem nigri coloris ligamine adstringendi, ac prominentiori calcaneo carentes: tibialia vero non nisi
ex lana nigri pariter coloris permittantur, tenore praesentium perpetuo statuimus et ordinamus. Decer-
nentes easdem praesentes literas semper firmas, validas, et efficaces existere, et fore, ac illis ad quos
spectat, et pro tempore spectabit, plenissimè suffragari, et ab illis respectivè inviolabiliter observari; Sicque in
praemissis per quoscumque Iudices ordinarios, et delegatos, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores iudicari,
et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter
contigerit attentari. Non obstan. praefatis Alexandri, et Clementis Praedecessorum litteris, alijsque ordinationibus, et consti-
tutionibus Apostolicis nec non dictae Congregationis etiam iuramento Confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate
alia roboratis statutis, et consuetudinibus, privilegijs quoque indultis, et litteris Apostolicis in contrarium prae-
missorum quomodolibet concessis, confirmatis, et innovatis. Quibus omnibus, et singulis illorum tenores praesentibus
pro plenè, et sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis aliàs in suo robore per-
mansuris, ad praemissorum effectum hac vice duntaxat specialiter, et expressè derogamus, caeterisque contrarijs
quibuscumque. Volumus autem, ut praesentium transumptis manu alicuius Notarij publici subscriptis, et sigillo personae
in Ecclesiastica dignitate constitutae munitis eadem prorsus fides adhibeatur in iudicio et extrà, quae praesentibus
ipsis adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae. Dat. Romae apud S. Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris die XXII
Februarij M.DCXC. Pontificatus Nostri Anno Primo.

J. F. Card. Albanus.

Ludovicus Martolus [illegible] et [illegible] Card. S. [illegible] Vicarij Notarius.

Concordat cum suo originali, in [illegible] [illegible] [illegible] appositione sigilli [illegible] [illegible] Dei [illegible]

6

Bulla Alexandri VIII
pro Calceamentis
1690.

Bulla Alexandri VIII Pp.
pro Calceamentis. 1690.

Cracovia.

ex Posta Varsavien. d.
15. Aprilis 1690
accepi et publicavi

Dyaryusz Conwokacyey Warszawskiey Zaczętey Roku 1696 Dnia 29 Augusti

Za nadeysciem czasu Conwocyey predestynowanego toiest dnia 29 Sierpnia in tumultuoso congressu
prawie całey Warszawy ziachawszy się Ichmć PP. Senatorowie iako też y Posłowie utriusq[ue] gentis do ko-
scioła S. Jana Farnego ritu antiquo Przodkow naszych idąc hunc actum przy prezencyey Krolo-
wey y Krolewiczow Ichm[o]ściow dwoch młodszych ab invocato Numine zaczęlismy. Życząc sobie ażeby
Spiritus hic nostris animis se misceat intus. I tak zaraz Xżę Jmć Prymas wotywę zaczynał, ktora
bardziey scenę spectaculi, niżeli mieysce Orationis prezentowała kiedy non jussa exegui, quae cunq[ue] in lege
notata wystawiwszy sobie Baldekin pod ktorym tylko przy ołtarzu Introibo zaczął, potym cum magna
assistentia Xięży wrocił się na tron y tam Kyryeeleyson, Epistołę y Ewangelię odprawił. po Kazaniu
przez X. Gołębiowskiego more solito wymowy skonczone podniosł się trochę z krzesła, ktore aż na
czwartym gradusie wystawione było tronu, y opowiedział Dominus vobiscum, podano mu zaraz wody
z ceremoniami et cum observatione kortesy do umyciu rąk y do utarcia tuwalnie, ktore nic tak do
tey potrzeby iako na pompę przyniesione było. Po skonczeniu tey Ceremoniey za zagraniem prawie iak w
taniec wspieraiąc się Pastorałem poszedł ad consecrandam ofiarę, konczył usq[ue] ad consumptionem Corporis
Christi, potym wrocił się na mieysce, lubo też Ichmć PP. Posłowie Krakowscy do JmP. Marszałka Koronnego
ktorego officium iest takich zabraniac supra aequalitatem wymiotow, umyslnie chodzili instantissime na-
legaiąc aby daley nie szerzył cum scandalo tey contra praxim, a potym et legem powagi obiecuiąc, iż ieże-
liby tak w Senatorskiey Izbie sobie usurpować chciał pod Baldekinem mieysce mu podetnę, et coram
tota Rep. protestować się będą de hac arrogantia. Prymas iednak odpowiedziawszy JmP. Marszałkowi
Koronnemu przez swego P. Towianskiego Kasztellana Łęczyckiego że do rządow koscielnych należec nie ma,
konczył swoie zaczęte nabożenstwo nie opusciwszy żadney, y na tę alterkacyę Posłow Ceremonyi, iakoż
nec fas egressu solennia rumpere sacra było. Zatym Ichmć PP. Posłowie inter medium ordinem zo-
stawiwszy w kosciele hurmem do Izby Poselskiey poszli, y zasiedli na zwykłych mieyscach, tak po długich
rozmowach prywatnych, przywitaniu się nie zagaiwszy actum hunc poszli do utarczki rationibus ko-
muby alternata laski należeć miała, czyli Prowincyey małey Polskiey ex ratione że Seymy dwa, Seymy
nie były, czyli Prowincyey Wielkopolskiey Panowie Litewskich, iż ieden tylko dobry a drugi zły as-
serentibus et probantibus praejudicato Grodzinskiego Seymu za dyrectyą JmP. Gieguta, a przecież
my go lubo nie był solennitatibus stabiliowany w komput Seymow przyięli. Czyli Prowincyey Litewskiey
z dowodu JmP. Referendarza Koronnego, iż obadwa te Seymy są złe, nie trzeba żadnego kanonizo-
wać gdyż tylko ten Seym Seymem się zwać powinien, na ktorym praeliminaria wszytkie y ob-
serwacye, prawem opisane wynidą, iako to zagaienie oddawanie laski Nowemu Marszałkowi,
drugi iurament y insze. Tam zas na iednym ob legalitatem infirmitatis Pana, nie mogli smy
przyść do tego, na drugim zas Ichmć PP. Litewscy JmP. Kryszpinowi teraznieyszemu Łowczemu
Witebskiemu zabraniali oddać laski y zacząć od prawa toć nie Seym ale confusio rerum
była. Zaczym lubo te Seymy sua forma nie Izby przyimuią hanc calamitatem obiedwie Prowincye
non disputando o alternatę między sobą benevole dyrekcyą teraznieyszey Conwokacyey Xię-
stwu Litewskiemu wiem że offiarować będą na co lubo zgoda Koronnych była. Ichmć PP. Lite-
wscy facilitatem hanc przyiąć nie chcieli. W tym JmX. Biskup Poznanski ze swiecami niby
po kolędzie przyszedł do Izby Poselskiey cum insignijs Episcopalibus, zaraz Ichmć PP. Posłowie
na tę temeritatem iego tumultuarie z mieysc swoich ruszyli się, na niego wołać poczęli że
my katholicy Exorcysmu nie potrzebuiemy, on się wymawiał, że cum benedictione iako Pasterz
tuteyszego mieysca przyszedłem, ale nie pomogło nic, y tak musiał pogasiwszy swiece z kon-
fuzyą odeyść. Po długiey tedy o tey alternacie pro et contra wotacyach y oracyach do dnia
jutrzeyszego solwowana sessya, po ktorey na konwersacye commessacye bassety roziachali się
a Krolowa Jmć po wziętey relacyey od niektorych Posłow z Izby Poselskiey do Ciała poszła

y tam Litanią in magna frequentia Xięży y Zakonników, cum concentu rożnych instrumentów muzyki odprawowała się w Senatorskiey Izbie lubo niektorzy nasadzali się na Krolowę, żeby odiey zacząć me[...] iednak dalszych kłotni, bo y ona także ma swoich odłożona ta impreza na inny czas, y mess[...] ta[...] osobliwego nieodprawowało oprocz że Baldekin Imć P. Marszałek Koronny spuscić kazał, prosiwszy X. Prymasa aby na mieyscu swoim zwykłym zasiadał.

Dies 30 Aug: Similiter zeszła y nil actum oprocz że Imć P. Czesnik y Poseł krakowski w głosie swoim disseruit fastum Xcia Imći że ultra consensum Praw ważył się pod Baldekinem forma Ceremoniey Rzymskiey odprawowáć wotywę y quod maximum na tym mieyscu erexit sobie tomagnarium gdzie S. P. Krol Imć zasiadał. y upraszał áby Posłow ex gremio suo Izba wysłała, toż drugi y trzeci Collega Imći powtorzył, hoc addendo, áby ta Materya odłożona była do Izby Senatorskiey gdzie sąm będąc præsens, obiecuiąc Xciu Imći odnieść y dowieść że ten fastus in libero Regno pomieścić się nie może, interim o alternacie gdy ex cætere ratie nie mogły PP. Litewskich dla pacificacy prędszey Izby Poselskiey Solwowana Sessya ad cras. Prywatne Prowincye naznaczywszy sobie iako to Małopolska u OO. Reformatow, Wielkopolska u OO. Bernardynow, Xstwo Litewskie u Jezuitow.

Dies 31 Aug: o 9. godzinie Ichmć PP. Senatorowie y Posłowie Prowincyey Małopolskiey ziachali się do OO. Reformatow y po długich disputach, ieżeliby Prowincya nasza legitime ad directionem należeć miała, conclusum aby się zmieyść w tym z Prowincyą Wielkopolską, ta ieżeli przy swoim proposition stawać będzie słusznie y nąm dopomoc im tego á interim Prowincya Wielkopolska resolutionem suam doniesła, że choćby Ichmć ob amorem Patriæ swoiey alternaty ustępowali, my etiam cum discrimine Conwokacyey ustąpić nie możemy, y na upor PP. Litewskich czuiąc się być pares Ichmćm, niepowinnismy wszyscy unanimiter podziękowawszy za tę Ichmćn promptitudinem do Izby Poselskiey recta via odiachali, tam widząc Ichmć PP. Litewscy, żeby musiały wszytkie obrady in cassum pyść przy rezolutney obudwuch stron Prowincy[i], Pertinacyæ do dnia iutrzeyszego na deliberacyą prosili, y zgodnie na Solwowanie Sessyą pozwolili. W Senatorskiey zas Izbie to tylko nowego accessit że Imć X. Biskup Płocki ieżeliby dłuższy czas tą protractyą z uporu PP. Litewskich szedł, odiachać deklarował się z postania do Braci cum facta solenni protestatione na przeciwtym ktorzy bonum publicum tamuią interessami swemi.

Die 1. 7bris faustiorem przyniosła aspectum, kiedy w zamianę niepogody zgoda Izbę Poselską znacznie przywitała, dawszy ieszcze præstantem campum rationibus, ktore Imć P. Dembienskiego Posła Wdztwa Krakowskiego przywiodły ad hunc zelum, że w głosie swoim powiedział, iż nie alternata iest tu widzę in obstaculo, ale interessa ktore niby iáką maszkarą pokrywáią się alternaty, czego ieden Poseł Ziemie Dobrzynskiey nie zrozumiawszy wyiachał z Krolową Jeymcią, obiecuiąc iey odiąc tę maszkarkę, inquantumby imprezy swoie iako zwykła szerzyć chciała. Lecz odpowiedziano mu adæquatissime po exageracyey interessow o maszkarze, iż tylko wnią się stroią pod czas wesołych y krotofilnych dni. A teraz nie conveniens luctibus iste color. Wziął potym Imć P. Starosta Chełmski głos odrywaiąc ich od tych namow dawał sposoby lubo extraordinaria praxi ad sopitam differentiam, ale ich PP. Litewscy acceptować niechcieli y widząc iuż żeby się na tym samym rzeczom rozbydź przyszło, constituerunt cum hac conditione Małey Polszcze dyrekcyą, áby do starey laski żadna Materya inferowana niebyła, na co gdy Unanimitas votorum stała się Imć P. Dąmbrowski napierwszy z Xstwa Litewskiego Poseł uczyniwszy kontezę, iż lubo in re manifesta stawáć nąm per honor Xstwa naszego trzeba było, iednak uważaiąc consequentiam zgody et per consequens quæ veniat sacra pace perfecta bona ob amorem Patriæ, ktorey rownemi WMM Panom liczęmy się być, condescendimus, życząc quævis prospera ex consilys w czym od rożnych Posłow Koronnych encomizowani, za tę facilitatem, ale oni pewnie nie bez konsztu to uczynili.

Rozdawał zaraz głosy Semota na stronę arbitrow turba na Elekcyą nowego Marszałka, ktorego iak
gorne Wdztwa Krakowskie, Poznanskie, y Kaliskie kilkunastą kryszek swoich okryty wszytkie prawie
odciągnąwszy, ktore kilku JmP. Starostę Chełmskiego z Domu Rzewuskiego mianowali, zgodzili się
na JmP. Stolnika Podolskiego z Domu Vnieckiego. Posła Wdztwa Podolskiego, ktoremu nową
przygotowaną JmP. Dąmbrowski oddał laskę zakonczywszy że justa quæ præmetis virtuti præ
mia reddo, podziękował, lubo iuż nie taki iurament wypełnił. do Izby Senatorskiey deputo
wanych dla denuncyacyey posławszy, ktorzy trzech Ichm[ciow] PP. Senatorow przyprowadzili prosząc
ażeby ieżeli można i dziś chcieli na gorę iść, ale dla rugow ktore zabawią z put dnia przy
szło się wymowić Solwowawszy Sessyą do Poniedziałku na Osmą.
Dies 3. 7bris. Po uczynioney Propozycyey do JmP. Marszałka czytany był JmcP. Starościc
Kowalski Poseł Wdztwa Krakows z Regestru controversorum, ktoremu JmP. Sendomirski dla
nie wypełnienia dekretu Trybunalskiego, activitatem tamował, chcąc ażeby rugowany był,
o tym tedy była disquizycya ieżeli z mieysca, czyli z pod laski odpowiadać ma Tribunali.
Litewscy Posłowie fortissime rationib[us] et præjudicatis że pod laską excusować się ma y
z tego mieysca magna Nomina podczas dyrekcyey Pana Szczuki, czemuż y Wdztwo
Krakowskie z tąd staie prospicere, że iuż to trzeci raz iako pamiętamy, Posłowi ktory
iest controversus z mieysca a nie z pod laski iako prawo każe odpowiadać dopuszczał
tak tedy ab Vtrinq[ue] po długich racyach stanęło na tym, aby dla pernoctacyey ktora miała
facilitatem in similibus przynieść Solwowana była, co stetit do dnia iutrzeyszego
na godzinę dziewiątą.

Poller

1715 43 27

Z woli y wyraźnego rozkazu Jaśnie Wielmożnego Imć Pana Ludwika Pocieja Kasztellana Wileńskiego, Hetmana Wielkiego W X Litt. Pana y Dobrodzieia mego, stanęło to postanowienie niniejszym kontraktem z Janem Zabłockim Magistrem robienia Potaszow u Swentowane w ten sposob.

Naprzod od beczki iedney popiołu maiący w sobie sto garcy a garcy 40. od iednego Viertela sążnowych drew, ktory powinien bydz wzwyż na chłopa, a wzdłusz na sążeń y łokieć ieden - - - - - a złot. 1.

Magistrowi od każdego razu lania ługow do pieca - - - a złt. - - 1.
y Osobno piwa garniec, y soli puł garca ~~[illegible]~~ ogni[?] dwa po...
takie za każdym razem Magistrowi z iego ludzmi skończywszy 18. ogniow należy się - - - - - - - - R 12.
Osobno Magistrowi soli po 18. ogniach soli 1½ Garca
Iednemu Ługownikowi za każdym laniem ługu do pieca po puł garca piwa y puł garca soli od 18 ogni
Od iednego pakunku potaszu po 18. ogniach - - - - - R 2.
Chłopu od wożenia drew na dzień ieden - - - - - 15 gr.
Tymm to kontraktem obowiązuie się wyżey mianowany Magister należyty y dobry bez nagany oddawać potasz. Zaś J. W. Imć Pan Hetman W. W X Litt.[o] podług opisanego kontraktu temuż Magistrowi wszystko zupełnie wystawiać deklaruie, co mu się od roboty będzie należało. Działo się w Minsku die 12 Marty Aº 1715.

Paweł Żoło[?] m[anu] p[ro]p[ri]a

1715	Nato tedy wybrał tak pieniędzmi iako y legomi[?] na mi		
14.	January		
17	February w wyasanie[?] na drogę do Minska - - -	R 40	—
19.	marty Taler bity - - -		25
20.	marty w Minsku - - -	8	
	Item 8 Talerow bitych - - -	30	
25.	dito 8 Talerow bitych - - -	64	
26.	dito w Dzbach[?] taler bity - - -	64	
1.	Aprilis 4 talery bite - - -	8	
4.	May 3 aureos a tynf[?] 13⅓ - - -	32	
20.	dito 3 aureos - - -	30	20
3.	Juny - - -	50	20
	Item taler bity - - -	2	8
6.	dito - - -	8	
21	dito za niego Imć P. Swiętskiego 2 talery bite - - -	17	22
22	dito 1. Aureum et 1. Imperialem - - -	16	
	- - -	24	27
	Latus - - -	R 416	2

			fl	gr
		Latus z drugi Strony	416	2
5	July	2 talery dito	16	
18	dito	1 Tynta	1	8
20	dito	czerwony złoty	16	27
2	Augusty		1	2
		Item beczke piwa ad taxam	8	
17	Aug.		20	—
		Item kwarta wodki	1	2
30		korsec Żyta ad taxam	9	
	dito	pieniędzmi	2	
8	7bris		2	16
19	dito	korsec Żyta ad taxam	9	
	dito	pieniędzmi	1	
21	dito	beczke piwa ad taxam	6	
9	8bris	Żyta korsec ad taxam	10	
		Item pieniędzmi	15	
21	dito	Soli garniec		24
27	dito	Soli dwa garce	1	18
5	9bris	½ korca Żyta ad taxam	5	
7	dito	2 garce Soli	1	18
		pieniędzmi	—	25
14	dito	Żyta czwierć	2	15
21	dito	Żyta czwierć	2	15
29	dito	Żyta ½ korca	5	
		pieniędzmi	—	15
		Chłopu od noszenia drew za dni 72 à 15 gr	36	
3	Xbris		1	18
		Summa Summarum	594	25

in Super udzieliło im się Sarcyny Ogrodowy
Skonczyli potasie ze wszytkim die 3 Xbris A° 1717
Wygotowali Fas welkich Dębowych No 5
beczke piwną, baryłek dwie y ceber się zostało
jeden naładowany co uczyni put Fasy dobry miary

13. Xbris. uczyniłem z Potażnikiem porachowanie po zakończe- niu roboty ut sequitur		
Od 78 beczek popiołu po 40 garcy wiedney à 40 gr. — fl	104	—
Od zyrebu y Łupania drew wierteli 83. à fl 1 —	83	—
Od Lania 79 razy piecá à fl 1 —	79	
Od każdego Lania piwa garniec facit garcy 79 à fl 5 1/3	14	1:1
Item soli 2 garca od każdego Lania 18 ogni garcy 6 3/4 à 24 gr. à tych się 18 ogni odprawiło 4 1/2 razy — fl azeto Zakończenia roboty —	1	24
pieniądzmi od 18 ogniow po 4 1/2 razy à fl 1 —	4	15
Zugownikowi iednemu od każdego ognia po pułgarca piwa Facit ogniow 79. piwo ad taxam 5 1/3 gr. à tych Zugownikow było, y robiło trzech — fl	21	21
Zugownikowi iednemu po 18 ogniach których się 4 1/2 razy odprawiało à fl 12. à Zugownikow 3. było y robiło	162	
Magistrowi po każdych 18 ogniach à tych 4 1/2 razy było po 1 1/2 garca soli y dla czeladzi 3, facit garcy 6 3/4 ad taxam 24 gr.	5	12
Od 4 1/2 Zakunkow każdy Zakunek po 18 ogniach à fl 2	8	
Chłopu od rożenia drew za dni 72 à 15 gr.	36	
co im się należy za całą robotę Summa Summarum fl	518	24 1/3
Wybrali tedy nadto do potrzeczenia za 2 Rok à przyszłym roku — fl	74	1
Capitalna Summa co wybrali po tasznicy	592	25 1/3
Wybrali z Panskiego zboża, piwa wodki y soli grdziem bo zialomo podkryślano.		
Z Xięgi skromy wszystko na pieniądze wynosi —	62	2
Wybrali tedy odemnie pieniędzy moich commiesie z tego rachunku należą — fl	530	23
Capitalis Summa ut Supra fl	592	25

W Minsku d. 21. Xbris A.o 1715

Paulus Zloto mp

Kontrakt Ptasznikow Miejskich etc

Dokument No 10

Contrakt Ptasznikow

Kopia Responsu JW Imć Pana Hetmana Wielkiego Xięstwa Litewskiego Temuż JW. Posłowi także z Francuskiego. 1768-93

O Jedney Porze, y List JWWmPana, y deklaracyą Jego Publiczną odbierałam, Ostrość Listu a łagodność deklaracyi wprawiły mnie w wątpliwość, iż by te dwie rzeczy tak przeciwne Sobie z iednego wychodziły Zrodła, Znam ja Siebie dosyć Polakiem, dosyć Obywatelem y dosyć Hetmanem Wielkim na Znaydowanie moiey Części w Deklaracyi dla Całego Narodu wydaney lecz haymniey nieznam Siebie winnym na ściągnienie wymowek y pogrozek w Liscie pisanym od Ministra, y od tego ktory się moim mianuie Przyiacielem Może to bydz iż okoliczności wyciągaią po Ostrozności Ministra, azeby skłaniał Ucho na wszelkie ktore mu wrazaią podeyrzenia, lecz prawdziwa Przyiazń niemoze nigdy zezwolić, azeby się za prostym tylko bez dowodu y fundamentu podeyrzeniem mieć zaraz do gwałtowności. Dopuść więc JWWmPan azebym tak rozumiał iz List ten pisany od Ministra bez wiedzy Przyiaciela, azebym go prosił razem złączyć znowu ten Dworski Charakter na rozwazenie moiey konduity ktorą tak otwarcie tłumaczę Posłowi y Przyiacielowi Podściwość niema się czego bać od pierwszego ani się czego wstydzić przed drugim.

Nietayno bydz musi JWWmPanu ze Predecessor Jego Xiąze Wołkoński niemal rownemi pogrozkami ciągnął do postanowienia kordonu, iak teraz JWWmPan ciągniesz do podniesienia Onego. Jezli kordon z 310. Ludzi tylko, mogł tyle w JW WmPanu sprawić nieufności, cozby było gdybym był usłuchał tych ktorzy się domagali na mnie, azebym złozył go

z Wszystkich

Z Wszystkich prawie Regimentów, y z Samey Artyllery, odkłada
tem wszystko to do kommissyi Woyskowey ktorey podobało się usłu
chać z haleganiem ustawicznego, narządzić, ten mały kordon, y Zo
stawić przy mnie moc w czasie potrzeby ypomnożenia onego.
Jużem się JWWmPanu w pierwszym moim Liście wytłumaczył, z
pobudek ktore mnie do wydania Ordynansu Jmś. Białakowi po
ciągały. Niebył to moy Proiekt, niebyło to moim usiłowaniem
owszem samym to tylko wymuszonym pobłażeniem moim było.
A zkądże urosnąć mogło podeyrzenie ktoremi tak JWWmPan po
pędliwie wymiatasz. gołe podeyrzenie było powodem bez poprze
dzaiącego mnie ostrzeżenia do Zakazania Posłuszeństwa Ordynan
som moim Honor więc ktorego po mnie Urząd moy wyciąga y
ktory mnie prawość postępkow moich ubespiecza iest mi teraz
powodem, ażebym się na podobne powagi moiey Uymy nienara
żał, dla tego więc Znowu Zostawuię to kommissyi Woyskowey
ażeby Woysko z kordonu na dawne rozesłała Leże. Niewątpię
że tyle ona dogodzi JWWmPanu w ściągnieniu kordonu, ile dogo
dziła wprzody Xięciu Wołkońskiemu w Jego rozstawieniu, gdy
Liczba Ludzi na tym kordonie do 310 tylko wynosi Zamiast
800 iak JWWmPan wyrażasz. Miarkowac JWWmŚ możesz iak
Ci zwykli pomnażać rzeczy, ktory podeyrzenia w nim rozszcza.
Co zaś do Pułku Korycińego przez ostatnią uzurpacyą całe Zniszczo
nego niech to nieobchodzi JWWmPana, iż Zostanie dla Zwykłego
Konwoiu y Warty przy mnie, ieżeli Jey wart Hetman ktorego Or
dynanse słuchane bydz niemaią.

Attenta Proiektu Kryminalne Spisek na nieszczęście y występek
są to rzeczy, tyle ytylko mi Znaiome ile potrzeba do brzydzenia się niemi
Lecz tyle nigdy izbym o nie bydz mogł podeyrzanym od Ministra, a
tym bardziey od Przyiaciela, możesz JWWmPan iako Minister złe
mieć doniesienie, lecz iako Przyiaciel Znać mnie musiałeś zem dotyd
Obrzydliwości ktorom Zasłużył Sobie na Przyiaźń Jego. tuszę Sobie
że

Że JWWmPan iako Przyiaciel znałeś we mnie zawsze pilność
w pełnieniu Powinności moich, rozumiem oraz że iako przezorny
Poseł wiedzieć teraz musisz, iż Hetmani Wielcy Obowiązani się
Urzędem y Przysięgą w czasie Zamieszania do niełączenia się z Żadną
Stroną, to iest moie Prawidło y to iest Tarcza moia na wszelkie
podeyrzenia groźby y Surowości. Deklaracya Ministeryalna JW
WmPana uczyniona iest do ziednania Wiary Całego Narodu wpo
wszechności oddaię więc Jey, y moią w szczegulności, a pod iey be
spieczną Zasłoną, wziołem przed się spokoy niesiedzić w Dobrach
moich postępkami tak moiemi omylać wszelkie podeyrzenia, y do
czekiwać tam spokoynie końca, który Opatrzność przepisała nie
szczęściom Oyczyzny moiey, Już to iest wszystko, co Hetman nie
winny Spokoyny y Skromny ważysię odpowiedzieć Posłowi Po
deyrzliwemu uwłaczaiącemu y grożącemu. Pozwol tylko JWWmPa
niech Przyiaźń w kolei głos zabierze. Używam Przyiaciela aby wyia
śnił poduszczonemu Posłowi opinią konduicie moiey przyzwoitą,
Zaklinam Przyiaciela ażeby uśmierzył podeyrzenie, y ukoił Zapalczy
wość Posła z pozorow sądzącego, Zalecam nakoniec Przyiacielowi
ażeby przypomniał zatrudnionemu Posłowi tę łagodność która
Zdobiła zawsze Charakter Jego y która iednała mu Szacunek
y Przywiązanie z iakim Ja Zostaię. &c.

Mowa
Jego Krolewskiey Mci miana za Krolobóycami Dnia 2 Sierpnia 1773.

Nie iako Sędzia w tym Dzisieyszym mieyscu Zasiadam, bo nim bydz w tey Sprawie
nie mogę, lecz na to tylko, abym prawdzie to wydał Swiadectwo, ktorego nikt nademnie le-
piey wydać nie może. Winienem Zycie temu Janowi Kuźmie, ktorego tu macie przed
Oczami. W nocy Owey z trzeci na 4tą Novembra 1771 roku gdym iuz był w ręku po-
rywaiących mnie Ludzi, słyszałem Ich kilkokrotnie mowiących do tegoż Kuźmy na
owczas Rotmistrza swego pozwol nam Go rozsiekać, a On Im za każdym razem
zakazywał. On Ich pierwszy do łagodnieyszego ze mną obchodzenia nakłaniał y
nawet do usług niektorych mnie wtedy nieodbicie potrzebnych rozkazem swoim
przynaglił, iako to że Jeden musiał mi własney ustąpić Czapki, Drugi boza, a nie ma-
łe to wtedy były dla mnie Dary, kiedy noc słotna ranie w Głowie mi uprzykrzyła, kiedy
Skrwawiona noga bez trzewika bez Obuwia żadnego nie wymowna mi co moment po-
mnażała Bolesci, potym potrafił słusznie oddalić Dwoch Ostatnich swych Towarzyszow, a
iak tylko sam ze mną został, tak zaraz Krolem swoim bydz mnie uznał, a w krotce po-
tym, lubo maiąc broń w ręku, a mnie widząc y bezbronnego y rannego y wcale na siłach
zemdlonego, sam dobrowolnie padł mi do nog, służyć obiecał, a w większą mocy się
zupełnie ładze y woli tak podał y powierzył, że lubo miał iescze czas y sposobność
ucieczki wolał przy mnie zostać, wolał mi służyć y ten mi słowa powiedział. Ja wiem
że mnie smierć czeka w Warszawie, ale cię już nie opuszczę samego poki cię tam
nie odprowadzę. Wtedy do gruntu serca przeięty tą Jego rezolucyą, dałem mu
słowo, że sam będę Zycia Jego Obrońcą, On na to upewnienie zaraz ochotza po-
czoł mi służyć, On mnie doprowadził do tey Chaty Młynarskiey, w ktorey docze-
kałem przyzwoitego z Warszawy konwoju, y tam gdym przez godzinę na po-
dłey, lecz wtedy szacowney posceli nieco spoczywał, był On poniekąd znowu Stra-
żnikiem Zycia mego, a stał się onego Strożem, musiał sam czuć dobroć tych wszy-
stkich ostatnich postępkow swoich, musiał zupełną w Krolewskim słowie po-
kładać ufność, gdy nie przymuszony dobrowolnie przyszedł do Warszawy
idąc społnie z całym tym Orszakiem, ktory mnie na Ow czas otaczał.
Nikt Go nie miał na Oku, mogł by sto razy schronić się y zniknąć ale sam
pierwszy pokazał mi się w Zamku, znać że mi wierzył nie powinienem
więc bydz zawiedziony. Uyszczam się w moim słowie mowię za nim
a bardziey sam za sobą, moią by była hańba moy żal nie ukoiony, gdy-
bym Ja nie chcący stał się przyczyną zguby takiego Człowieka, ktory mnie
od smierci ratował kilkokrotnie y ktory mi dał dowod tak wielki swoiego
a moiey rzetelności szacunku.

Przezacni Sędziowie y wątpić sobie nie pozwalam że wy zbyt dobrze czu-
iecie, czego własna Wasza Szlachetność po Was w tey mierze wyma-
ga, nie czyniąc Wiarołomnym Krola Waszego, Krola ktorego kochacie
tyle.

tyle razy oswiadczaliscie się, koła ktoremu by ledwie nie przyszło Okro:
mieysza zachowywać pamiątkę wyratowania, niżli niebespieczenstwa
Swego, gdyby ten miał ginąć ktory mnie wyratował, a za to iedynie
że się mnie powierzył. Wy ktorzy tyle kroć krew y życie za bespie:
czenstwo moie ważyć Offiarowaliscie, nie zadawayci Duszy Moiey ta
kowey rany, ktora by się gorszą stała nad tę, ktorem na Ciele pono
sił, gdyzby mi Wasz Dekret dla Kuzmy nie pomyslny do Ostatnie
go Dnia Zycia Moiego, swobodnego nie zostawił momentu, gdyzby
Obraz krwawy Wybawiciela mego, iako nieciwa mara niewdzię:
cznika mnie y Wiarołomcy ustawnie przed Oczy wyrzucał.

Jako kochaiący mnie Polacy, zasłonie mnie od tego okropnego Udrę
czenia, jako Rodziciele pamiętayćie na to że iezeli raz zgrze:
szył Kuzma, kilka razy naywiększą ktora bydz może zasługą po:
kryt zmazał y sowicie nadgrodził winę swoią. Jako statyści
Ludzie a nayb
ardziey Chrzescianie dobrze znacie, że byłoby to nay
większym błędem odrazać od poprawy, byłoby to pogrążać w de:
sperackim dokonywaniu każdey raz rozpoczętey zbrodni każde
go takiego nawet Człowieka, ktoryby ieszcze do poprawy był
Sposobnym, gdyby istotnie grzechu była karana, a nayużyte:
cznieysza onego poprawa została bez nadgrody.

Ale ieszcze raz mowie zdaie mi się że krzywdziłbym Oswiecio
ną Sprawiedliwość Waszą y Dobroć ich Serca gdybym po:
wątpiwał o tym że Kuzma żyw y wolen będzie, y nie rozumiem
żeby srogość Losow moich, mogła się tak daleko rosciągać, aby Uf:
ność w ktorey do Was naygorętsze moie prozby o to zanoszę miała
by
dz zawiedziona.

Płynęły do tych czas z ust mych słowa, ktore dyktowały honor y
wdzięczność, ile do tych mowiąc, ktorzy tych powodow moc tak do
brze znaią, y one za pewne rownie że mną dzielą,

Długo wątpliwie sam z sobą ważyłem czyli miałbym w sprawie

Drugich.

Drugich Aresztantow także otworzyi Wam myśli moie, czyli też w bezstronnym milczeniu doczekiwai mądrego y Sprawiedliwego Sądu wyroków.

Atwici głos wewnętrzny głos przeswiadczenia Duszę moią przenikaią cię woła na Mnie y mowić każe to bez czego wyrażenia me Serce uspokoionym bydz nie może.

Pomnicie proszę Was Sędziowie na ów Czas Zamętu y pomieszania powszechnego gdzie Lud prosty y mało Swiatła maiący naturalnie sobie skłonność łatwo wierzył, że ten miał prawo rozkazywai, kto mu rozkazywai odważał się, osobliwie gdy mu nikt nie przeciwnie nie mowił. W ciemnym więc Ludzi gatunku tych wyszukano którzy mniemiąc się bydz do Żołnierskiego posłuszeństwa obowiązanemi podieli się to pełnić, w czym tylko Wcieście Niebezpieczeństwo ale nie grzechu winę przewidzieli.

Gdy na nich omamienie Swiętość nawet zażyto pozoru gdy groźnym Slubem trwożliwe nieoswieconych Ludzi zawiązano Summienia już występku nie grzechu większego nie znali ci Ludzie nad nieposłuszeństwo. A ieżeli nie znaiąc miary występku grzeszyli, czy można ich też tak bardzo winnemi nazwai, a ieżeli nie są bardzo winni czy możnaż ich bardzo karać.

Wszak słyszany w tey Izbie Łukawskiego wywod wytłuszczył dość iawnie, że na życie moie nie godził, porwania tylko Osoby Moiey miał zamysł y w wykonaniu nawet tey Imprezy niechcenie wstręt od zbrodni ostatniey dosyć iawnie pokazał, naostatek nie spełnił zupełnie dawanych Sobie rozkazow, nie zbliżył się do Osoby Moiey na ów Czas, y przed zakończeniem tey Sceny oddalił się od niey. Ale choćby nawet pokazał się był w niey czynniyszym powtarzam y nie darmo tę uwagę pomnijcie iaki to był Czas.

Martwo bydz się zdała prawna Narodowa zwierzchność, samo tey milczenie moc rozkazywania zdało się zostawowai primo

Occupanti

Occupanti: A czegoż nie miała dokazać przybrana w płaszcz pobożno
ści y Patryotyzmu Chytrość, gdy dziwny Skład Okoliczności, którego
tu wytłumaczać, ile Wam tak dobrze pamiętnego nie masz potrzeby. Ustrzy
mywała pęta poniekąd Silnosc Sprężyn rządowych, więcey powiem.

Dziwować się można że przecięż ten Ksiądz nie zyścił przeciwko Osobie moiey Zra
mek, uważaiąc wiele te przeciwnych Osobie y dostoieństwu Memu Klamstw
y maxym pilnie od Lat kilku w Oyczyźnie naszey z różnych Stron y ro
znych powodow rozsiewano, wiele różnego gatunku, wieków, iuż w ten
Czas Lud biedny ponosił, a których winę ci Sami nayczęściey, którzy
ich byli przyczyną słusznie y zręcznie na Mnie obracali; Wszak
ten Sam Kuźma w tym Samym Czasie, gdy szedł że mnie przez
las Bielanski pytał Mnie się, Czemum ja kazał Sięgać po Domach
iuż nawet nie chcęcey iuż daley woiować Szlachty, a tak się właśnie
zdarzyło było że tego Samego Dnia w poranku uprosiłem Sobie był
od Mocna to maiącego Obietnicę, która w krótce potym y ziszczona
była publicznym Obwieszczeniem, że kto woiować przestanie y w Domu
osiędzie tego za przeszłe żadnym iuż Sposobem weżować nie będą,
Takiemi to fałszami ustawnie podżegano umysły Ludzi odważnych
cierpiących, a nie mogących przez Stan y Edukacyę Swoią doyrzeć pra
wdy.

Otoż te Są przed Oczami Waszemi nieszczęśliwe Ludzkiey Obłudy
Ofiary, którzy w Dwuletnim iuż blisko więzieniu nędze y kaydany
znosząc długo trwałym cierpieniem, iuż bardzo wielką odprawili po
kutę, za grzech którego całym był nie znali; Jgnosce eis Pater quia
nesciunt quid faciunt Daruy im Oycze bo nie wiedzą co czynią
Tak mowił Bog do Boga, a wyż (?) Znaczey powiecie. Przezacni
Mężowie w tym Sędziowskim Zasiadaiący Kole do których dziś
mowię, nie iako Społnik bo w tey Sprawie bydź Sędzią nie mogę
ale iako ten który się przez Urząd Swoy Krolewski obowiązanym
czuie w każdey okazyi w każdey materyi to wszystko mowić y
czynić, co do Oświecenia Umysłów, co do Świadectwa prawdy do
uchylenia nadmierney Srogości potrzebnym bydź Sądzi: Mowię

wraz

Uraz ze mna Przewielebni Biskupi de Zacnych Kollegow, mowiąc jako Ci ktorzy Miłosiernego Boga pierwsi y bliżsi na ziemi Sludzy y Kaptani krwi przelewu naybardziey bronic maią zawsze za powinność, mowiąc Godnym Senatorom Ministrom y Postom wspol z Wami sądzą tym, że znam Jch do Mnie przywiązanie, wiem że się brzydzą niegodziwym Krolobóystwem, y że są troskliwi o moie y o przyszłych Krolow bespieczeństwo, y sprawiedliwa w tym iest Jch troskliwość. Tey dogadzaiąc maią w ręku sposob, wszak iesteście Wszyscy prze: zacni Sędziowie uczestnikami Prawodawczy mocy, postanowcie Prawa ktoremi by nie tylko kary na przyszłych Krolobóycow nayostrzeysze przykazane były, nie tylko od nich dyspensowania Samym Krolom moc była odięta, ale to postanowcie żeby było w mocy ustawnie trwaiącego y bliskiego Osoby Krolewskiey Urzędu wziąć sądzić y karać nie czekaiąc Seymu, nie tylko ktorzyby razić Osobę Krolewską ważyli się, ale każdego ktoryby śmiał powstać na Jego dostoieństwo publiczną mową lub pismem, y żeby ten Urząd miał moc y niszczyć y kazić z ohydą, natychmiast wszelkie bez imienne nawet ale obrażliwe Osobie y Dostoienstwu Krolewskiemu pisma. Do tych czas nie dołężność Magistratur y tysiączne wybiegi możnośc zapytania nawet o nayważnieysze przestępstwa często u nas czyniąc nie podobną, albo tyle zwłokom y okolicznościom podległą, że czas y łatwość zostawuie chcącym źle czynić, ile bardzo wiele y wielkich dla całego Kraju szkodliwości, z ktorych iedna z naywiększych iest ta, że naciskany Lud bezpieczny nową iakąs często z nienacka samorosłą mocą a nie widząc żadney Jey przeciwney, sam zaś nie maiąc sił poiedynczych do odporu wystarczaiących, ma łatwo y prawie musi za prawe takowe rozkazy, ktorym się nikt w kraju nie opiera, ktorych authentycznie nikt nie gani. Niech ten deffekt będzie tylko u Nas wykorzeniony na czas przyszły, a nie będzie racyi obawiać się zarzutu, ktory wiem że iest od wielu czyniony że ieśli tym ktorych sprawa teraz agituie się, będzie życie darowane nikt swego pewnym nie zostanie.

Za

Ja tak mowię tak iestem przeświadczony. Smierć tych Aresztantow Okropne sprawiłaby pewnie Zatrwożenie, ale umysłow nie uleczy Zostawi tylko Strach, daley kiedyżkolwiek rozciągać się maiącey Srogości, albo uważać będzie pozor bardziey Zemsty krwio chciwey niż potrzebney tak cięzkiey Kary przeciwnych właśnie trzeba nam lekarstw.

Trzeba dowodu iak nayokazalszego iż ieżli były Srogości widok y nieszczęścia w kraju naszym w przeciągu Lat kilku nie odemnie pochodziły, nie w mocy mojey było im Zapobieżeć. Trzeba przymusić tych ktorzy mnie złym tyranem Okrutnikiem nazywali do poprawy nie Sprawiedliwego Zdania, moy przypadek na Dniu trzecim Novembra dosyć przeświadczył że iest potrzebne dokładnieysze y Sprawnieysze Obwarowanie Osoby y dostoieństwa Krolewskiego y to trzeba Obmyśleć, ale razem dać widocznie poznać jak głęboko uważać potrafią przeciwne prawdzie rozumienia o rzeczach Osobach y dobroci lub Złości, uczynkow w słabe umysły z siebie dość świa= tła mieć nie mogących, zapędzony bez hamulca Duch Zawziętości y nie zgody.

Bogdayby ten nieszczęsny Duch nie zgody przepadł y zniknął raz z Oczu naszych, Ale to bydź nie może y nigdy się nie stanie poki ty Panie Nayważszy ktory władacz każdym ruszeniem Serc y myśli Ludzkich nie ulitujesz się nad Polską tyło iuż skarana plagami, Nie godzi się nam zgruntować Sądow twoich przepaści stości, ale godzi nam się ciebie o miłosierdzie prosić, godzi nam się przebyać Niebiosa gorącemi modły Day Panie day nam Wszystkim Ducha Zgody Ducha wzaiemnego uraz darowania niech Brat na Brata Obywatel na Obywatela nie naciera niech w momentalnym Tryumfie nie gotuie Sobie przyszłych a Ciało wiecznych Sumnienia Zgryzot y Sławy uszczerbku Oyczyzny Zaś, a przeto y własnego upodlenia y upadku. Ale wracam się do Zamierzonego mowy moiey Końca.

Wszak miłość y przywiązanie Wasze do Osoby moiey rowne jako Stanu Waszego powołanie włada Wami w wykonaniu Aktualney Waszey Sędziowskiey Funkcyi Niechże przekładania, niech prozby moie maią w Umysłach y Sercach Waszych pożądany Skutek. Wszakem Ja urażony moja Sprawa Ja Was proszę, Zaklinam niech się krew nie leie. Ale to powinno mym Zdaniem naybardziey Was determinować iest ta Uwaga, że każdey Kary ten iest tylko Koniec, aby w Czas przyszły y od występku odstraszyć y powszechność ubespieczyć. Tym zaś Dwom Koncom Stanie się zadosyć przez Skutek Ostrego postanowienia nowego ktore uczynić w Oyczyznie naszey wyżey doradziłem

Ieżeli Affekt y estymacya Wasza dla Mnie Brzezacki Sędziowie z użaleniem przyznały kiedy że niewinnie ucierpiałem wiele, że Szczera miłość moja dla Oyczyzny y nieodstępny o nia y za nia Starunek nie zdał się zasługiwać, na tyle gorzkości y Umartwień wszelkiego gatunku iest w mocy Waszey znaczna mi w nich przynieść Ulgę. Daruycie mi Zycia tych Aresztantow, to za nayważnieyszy od Was przyimę prezent, poki Sam Zyć będę nayżywszą Wam za to Brzezacki Sędziowie będę miał wdzięczność. A gdy tandem bieg natury przyniesie końca Skołatanemu tylu troskami nieszczęśliwemu Zyciu memu, Słodzey Spokoyniey przynaymniey konać będę, gdy Skutek pomyślny teraźnieyszey moiey do Was prozby z tym wczas wynosić, te mi Ostatnie Serca Ustom poda Słowa do Boga, odpuść nam nasze winy iako y my odpuszczamy.

1774 r.

35

Dyaryusz wiernie opisany przez pewnego Kawalera no[?]
służącego, ktore się znayduiącego w Woysku Rossyi
skim, z Rzetelnym pokazaniem Zwycięstwa woyska
Rossyiskiego nad Turczynem otrzymanym 14ta Aug
1774tego Roku. w Sylistryi

Wiedzieć naypierwey potrzeba że w Woysku Rossyiskim
Dwie było Armij stoiące na Wołoszczyznie po tey
stronie Dunaiu. Pierwszą Feltmarszałek Roman
sow komenderował, Drugą Generał Bauer. Nale
ży y to wiedzieć, że Feld-marszałka Romansowa
opisano do Petersburga, iakoby leniwie czynił opera
cye woienne z Turkami. Zaszły y inne mniey
rzetelne o nim supozycye o przeciąganiu woyny.
Dla czego Carowa Jmć Wysłała Xiążę de Hess-Darm
sztad na odebranie komendy Feld-marszałkowi. Ro
mansowi, y z nim ordynowała Generała Melissy
na. Ci iako przybyli do Armij, Xiążę de Hess-
Darmsztad odebrał Feldmarszałkowi Zupełną ko
mendę, sam pierwszą komenderował Armią,
w ktorey było koło 40000 tysięcy Woyska. Drugą
w komendę oddał Generałowi Melissynowi w ktorey
znaydowało się woyska około 20000. Natychmiast
Generał Bauer w odstawkę poszedł, Czego działo
w miesiącu maju. Nastąpiła potym rada woienna prze
chodzić za Dunay, gdy Feldmarszałek Romansow prze
ciwny y należycie wiadomy wszystko przekładał trudności
y niebespieczenstwa przechodzenia naturnym stroną
Dunaiu całego Woyska Rossyiskiego. Generał Me
lissynow ponieważ był przeciw podniosszy rękę
pokazał mu palec mały y powiedział, że więcey w
nim miał rozumu niż w całey głowie Romansowa
popierał y nagliłby przeyście za Dunay. y Generał Pru
ki Feldmarszałkowskiego. Tu wiedzieć należy że dwoch Gene
rałow miał sobie przychylnych Romansow ktorzy nieod
stępnie przy nim byli Generał Beury od Cesarza Jego

mu

mi Chrześciańskiego maiący samey iazdy 500 woien-
nego żołnierza. y Generał Pekenszteyn od Krol.a Pruy
skiego maiący 250 Jazdy a 250 Piechoty. stanęła tedy
determinacya przeprowinienia Woyska Rossyiskiego Za
Dunay pod komendą xiąż Xcia de Hess Darmsztad. Ten pod
Ibrailowem z całą armią przeprowadził przez Dunay
y mars swoy obrocił ku Sylestryi. Tu niedługo po
trzeba. Po zięciu miasta tego, Sylestrya leżąca na
skale, ma po prawey ręce błoto y Dunay y nieiey
zas o połtory mile miasteczko Michałowce; po lewey
Gory y Las. Przeciwm tedy skrzydłem Gienerał mielsky
Gury y Las. Przeciwm tedy skrzydłem Generał mełsky
now poszedł z swoią drugą Armią, aż pod Michało
wce. Xże Zas de Hess Darmsztad prosto pod Sylestryą
y obrężył się woyskiem od lewego skrzydła. Sylestryi
iednak nieattakował, ale zdało mu się pierwey wy=
gnać Turkow z approszow w ktorych na gorach
y w Lesie przyległych byli poosadzani, Obozy Zas
Tureckie dwa stały od Sylestryi naboku lewym nie
bardzo daleko wielce liczne. Xże tedy de Hess Darm
sztad sam przywodził woysko moskiewskie do
attaku Turkow na gorach w aproszach Zostaią=
cych. W tey pierwszey utarczce niezmierną Moskale
odnieśli klęskę, tak że odstąpić musieli. Turkom
Zas mało wszkodząc. Drugi potym attak iesz
czegorszy y nieszczęśliwszy dla moskwy nastąpił
a w trzecim ostatnim gdy to zaś dzieło poczęło, a
tu stupay stupay następowało, moskale Solda
ci broń na Ziemie złożywszy obrocili się do tyłu
y Zaczęli wołać na niego stupay stupay sam
matczewaciszcza. To gdy się działo a moskale byli
Zmieszani y strwożeni, Turcy ich w okrąg obstąpili y
opasali tak, że ani wody ani furażow mieć niemogli. Wypra:
wili Generała Orłowa z Trębaczem do wezyrza o pokoy
prosząc, ktory aż trzeciego dnia ze dwoma Paszami powro
cił, (obrawszy sobie miejsce z xiążęciem de Hess Darm
sztad y Feltmarszałkiem Romanzow, woyskiem dla nie
przypuszczenia nikogo obuch stron otoczone, Traktad w

12.

12 Punktach niewiadomych wszystkim ułożyli. które podpisawszy przez Syna Romanzowego, od Turków z niewoli wypuszczonego do Petersburga Imperatorowey Jmu do approbaty y podpisu posłali. Woysku Rosyyskie dysarmowanemu otworzywszy dystrykt z Turkami pozwolono wchodzić, kupować y wychodzić z Miasta. Oblężenie przez Turków trwało dni sześć, póki na punkta nie zgodzili się, y nie podpisali onych. W tym czasie głod taki nastąpił na woysko y konie że koni na 6000 zdechło, ludu więcey wygnało iak w attaku zginęło, y dotąd bardzo wiele umiera y choruie. A lubo nad Dunajem woysko Rosyyskie stało, przecież z Sztyftyi wody brać niedopuszczano pod ubiciem z armaty. których na 5000 w tym miesiącu bydź liczy. Musieli tedy mostale kopanki robić, y wodę z nich z błotem pić, y konie tym poić. Po obłężeniu więcey na 120 Officerow z Generałami w odstawkę do Moskwy poszło. Jmć Officerowie w woysku Tureckim służbę przyieli. Arnautow 6000 z Officerami mężniey odstąpiło Moskwy, gdzy się udali niewiadomo. Podradczyków Żydów niektórych stronę Dunaiu killa sed. / Hrabię Romanzowa chcieli Turcy zaraz wypuścić, iako Gospodarza woyska wysoce goszczący iako walecznego Komendanta, Przezornego y mędrego, ale Xżę de Hess-Darmsztad, uwiesiwszy się mu na szyi ze łzami prosił aby go w tym nieszczęściu zostaiącego nieodstępował. Do Jassów dwóch Paszów przyiechało dla reparowania y czynienia Dyspozycyi, którzy nakazali możliwie tam się znayduiący, aby wszystkich Panów wołoskich stawiono do Jassów, y zaraz bardzo wiele ich przyprowadzono, y do więzienia poradzano. Zamek Chocinski wyreparowany na którą reparacyą z Zamku Zwanieckiego wapna na 2000 Fury zabrano, a tę na murowanie Kościoła w Zwańcu sprowadzone y przysposobione. Turków także z Chocima iako y Potornego z niewoli powypuszczano, którzy z wielką radością do swoiey Oyczyzny powrócili. Brygadyer czyli Komendant Chocinski wyniosł się z Zamku do miasta w codziennym spodziewaniu się oczekuiąc przybycia Paszy do Chocima. Woysko Rosyyskie pewnie wołoszczyznę

y ukrainę

y ubraniu przeprowadził do Kraju swego.

Cesarskie Woysko na Wołoszczyźnie Kordon swoy zmienia.

Dyaryusz Za: konczony, z Honorem, po os: mioletniem woien: nego Znoiu, z ktorego możliwy, Woy: na z Turczynem 1774 Roku

Bijóry

Gazeta. 1775 37

Z Warszawy Die 4. Februarii 1775.

JO. Xiąże Jmu Poninski Marszałek Konfederacki z Dubna do Lwowa przybywszy i wziąwszy 50 Tysięcy # z Banku Cesarskiego z Zapisem Assekuracyi na wszystkich Dobrach Swoich wypłacenia corocznie Prowizyi po szesc od sta w Przeszłą Niedzielę tu stanoł. Woyska Rossiyskie od Kiiowa nazat na Wołowszczyznę powrociły. Dla Woysk zaś w Polszcze będących w Woiewodztwach Podolskim, Bracławskim, Kiiowskim, i Wołynskim, bardzo wielkie denowo nakazane Prowianty, żeby były gatowe pod surową Exekucyą, żeby tam były sprowadzone, gdzie zaydzie Ukaz, a tam osobliwie blisko Granic Wołowskich dla licznych Woysk, nawet dla pożywienia Bydła Słomy nie dostaie.

Słychać także: że iuż z Gniezna Xięgi Ziemskie i Grodzkie wywożą do Kalisza głębiey w Polskę.

Przed kilką dniami nadesłano tu Listy z bliskości Warszawy pisane do wszystkich Jchmościow PP. Delegatow, aby po Reasumpcyi Juryzdykcyi Swoiey ante omnes Materias Projekt na bicie Papierowych Pieniędzy podany podpisali i Exekucyą Onego postanowili.

Z Kordonu Pruskiego przybywaiący do tey Stolicy niezmiernie na się

dolegliwie utyskuią, a to z przyczyny powiększenia Swierzych Podatków, płacili dotych czas po Złotych 5. Pogłownego nie excypuiąc naymnieyszego Dziecięcia, zaś w Przeszłym Tygodniu wyszedł Uniwersał, aby każdy zacząwszy od Roku 6. bez żadney Excepcyi Pan czyli Sługa Maiętny czyli Ubogi Złotych 5. od Tabaki do Skarbu płacili, gdzie oraz dana moc każdemu zakupowania i sprowadzenia Tego Towaru co przedtym surowo zakazane było.

Rozgłoszona była tu wieść: że znowu zaczęły wsinać się Woyska Tureckie z Austryakami z Awantarzem Turków, ale ta potrzebuie konfirmacyi. To pewna: że Cesarscy pretenduią Kamieńca Podolskiego, tudzież i Chocimia Tureckiego.

Gubernator Cesarski kupił Kamienicę u JW. Imć Pani Humieckiey Miecznikowy Koronney we Lwowie gdzie ma być założona Aptyka dla Woyska Cesarskiego.

Listy Partykularne i Gazety Cudzoziemskie głoszą: że Dwór Burbonski z Dworem Angielskim w nayściśleysze weszli przyiaźni, Król zaś Angielski, iako Elektor Hannowerski zaniosł Protestacyę w Ratyzbonie przez Ministra swego przeciw Cesarzowi, w ktorey wyczytać można iasno iako-

38

wychsich Niesnasek, dowody iuż te iak i pierwsza Nowina wiele daie do myslenia.

Z Konstantynopola Die 30. Xbris na Dywanie Tureckim roztrząsane były Projekta rożne przez Kawaliera Tott Porcie podane, żeby zakwitnęło Państwo Ottomanskie, ale te nie były akceptowane. Jeden z Ministrow Tureckich Imieniem wszystkich Temu Kawalierowi Generałowi odpowiedział Giaurze (: toiest Poganinie :) iuż nas te Projekta zmordowały, i nigdysmy tak nieszczęsliwemi nie byli, iak do tego czasu, kiedysmy podobnych usłuchali i nakłaniali Ucha do Polityki Cudzoziemskiey. My i Rossyiczykowie postrzeglismy teraz aż nadto, że Polityka wasza, często się z Nas nasmiewała, iże bylismy waszym Igrzyskiem zmordowani zatym Woyną wzaiemną osłabieni uczynilismy z Sobą Pokoy i teraz same przyczyny z Iedney i z drugiey strony uczynią go trwałym, żebysmy się do szczętu nie zruynowali. Naucz nas bardziey sposobu żebysmy Woysku Naszemu przedtym niezwyciężonemu slepe było powrocone Posłuszenstwo i tez zbytnie do Religii przywiązanie, ktory że niegdys tak stra:

sznym czyniło, natenczas pogardzemy iakośmy pogardzali przedtym twemi Bagnetami, twemi Nowey Inwenciji Armatami i twemi na Koniec Plantami i Projektami.

W Kordonie Cesarskim wyszedł Ordynans Cesarski, ażeby żaden Obywatel tego Kraiu: bez straty: pozyskanego nieważył się wiązać do żadney Konfederacyi pod karą Smierci i Konfiskacyi Dobr iżeliby zaś Polska iaka Kupa Konfederacyi lub inaczey nazwana ważyła się w tym Kraiu iaki niepokoy lub gwałt czynić, tedy Każdy Obywatel ma moc rozpędzenia Tey iakim kolwiek sposobem Narzędnikowi i roskazodawnia iak nayprędzey znać do Naybliższey Kommendy Cesarskiey. Ten Ordynans iako też i Łaskawsze nadzwyczay oderwanych Obywatelow traktowanie czyni nam sprawiedliwe podeyzrenie iakieyś boiazni w Cesarzu dla następuiącey od Porty i Rossyi Burzy iakoż dosyć pewną odebraliśmy wiadomość z Wołowszczyzny że iuż z stratą swoią potkali się Austryacy z Turkami, lubo niewiemy szczegulnych okoliczności tey Batalii

Gazeta 1774. Z Warszawy Dnie 3 Januarii A 1776 39

JW. Bruhl Generał Artylleryi Kor: oraz Kommendant
Nayważnieyszy Woysk w Stolicy tuteyszey zalecił wszyst-
skim Officyerom i Instygatorom, z Rotami w noc-
y chodzącym, aby kogo napotkaią pytali się z kąd idzie,
i zaraz z tymże Zołnierza i Instygatora posłali, ieże-
li prawda co powieda, a kto zmyśli, zaraz tego do kor-
dygardy prowadzą. Tym sposobem iuż kilkunastu
Hultaiów złapano, którzy lubo do występków przy-
znać się nie chcą, ale tym samym podeyrzeni, że
exkuzować się na pytania nie umieią, i bez spo-
sobu życia zostaią. Przytym przez Trąbę ogłaszano
aby nikt nie ważył się chodzić po Mieście bez świa-
tła, a kogo postrzegą zaraz do kordygardy biorą,
a przeto pomnieyszyła się Hultaiów.
W przeszłą Srzodę Xżna Jeyć Czartoryska Generałowa Ziem
Podolskich wyiachała z tąd do Czech do Pragi, gdzie się
ma zabawić przez czas niemały przy Synu Jmci

Poniatowskiey Generałowy Austryackiey.

J.W. Sztackelberk Poseł Rossiyski co godzina oczekuie Kuryera z Moskwy, dla tego ieszcze zatrzymał się z wyiazdem, iako słychać nie dłużey ma zabawić w Moskwie, iak dni 12. niezawodnie za Niedziel 6 powrotu swego spodziewać się każe.

Dekret w Sądach Marszałkowskich iuż publikowany dnia 28. Łapsii, ktorym Dekretem we dwoch Niedzielach nakazano ustąpić Żydom z okolicy Warszawy o dwie mile, tylko tym na Czas pozwolono przedawać Towary w Magazenie, przy Cechtałzie, i ten Dekret przy odgłosie Trąby obwołano, w Piątek nakazując tymże Żydom i Okolicy z Warszawy pod karą 2000 Grzywien na takowy Dekret nie zważał Rezolucyi następuiącey.

Extrakt Rezolucyi Nayiaś: Pana zazedaniem Rady przy Boku Naszym, względem niewiernych Żydów

wydany z Protokułu Expedycyi in publicum wyszłych, ad numerum 72. następuiące słowa: My Stanisław August z Łaski Bożey Król Polski, za zdaniem Rady przy Boku Naszym Nieustaiącey stosuiąc się do Ordynacyi względem Magazenów Żydow: skich, tudzież do obwołania Władzy Urzędu Mar: szałkowskiego Kor: kiedy z różnych miar przeświad: czeni zostaliśmy, że Żydzi maią wszelką wolność przebywania y Mieszkania w Mieście naszym Warszawie. Przeto wolność onym zostawiamy. Nową konstytucyą Seymu ostatniego pozwolenia obiąż danki wszędzie, tudzież w Woiewodztwie Ma: zowieckim, oprocz tylko Miasta Warszawy, więc My Król za zdaniem Rady przy Boku Naszym roztrzygnąwszy przełożenia takowe, zachowuiące tak Miasto Nasze iako Prawa mieć chcąc przy Jego Przywilejach, pozwalamy wszystkim nie:

wiernym Żydom osiadania w całym Woie-
wodztwie Mazowieckim, aż do Okopow Mia-
sta Warszawy stykaiących, iako także Handlo-
wanie Towarami Zagranicznemi, całkiem
i na Zawsze ktorą tu Rezolucyą za zdaniem
Rady przy Boku Naszym Ręką Naszą podpi-
saną. Pieczęcią teyże Rady stwierdzić Ka-
zaliśmy. Dan w Warszawie dnia 25 Miesiąca
Lipca R. P. 1777 Panowania Naszego Roku
XII. Stanisław August Krol. Antoni Ostrow-
ski B. K. i Prezes August Xiążę Sułkowski
M. R. N. Andrzey Ogiński W. X. Litt. i
R. N. Sekretarz.

Z Warszawy d 3. Januarij 1776.

Nowy Rok wtey Stolicy d 1. Januarij Zaczęty
z Wspaniałą u Dworu naszego był Obchodzony Gala
tego dnia Zrana Artylleryia koron ogłosiła te
nowość Stokrotnym z Armat Ognia wydaniem
a przed południowy Czas Zgromadził na Pokoie
liczny Zbiór Państwa tu przytomnego z ktorych
Senatorowie y ministrowie, tak narodowi
iako y Cudzoziemscy Oswiadczyli Powinszowanie
N. Panu ktory przed Dwunastą udał się do ko-
scioła Farnego S. Jana pokto[r]ey wysłuchaniu
w licżney Assystencyi powracaiąc do Apparta-
mentow Swoich Od Oczekuiących Angal przy-
branych Dam Winszuiących był witany. gdzie
też przechodzącemu wiele Rycerstwa Urzę-
dnikow y Officierow na dwie Strony rozdzielonych
uprzedziło Ucałowaniem Rąk Pańskich Dnia
dzisieyszego Ciekawie tu oczekiwemy wedlug
zaszłego Dekretu Exekucyi. Z niesienia Mia-
steczka Nowey Jerozolimy za Okopami miasta
tuteyszego ktore poprzedziły Emulacye między
Xiążętami Marszałkiem W. Kor. y Lutkowskim
Marszał: Rady nieustaiącey. Xiąże Jmść
Marszałek W. Kor. Oswiadczył się wystać

milicya Swoie Węgrow z Instigatorami do rozdruczenia tey Jerozolimy Miał też Użyć innych Regimentow do tego dzieła, a Xiąże Jmość Sułkowski manifestuiąc się Oświadczył się interessowac na Utrzymanie tey Jerozolimy. Starał się przytym Ziednac pomoc Rossyiskiego Woyska na Wsparcie Zdania Swego lecz JWW Minister, y Generał Rossyyscy, Odpowiedzic mieli że się wto niechcą wdawac ani przeszkadzac Exekucyi Prawa, ktore bardziey żądaią miec w Exekucyi y Władze. Co się więc Stanie przyszła iaśniey doniesie Poczta, z tym wszystkiem Wtych dniach Exekucya Zburzenia Jerozolimy nastąpi. Zydzi Zmiasta tego wyieżdzaią y Od promulgacyi Dekretu dni 13 Marca pozwolenia do Zbierania się y Wyieżdżania iednak wtych dniach iuż im wszelki handel iest Zakazany.

JO Xiąże Jmość Sułkowski Marszałek Rady nieustaiącey Oraz JW Branicki Hetman W Kor: wyieżdzaią Ztąd nakontrakty do Dubna w ktorym Ludny zbior kontrachentow Obiecuią

Mowią tu niektorzy o jakimsis w Ukrainie rozruchu podirmenien pewnego Pu Z ktorey przyczyny postanowiono liczne tam pomnożyc

112

Kommendy, Ross: nawet Regimenty w tam tem kraiu konsistuiące iuz miały Ordynanse do Wyiścia do kraiu Swego lecz podobno zmnieymaney iak wyzey przyczyny Odebrały kontra Ordynanse do Zostania w tych Samych mieyscach mowiąc Oni Sami o nieporzyslney na przyszła wiosne rozprawie Minister Ross iuz odebrał Kuryera z Petersburga do Zostania się u Dworu naszego z rożnych tłomaczen iuz się pokazuie Obojętność w interessach Dworow Rossyiskiego y Wiedenskiego, y mowią że Moskwa Obligowana będzie w Cale Ustąpic z Polski, a Woyska Cesarskie powiększey Części występuia z kordonow małe tylko Kommendy Zostawuiąc na mieyscach konsistencyi a Nayważnieysze kobiet z tych przyczyn wnoszą nie ktorzy przyszła odmiane interessow Polski y lubo emulacye między Znacznemi Coraz większy wzrost biorą iednakże dźiło wyślioney pracy iuz y w edukacyi będącey Zaczyna się mieszac ktore się wcale ma odmienic, y będzie ktos trzeci albo więcey ze moc wagę, y Prawność ustatuie a zagrebana

w popiołach Ozywi Polskę w więcey Spokoyności, Miłości Sprawiedliwości y Rygor Prawa przyzwoity ustanowi.

Maią wyiść Uniwersały do Woiewodztw Kor. y W. X. Litt. na Seymiki Zalecaiące Obranie Posłow na przyszły Seym.

W tym mieście Stołecznym Codziennie pomnażaią się rumory o krzewiącym się hultaystwie, z ktorego powodu Nocami gęste chodzą Warty, rewiduią Domy po Ulicach indaguią ludzi, a niemaiących pewnych rezydencyi ani Umieiących się explikowac z kądby byli Zaczym tu są y Czym się bawią takowych zabieraią y w Areszt osadzaią między ktoremi iuz dostrzezono y odebrano narzędzia do rozboiu przygotowane, a z tey przyczyny iest Zalecona od Konsum[?] Luba każdemu Ostrozności Aby bez Swiatła w pozną porę nocną nikt chodzic się niewazył.

Juz z poczatkiem tego karnawału Otworzone tu są reduty y Bale na ktore nie tak Ludzie uczęszczaią iak przedtym przyczyny tego są że iedni w niedoli Spokoyności lubią, drudzy dla interessow. y Przyiacielskich Zabaw w rozne Oddalili się Strony.

Z dyspozycyi Kommissyi Skar. Kor. wysłano z tąd kommende do Pewnych Dobr na Pograniczu Pruskim dla exekwowania podatku podymnego ktorego nietylko nie oddano Ale y resentiment pokazano Pytany był Imc P. Benoe Minis: Prus: Czyby Dwor JEgo protegował te Dobra ktore nie są w kordonie, odpowiedział iz może to bydz, iednakze nieprzestaią tam nalegać o zapłacenie pomienionego Podatku

Gazeta 1776. Z Warszawy dnia 6. Jan. 1776. 43

Jasnie W. Branicki Hetman W. kor. d. 26. Grud. wyia chał ztąd w krakowskie do Matki swey, w bardzo słabym zdrowiu zostaiącey, a ztamtąd prosto do Dubna na kontrakty pospieszy. JO. Xże Jmc Adam Czartoryski Gnał Ziem Podolskich, tu ieszcze w Warszawie zostaie, Xiężna Jeymć Sapieżyna Kanclerzyna Litt. w tym czasie znaydowała się w Kocku u Xiężny Jeymci Wwodziny Braclawskiey a ztamtąd do Dubna pospieszyła na też kontrakty.

Interess utrzymania Zydow przy okopach tuteyszych mocno poroznił Panow, pierwszey Dystynkcyi, z okazyi ktorych Dekret Marszałkowski wypadł Suprema Instantia, zakazujący Zydom handlu y mieszkania przy okopach tuteyszych, pod karą 2000. zł. a nie Grzywien iak się mowiło, y konfiskacya towarow, ktoryby się ważył po 2. niedzielach od Publikaty tegoż Dekretu, d. 19. Grud. w Warszawie lub przy okopach tegoż Miasta mieszkać y handlować na to kiedy tylko na czas, tego Dekretu nastąpi d. 10. press. Exekucya na fundamencie Prawa terażnieyszego, ieżeli nowa okoliczność nieprzeszkodzi.

Więc ciekawie tu oczekiwamy według zaszłego
Dekretu Exekucyi zniesienia miasteczka Nowey Je-
rozolimy za okopami miasta tuteyszego, ktore poprze-
dziły Emulacye między Xiążętami Marszałkiem
W. kor. y Xiążęciem Jmcią Sułkowskim Marszałkiem
Rady nieustaiącey. Xże Jmć Marszałek W. kor.
oświadczył się Miliciyą swoią Węgrow z Fraty-
gatorami do rozrucenia tey Jerozolimy. Miał
tez użyc y innych Regimentow do tego Dzie-
ła, a Xże Jmć Sułkowski manifestuiąc się przy
tym zjednać pomoc woyska Ross: na poparcie
zdania swego. Lecz J. WW. Minister y Gnał
Rossyiscy odpowiedź mieli, że się w to nie
chcą wdawać, ani przeszkadzać Exekucyi Prawa
ktore bardziey żądaią mieć w Exekucyi y władze
z tym wszystkim w tych dniach Exekucya zbu-
rzenia Jerozolimy nastąpi. Żydzi z miasta tego
wyieżdzaią y od Promulgacyi Dekretu Dni 13. ma-
iąc pozwolenia do zabrania się y wyiachania
iednak w tych dniach iuż im wszelki han-
del iest zakazany. Tym czasem Xże
Jmć Sułkowski Marszałek Rady nieustaiącey przy
nowo założonym miasteczku przez siebie
Nowa Jerozolima zwanym, kazał zakopać dwa
słupy, na iednym Konstytucya pro parte
Żydow

44

Zydow, na drugim Rezolucya Rady nieustaią
cey zawieszona, y aby te stupay niebyły pod
cięte warta przy nich Rossyiska stanęła.
Musiał tu w tych czasach wypisać Uniwersa
ły do Wdztw tak koronnych iako y W. X. Litt.
na Seymiki, zalecaiąc obranie Posłow na
przyszły Seym.
Mowią tu niektorzy o iakimsi w Ukrainie ro-
zruchu pod Imieniem Su: z ktorey przyczyny
postanowiono, liczne tam Kommendy Rossyi
skie, nawet Regimenty w tamtym kraiu kon
systuiące, iuż miały ordynanse do wyyścia do
Kraiu swego, lecz podobno z namienioney iak w
noszą przyczyny, odebrały kontraordynanse do
zostania w tych samych mieyscach, Mowią do
oni sami o niepomyślney, na przyszłą wiosnę do
rozprawie. Minister Ross: iuż odebrał kuryera
z Peterzburga do zostania się u Dworu Naszego
z roznych tłomaczeń iuż się pokazuie obojętnosc
w Interessach Dworu Ross: y Wiedenskiego, y mowią
ze moskwa, obligowana będzie wcale ustąpić
z Polski, a Woyska Cesarskie po większey części
ustępuią z Kordonow, małe tylko Kommendy zo
stawuiąc, na mieyscach Konsystencyi a nay
więcey kobiet, z tych przyczyn wnoszą niekto
rzy

przyszłą odmianę Interessow Polski, y lubo Emulacye
między Znacznemi, coraz większą gorę biorą, ie
dnakże, Dzieło wysilonej pracy, iuż w Exekucyi
będącej zaczyna się mieszać, ktore się wcale ma od
mienić y będzie ktos trzeci, albo więcej, ze moc
waga y Prawność ułatwi, a zagrzebaną w Popio
łach ożywi Polskę, w niey spokoyność, miłość spra
wiedliwość y Rygor Prawa przyzwoity ustanowi.
Żyd Szkolnik o ktorym się dawniey doniosło że
zupełnie iuż zdrow, ktory gardło sobie był poderznął
ze Szpitala S. Łazarza odesłany do więzienia
Prochowsni, dla daleszey Indagacyi ieżeli kto inny
na życie J. Kr. Mci nieczuwał.
Z Krolewca ostatnią Pocztą to tylko mamy że
Krol Imć Pruski w Szabyzn ieszcze zostaie zdro
wiu.

1776

45

Pius PP. VI

Carissime in Christo Fili Noster Salutem & Apostolicam Benedictionem. Incredibile est, Carissime in Christo Fili Noster, quantam, quamquè in dies majorem ex rerum Vestrarum cogitatione animi Aegritudinem capiamus. Assiduè Nobis obversatur antè oculos, quae istius inclyti Regni laus, anteà in tuenda ornandaquè Catholica Religione fuerit, et quae nuper facta sit tristissima rerum omnium, ut publicarum, ità ad Ecclesiae rationes pertinentium inclinatio. Ex Vestris illis Anni MDCCLXVIII Comitiis, ac ex alteris Anni MDCCLXXIII. ea decreta manarunt, et quibus plurima Catholicae Ecclesiae, rebusquè Sacris illata sunt detrimenta: indè data Dissidentibus sui Cultus libertas, abrogatae contra Apostatas paenae, inde promiscua matrimonia, ad indigenarum jus, Civiliaquè Reipublicae munera Dissidentes admissi, ipsorumquè & Catholicorum novum Tribunal erectum, erepta Bona, Spoliataquè à Schismaticis Graecorum Unitorum Ecclesiae, missaquè itidem, quam dicunt Commissio pro examinandis horum in Ukraina Polona damnis, instituta, indè alia etiam, quae magis deflenda universim sunt, quam singillatim commemorando retractanda Ecclesiae vulnera. Sed nos ipsum hoc tempus harum rerum admonet, ac plurimum auget Solicitudinem Nostram; Cum enim proximè habenda esse Vestrae Reipublicae Comitia intelligamus, majorem in modum excitamur, ut his ipsis, quo ad fieri potest, remedia aliqua comparari, afferriquè flagitemus. Tua Nos huc inducit, qua maximè nitimur, Carissime in Christo Fili Noster, Regii animi Religio, Tua Nos in Ecclesiam studia, nunc erigunt animumquè Nostrum sustentant, ut post Deum, tua ope opera, praesidio

Auctoritate confidamus. Igitur damus has ad Te literas eximiæ Nostræ, cum Caritatis, tum fiduciæ testes, quibus Virtutem Tuam magis magisque inflammemus, ne modo commemorata detrimenta perennia esse sinas; ipsaque diuturnitate confirmari. Id à Te majorem in modum petimus, Teque Summa Pontificii Animi Nostri contentione rogamus, atque obsecramus. et ad hæc Consilia, atque opera pro Ecclesiâ suscipienda, ac urgenda, quæ Religiosissimæ Nationi utilissima, Tibique gloriosissima sint; Apostolica paternaque voce advocamus, atque hortamur. Sed cum in hoc Solicitudinum Nostrarum argumento versemur, præterire etiam silentio non possumus, illam Superiorum Comitiorum Constitutionem, qua sancitum est, ne Juvenes, nisi post vigesimum quartum annum, Virgines post decimum sextum ingredi religiosum Ordinem, ejusque habitum induere possint. Scimus quidem nullam adhuc istic, quod ad executionem spectat, habitam ejusdem esse rationem, planèque percipi, quæ inde, si vim suam illa habeat, derivanda essent, in Universam Nationem incommoda. Tu ipse certè, pro Tua Sapientia optime vides, atque intelligis, quantum id adversetur Decretis Sacrosancti Tridentini Concilii; quod jam à primis temporibus apud istam Religiosissimam Nationem, in maxima semper veneratione fuit, quantum ab Ecclesiae disciplina dissentiret, quantum Cujusque naturali juri, ac libertati officeret, ne ut in cæteris, in maximo etiam æternæ Salutis negotio, mature sibi consulere possint. Quibus quidem rationibus, apud Majestatem Tuam, nec validius, nec efficacius esse quidquam potest. Sed alia præterea ad has accedunt propriæ ac peculiares causæ, quæ à publica istius Regni utilitate præsertim repetuntur. Exiguus certè isthic est universim, pro Regni Amplitudine Regularium numerus, quibus maxime nunc pro educatione Juventutis indiget Polona Natio. Itaque dilata ad ingressum in Sacros ordines ad Professionem Religiosam ætate, necesse

omnino erit, ut ad majorem adhuc, ac ad immensam pene 46.
paucitatem, et Regularium, uni, et Educantium numerus, cum
Summo Nationis detrimento redigatur. Post abolitum Socie=
tatis Jesu ordinem, in ceteros isthic Regulares recidit Scho=
larum publicarum munus, quod iisdem Commissum fuit
Auctoritate Pontificia, vehementerque postulante istius litte=
rariae, quam vocant, Commissionis Magistratu. Non huic
imposito oneri, quomodo Sufficere illi poterunt, nisi assiduè
abundèque Suppleantur? Huic autem tam necessario Sup-
plemento illa Constitutio quantum difficultatis, ac impe=
dimenti afferat, quis non videt? Quare fatendum omnino
est, pugnare illam, cum publico ipsius Nationis bono, Scholas
ipsas quodammodo evertere, viam omnem ad educandam Ju=
ventutem obstruere. Viderunt id jam pridem illi ipsi Legis=
latores Vestri, ac ceteris Consiliis Suis, praeferendam esse
publicam educationem censentes, ab illa Constitutionis lege
exceptum esse, jam tum Societatis Jesu, et Scholarum Piarum
institutum edixerunt. Cum nunc eadem ratio in Regulares
omnes extensa sit, quare non eadem etiam in eos omnes ex=
tendi debeat exceptio? Si hoc ad bonarum artium ac di=
sciplinarum retinendam instructionem valere adeo potest,
quid de ipsa morum, Catholicaeque fidei instructione Sentien=
dum? Optime Tibi, qui in Te repraesenti es, perspectum
esse debet, quanta sit in Polonia Parochiarum amplitudo
ac Vastitas. Universus, qui isthic est, cum Secularis tum
Regularis Clerus Satis esse non potest, ut quibuscumque
locis praesto sint, qui Fideles, de Christi lege, Divinoque
Cultu rite informare, eisdemque Sacramenta ministrare va=
leant. At multo adhuc pauciores ea vigente Constitutione
Sacerdotes extituri essent, qui imposterum cum Episcopis,
tum Parochis, in Colenda Domini Vinea, Subsidiariam ope=
ram praestent, unaque in Spirituali Populorum Cura, ac ae=
dificatione laborent: Haec Nos omnia Paterna plenaque
Caritatis cogitatione, recensentes, non possumus non vereri

nè qua nova vis ex proximorum Comitiorum decretis,
illi Constitutioni accedat, unde et in Ecclesiæ jura, et in
istius Nationis rationes, plurimum detrimenti redundare
possit, proindeque haec etiam nostra, ad Te accuratè deferi-
mus, pro Amantissima Natione Studia, Teque etsi tua
Sponte, tuaque virtute, optimè animo Comparatum, ta-
men pro Nostra etiam parte ad illa aggredienda, et e-
nixissime promovenda accendimus. Demum Universa, quæ
Commemoravimus, intima paterni Animi solicitudine Com-
plectentes, Majestati Tuæ Commendamus, Carissime
in Christo Fili Noster, in Te post Deum Spes No-
stras conjicimus, Tua virtute, Religione, Sapientia ni-
timur, Contra Catholicorum hostes, legumque ac liber-
tatis Ecclesiasticæ Oppugnatores Te, fidemque tuam
imploramus. Nullum majus habere, atque illustrius
argumentum potes, ad Animi Tui fortitudinem exercendam,
ad perennem Tuo Nomini Comparandam gloriam, ad Di-
vinæ benignitatis, in qua omnis est, veræ felicitatis sita
ratio, fructus magis magisque consequendos. Ac illius
Auspicem Apostolicam Benedictionem, in Nostræ etiam Sin-
gularis benevolentiæ pignus, Regiæ Majestati Tuæ, a-
mantissimè impertimur. Datum Romæ apud Sanctam
Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 1a Julii
MDCCLXXVI. Pontificatûs Nostri
Anno Secundo

1776.

1776   Jmo   47

Kopia Responsu JW Jm Pana Rzewuskiego Woiewody Krakowskiego na List Cyrkularny Jego Krolewskiey Msci.

Powaźni Dziejopisowie podali Potomnosci, że w początkach Panowania dobrych Krolow, złe losy Ludowi gdy wypadły, w dalszym zaś Rządu Jch przeciągu, krotka gorzkość, dłuższą słodyczą, z pamięci poddanych wygładzona była. Oktawiusz Rzymski, drugi Polski, Augustowie, sławne przykłady, y dowody, tey prawdy oswiadczyli. Grzechy rozbuiane, w długim pokoiu y szczęsciu narodow, nayczęściey zwykły sciągać, takie, iakie nas obarczyły, tłumem klęski y nieszczęsliwosci. Nasza to w gorliwosci przy wierze oziembłość, w radach y czynnosciach niesworność, nad wspoł Bracią gorować wzmagaiąca się wyniosłość, Zemsty pragnieniem łaknąca zawziętość, swego nie Oyczyzny dobra chciwość, y odstępne od cnotliwych Przodkow naszych, a nazbytki y swawole, wyuzdane obyczaie, oburzyli na nas gniew y karę sprawiedliwą Naywyższego. Ma iednak tak szczęscie, y nieszczęscie kresy, y wymiary swoie, ktorych doszedłszy przesilaćsię y polepszać zwykły, dla tego niepłonną czynię sobie nadzieię, że Bog ulitowany y ubłagany, nieszczęsliwosciom Oyczyzny koniec, a pomyslnosciom, początek trwały, y ciągły uczyni na przyszłym Seymie; W tey ufnosci wyrażam zdanie moie, około Instrukcyi na przed Seymowe Seymiki, a niezgruntowaney mądrosci, naydoskonalszego, z Krolow, iak krople do morza przydaię. Treść rady moiey naybardziey, owszem szczegulnie zaległa, abyś W K: Mci: w Instrukcyach Panskich na Seymiki, iak nay dokładniey zalecić raczył Wojewodztwom Ziemiom y Powiatom, ażeby Urzędy Poselskie naycnotliwszym z pomiędzy siebie Obywatelom powierzyli: ażeby w Uchwałach Seymikowych, y Instrukcyach dołożyli, że kiedy Seym da Bog następuiący, zdaiesię bydz niby ostatnią tonącey Oyczyzny deszczko, od Nieba, do ratunku podaną, tedy obrani Posłowie chwytaćsię iey choćby też z niebezpieczeństwem maiętnosci swoiey, y życia swego, Sumieniem są obowiązani; że na:

obrady

Obrady Seymowe przy wierze Krolu y Rzeczypospolitey, głowy swoię ochotnie poniesć, a ieżeliby trzeba było y poswięcić. że ieżeliby (: czegosię nigdy nie spodziewam) znalazł się upadek Oyczyzny, ktoryby na Urzędzie Poselskim, swoię nie Oyczyzny Korzysci za Cel, Bogu y ludziom obmierzły w obradach Seymowych sobie załozył, a od dostoienstwa przy Wierze Krolu y Rzeczyplitey: odstąpił, tedy taki wieczną swoią, y Imienia swego plamą y niesławą z złorzeczeniem y przeklęstwem cnych narodow wiecznie ohydzony, będzię. Przydatna bardzo, z Prawem nowym niesię nie sprzeciwiaiąca, rzecz misię zdaie, ażeby Każdy, Kreski na Posłow dawać maiący, przysięgł przed dawaniem Kresek że na tych, Kreski do Posełstwa dawać będzię; ktorych rozumie bydź naycnotliwszemi. Oycowskie Serce WKMci: po milion razy doradzi, niżeli ia, WKMci: oswiadczenie Synom Oyczyzny miłosci swoiey, y upewnienie opracowitym staraniu swoim, na przyszłym Seymie aby, cne narody uszczesliwione były, przyczyni, to, y pomnoży Serdeczne ich przywiązanie do WKMci: Zdaię misię zarzecz mniey potrzebną aby WKMc: wszczegulnosci y osobnosci wyrażał w Instrukcyach do Wojewodztw te Punkta, ktoreby mogły przestrzedz obcych na wielu Seymikach obradami porządzaiących, y dać im pochop, do zabieżenia y przeszkody, pomienionym Punktom. Ledwieby nielepiey albo ie zamilczeć, albo ogolnie wyrazić że na przyszłym da Bog Seymie nie zdependencyą, od nikogo, procz od Boga, y Stanow Rzeczyplitey: skutecznie utrzymować należy. Wszak miłość dowcipna, cnotliwych Posłow poda Im do Serca, y do mysli, w czym Oyczyznę ratować należy, a wymienie nie wzmiankowanych Punktow, mogłoby pobudzić obcych do takiey, iakiey do Swiadczyła Rzeczplta: na przesłych Seymach przemocy. Te błahe zdanie moię wiernoscią a niedoskonałoscią znakomite, że mną samym złożywszy u Nog Augusta Polskiego, iestem z Serdecznym y dozgonnym przywiązaniem WKMci ~~wiernym~~ z Serca poddanym, y nayniższym podnożkiem.

Wacław Rzewuski Wojewoda Krakowski

z 23. mar: 1776 A. z Siedlisk

1776

48

Mowa Jaśnie Wielmożnego Jmci Pana Seweryna Rzewuskiego Hetmana Polnego Koronnego na Seymie D. 16. 8bris 1776. Roku Miana.

Nayiaśnieyszy Krolu. Prześwietne Zgromadzone Konfederowane Stany.

Daymy połowę maiątku naszego, abyśmy drugą połowę całą zachowali; daymy obie połowy maiątku naszego, abyśmy się zostali przy wolności; ale nie daymy nic, iesli przeciw sobie dać mamy.

Wynika ztąd, Prześwietne Stany, dwoiakie zapytanie; naypierwsze: iak wiele podatku dać mamy? potym; czy podatek dać mamy?

Pierwsze zapytanie łatwo rozwiązać można; bo zliczywszy co Obywatel mieć może, łatwo iest zliczyć co Obywatel dać może, byle tylko zliczyć, co Obywatel nie ieden raz, ale co Obywatel zawsze dać może.

Nad drugim zapytaniem zastanowić się nie potrzeba po napisanym Prawie, przez ktore, nie częśc iedna władzy, ale cała władza przeniosła się do Rąk Rady Nieustaiącey; przez ktore władza Hetmanow, władza ... owa pośrednicza iuż iest zniesiona; przez ktore Rząd wolny, w Rząd Despotyczny iest zamieniony; pytam się Prześwietnych Stanow, na co nam się zdadzą podatki?

Płacą chętnie Republikanci podatki na utrzymanie wolnego ich Rządu; kto z nas nie wzdrygnie się płacić ie, dla utrzymania naszego drzißeyszego?

Płacą chętnie Republikanci podatki, na utrzymanie Obywatelow w poddaństwie Prawa; ktoż z nas będzie płacił na utrzymanie Obywatelow w poddaństwie Rady Nieustaiącey?

Płacą chętnie Republikanci podatki; na nadgrody Miłośnikom Oyczyzny; kto nadgrody Miłośnikom Despotyzmu płacić będzie.

Stanowił dotych czas gwałt Prawa, niechże stanowi y podatki, a my ucimiężenia własnego nie zakupimy.

Wiem ia, y dobrze pamiętam, com w odpowiedzi mojey na list okolny przed-Seymikowy Jego Krolewskiey Mci napisał w te słowa: Ociał mi będzie miły udział maiątku mego, gdy za ń kupię bespieczeństwo Rządu, Granic, y Obywatela; powtorzył bym to y teraz, Prześwietne Stany; gdybym wiedział iż za udział maiątku mego kupię ia bespieczeństwo rządu granic y Obywatela; ale rządu tego, o ktorym wtedy pisałem, iuż niemasz, a nowy nastał Despotyczny; ale granice, iuż są uszczuplone, ale Obywatel iuż iest w niewoli. Udział tedy maiątku mego kupił by mi tylko, bespieczeństwo rządu Despotycznego, bespieczeństwo granic wszczuplonych, bespieczeństwo niewoli Obywatela; od czego Panie racz mię zachowai.

Dałbym ia chętnie, Prześwietne Stany, wszystko co mam; ale dałbym nie dla utrzymania, ale dla zniesienia rządu teraznieyszego. Niech mi się wroci rząd dawny, niech mi się wroci rząd Przodkow moich, niech mi się wroci rząd Człeka wolnego godny, a nie tylko maiątku mego, ale y życia mego żałować nie będę.

Czytałem podane tu w tey Prześwietney Izbie wielorakie Tabelle Percept y Expens Rzeczypospolitey; mogę błądzić; ale idę za przeświadczeniem moim, gdy idę za Tabellą ktorą Xiąże Imć Lubomirski Marszałek Wielki Koronny, tak pracowicie, y tak doskonale ułożył, y Stanom podał. Z tey wynika; iż Rzeczpospolita daiąc Rękę szczodrą, ale nie rozrzutną, może dziś obeyść się bez nowego podatku; Woysko by zostało iak iest, a Stan Cywilny, w tey Tabelli pomiarkowanie iuż zapłacony, czekałby od woli y łaski Rzeczypospolitey powiększenia płacy swoiey; a Woysko by iey nie wydzierał.

Zwiącz Woysko, aby Stan Cywilny był płatny; nie mieć Żołnierza, aby mieć Radcow Sekretarzow, y Pisarzow; to iak dla mnie iest Rzeczą nową, tak niepoięto. Oby! Bog, w ciężkim gniewu swego zapałdał tę myśl nieprzyiaciołom Polski; my ią Prześwietne Stany odrzucmy.

Gdy tedy Seym teraznieyszy, nie chce powiększenia Woyska narodowego, my powiększenia podatkow chcieć nie powinniśmy, y ia na nie z mieysca mego nie pozwalam.

Mowa Jaśnie Wielmożnego Imci Pana Seweryna Rzewuskiego Hetmana Polnego Koronnego. dnia 22. 8bris 1776. Roku miana

Nayiaśnieyszy Krolu
Prześwietne Zgromadzone Konfederowane Stany.

Hetman iuż bez władzy, ale ieszcze Obywatel, czuie, co swey Oyczyznie, czuie co sobie iest winien; ani zamilczy tam, gdzie mowić potrzeba. Na wstępie samym Seymu teraznieyszego, rozległ się pośrzod Izbie głos Waszey Krolewskiey Mci. głos, moiemu głosowi odpowiadaiący. Słuchałem go z głębokim uszanowaniem, z głębokim uszanowaniem nań milczę.

Maiąc Prawo mowienia, miałem moc nań odpowiedzenia, ale miłość moia własciwa, ustąpić umnie zawsze umie, miłości Pokoiu; y wolałem cierpieć niż iątrzyć.

Ale zgadze to, y czyiże to na dniu dzisieyszym nowy wzniosł się głos, głosowi moiemu wczorayszemu odpowiadaiący? czemuż go, w ten czas, gdym mowił? czemuż go, na dniu wczorayszym? czemuż go, na odwrot głosowi moiemu, zaraz nie słyszałem?

A czyż godzi się czas obradom publicznym poswięcony, nato wycięczać, aby przygotować się do niecowania zdania Ministra, według Sumnienia mowiącego? a czyliż mowę dla tego pisać trzeba, aby pioro w żołci umaczać? a czyliż Prześwietne Stany nato się tu zierdzamy, abyśmy zdania nasze ieden drugiego potępiali? albo wywysruhanemi pracowicie pochwałami, Krola nudzili aż do uspienia! Krolu zakaż głosowi pochwał, a dozwol głosu prawdy; tam twoich pochwał słuchać potrzeba.

Ale zgadze to, że mnie tu o władzy Hetmanskiey zapytuią? zgadze to, że tę władzę, ktorą Przodkowie nasi tak rostropnie, tak przezornie, tak doskonale, posrzednicza między Tronem, a wolnoscią utworzyli? zgadze to mowię, że ią dziś przyrownywaią do Wezyrostwa? ten chyba władzę Hetmanską do władzy Wezyrow przyrowniać zechce, ktory ani tamecznego, ani swego Kraiu, dobrze nie zna.

Za coż ia nie żyię w tych wiekach, w ktorych odważna Prawda była nayceln̄ieyszą Obywatela mowiącego zaletą? za coż ia nie słyszę w tym tu Senacie, tych głosow, ktore Krolowi y Obywatelom mowiąc prawdę, iak Obywatel dla Krola bydz powinien, y iak Krol dla Obywatela, odważnie obom przekładali.

Uchodzi iuż siodmy tydzień Seymowania teraznieyszego; mowiliście Prześwietne Stany (może nadto) iak Obywatel dla Krola bydź powinien; mowiłże kto, iak Krol dla Obywatela? bynaymniey, y do konca Seymu nikt pewnie nie powie.

1776 v. # 50

List Poniatowskiego Kasztelana Krakowskiego Oyca do Syna swego Krola Dzisieyszego z Otchłani Pisany 1776

Dotych Czas Wiary niedawałem Przychodniom w Nasze Strony, żeby Naród Polski ! który po roźnych Awanturach w nieszczęsciu przez Saxsyi domowe wpłatał się, Naród który powinien mieć wdzięczność Domowi Saskiemu za odebrany Kamieniec z szczęsciem Podola przez Traktat Karłowicki, za przytłumienie buntu Dyssydenckiego w Toruniu, za odwrocenie Wisły od Zamku Krakowskiego, za wypolerowanie Obyczaynosci y za wiele innych Ozdob wprowadzonych, ktore są iawne wszystkim ! miał Ciebie Syna mego, po mimo tyle innych Zwyczaynych Zagranicznych Pretendentow Krolem Swym Obrać. Zważ tu podstęp z Osoby Twoiey dla Narodu, żeś, nad tych innych zasłużonych Obywatelow wyniesionych na Tron przez moc zdrady y podstępy Moskiewskie żeby to było innym sposobem zapłakałbym z radosci gdybysmy byli z Ktemi y sposobnemi dotez. Lecz dalsze ciągnowe, tak wytłuszczył przedemno swieżo przyszły w te Ciemnosci Xżę Kanclerz W. Litt. ktoremu zawsze dowierzałem Gdyż to było prawdziwe Wieszczbiarstwo Delfow gdym namienił, żes był w Anglii gdzie podobno y Wiarę nietylko Obyczaynosć w nas utano zamieniłes w Modnieysze, że się udawał do detronizacyi Piotra !! że u ciebie Krolującego zdaie się ani prawa ani żadney Istnosci ani Bostwa w Niebie niemasz żes sobie dobrał do Rady Mężow Niewiadomych Prawa Narodowego, do Konfidencyi Hultaiow znanych y Wysmianych w Narodzie że Bankruci y utraciczszowie są twoi przyiaciele, że Prostego Gminu tłum naypodleyszy iest Twoiemi Kreaturami że bez wstydnia y wszystkim Udzielaiące się Nierządne Niewiasty są twoie fawoṙytki, że ci ytc są Szafarzami Dygnitarstw y urzędow w Całym Krolestwie, że te wszystkie tak podłe osoby rządzą Stanem Duchownym y Swieckim że cię Naród twoy ma gorzeyod Sardana pala Brzydzą się nawet tobą iuż ya ktorych niemal zgnoiu do złota przyrownałeś bo widzą, że cię coś ślepi czego ieszcze nikt w tobie postrzedz nie może osłabiłes Rozum Swoy osłabiłes y naturę że w blendy wpadasz nieustanne a twoie amantki Substytutow trzymać za twoie pieniądze muszą. Ach! Synu muy ! Jezeli się ieszcze tym Słodkim Jmieniem nazwać mogę ! Odmień się we wszystkim Jezeli to być może? Lecz Juz Zapewne Ciężko iak mi wszystko opowiedział Xżę Kanclerz W. Litt. Coś to uczynił w Miłym Narodzie skasowałes dobra Pieniądze Saskie chcąc wykorzenić pamięć Przyszłego Panowania Jagłys się niespodziewał że połowy Smierci y Moneta twoia y Cyfry Leopardzkie ktore w Orderku Twoim Nowym Ponadawał, nie podpadały Smiechowi y z Znieściu y iakby Krol przyszły miał się bardzo przy ozdobie Cyframi Twoiemi gdy o tobie y dziś Zapomnieć by radzi? Pamiętnyżeś? gdy obiecał żeś do Orderu twego 100 Kawalerow y to szlachte tylko Kreować będziesz,

a wieloz iuz tych Orderkow rozdales y iakimze Ludziom? Prawdzi się
iak o Niebie tak o twoich Gwiazdach Cyfrowatych gdy mowio Policz
Gwiazdy ieżeli możesz Prawda że wznacie Ludzi niemasz gdyż pusty
zostawiłeś? bo tak Domowi Saskiemu było potrzeba aby Nowa Szlachta
y Niemądrcami Rownych sobie iak byłeś Stolnikiem Litewskim aco innego
dziś Krolem będąc y Nad rowność wyniesionym trzeba było dbac o Na
rod, a niepostempowac do tego Kroku, że dziś chiba bez rozumny Polak
żeby tobie wierzył y ufał, bo stałeś się wiarołomcą, że ani tobie Na
rod ani ty Narodowi zaufac niemożesz dałeś szalonym. Miecz w Rece
krewiąc Marszałka Delegacyi, y Hetmana W. Koron. Ludzi za ktorych
wstydzie się potrzeba, Dziwiłeś się moiey powieści że Jabłonowskiego Wo
iewode Ruskiego do Kinikszteyna a Zielinskiego Arcy Biskupa Lwow
skiego na Syberio August. ff. wziąść kazał coz o tobie Mowią? że pod
czas Seymu z Marszałkowskiego Pokoiu Biskupa Krakowskiego, z Łucka
Biskupa Kiiowskiego y Rzewuskiego Hetmana Polł. Kor. z Synem w Nie
wolą Moskiewsko z pośrod rady, publiczney z pod Boku Twoiego zawle
czono? Czadzkiemu Podczaszemu Kor. własny dom w katusz niewolniczo
przemieniono? inni Mężowie zacni y zacnie po zagranicą, w domach tuła
io się Twego y Moskiewskiey Tyranii Losu lękoiac się. Wiele razy śmiałeś
się z Ordynata Dubienskiego? że rozpraszał Dobra własne Swoie
między tłum Szlachty y Pospolstwa zasłużone? a iak się z ciebie
śmiac niemaią że dobrem publicznym szafuiesz y Marnie rozpra
szasz? Śmiałeś się z nadgrobka Jurkowskiego u Piarow Warszawskich,
a iak Dziwić z ciebie będą żeś nadgrobek Haydukowi na Cmentarzu
Luterskim wystawił? ktory cię wybawił od Rąk mściwych
zato żeś na Narod Polski Moskwe zprowadził, wolność odebrał kto
rey nienadwerężał? że Kościoły Klasztory Domy Szlacheckie zgwałco
ne były żeś Ofiary w Wotach Częstochowy zagrabił? żeś Wolnie wyznanie
wszystkim wiarom pozwolił, zato cię bili y zabic chcieli, aby żeby potom
ność o tych głupstwach niewiedziała zmyślonych, kołos Haydukowi
wystawiłeś? Byłeś Zagranicą widziałżeś gdzie między Lutrami y Kal
winami, aby Katolikom Rzymskim Wolność dana była publicznych
Chrzcin wesel lub Pogrzebow? Bo nie mowię o publicznym Nabożenstwie
Wyperswadowały Tobie rady twoie wzięte od zagranicznych Dworow
a przez ciebie podmowionych, że kwitnące ztąd Państwo będzie widzisz
w Piaskach pod Lublinem iak miasteczko puste chocia tam iest Kościoł Kato
licki Cerkiew Ruska zbor Luterski Bożnica Żydoska z Bor Kalwinski
Namowiono ciebie żebyś na podział Polski między trzy Potencie Sas
kie rade na kłonił że bedzie przyiąta a ktoz cię upewnił, że ci dotrzy
maią, kto ci upewnił że dożyiesz, y Czywiesz że Krolestwo Polskie nie
poydzie w dziedzictwo Sukcessorom Cesarza Jozefa w rekompense za
Dziedzictw Austryackich według Pragmatyki? ktoz widział żeby Na
rod Wolny podac w poddanstwo bez Okrysnienia iakowego? a tego pie
cie Jak Lud bez Styru y radła z obnażonym człowiekiem – Zapamiętały

Człowieku

Człowieku nie ucieczebyło tobie z Kraiu według rady Przychylnego
dla Polski Francuskiego Sekretarza? Lecz cóż ci Sekretarz obia
wiony Twoia rada Moia zaraz wiedziała a odnicy ~~ost~~ wszystkie Niewi
sty w Warszawie zostaiące o czym y Benoit do do sił Dworowi Swemu
Berlinskiemu Krol Pruski Swoią reką do ciebie Pisał z perswazio, tyś smu
tno niby twarzą a radość w Sercu niosłeś, że choc źle a przecie tron osiadać
będziesz Lepiey było się na Protekcio Krola Francuskiego y ucieczki od ppisu
Podziału aniżeli stracić y zaprzedać tych Obywatelow ktorym wdzięczność
iak Brat wdzięczność iak Krol miłość iak Oyciec winieneś masz przykład
z Dziedzicznych Krolow Polskich że z Kraiu woleli ustąpić niżeli Ręke ściągnąć
do niegodziwych Traktatow — Karol VI. odstąpił Bawaryi Dziedziczney
August III. Saxonii Stanisław Oyczyzny aniżeli Obywatelow pogrążyć
w Los zdzierstwa y Poddanstwa, Tyś nawet choć nierzanych Trzech
Mcrs twoich wieczerzać z niemi na tarassie za zamkiem w poufałey z tobą
rozmowie zaleknione, ciebie Miłosnika utrate wzgardził podobnego przy
kładu perswazio, ora palony Słopo Zawziętoscio, rzuciwszy własny Kapelusz
pod nogi, Okrzyknołeś zastraszone, ale iednak upewnione, że gdyby tyle pode
mna zostało Ziemi ale ten Kapelusz okryie nieustąpię panować będe albo
ich pozabiiam — Przysiągłeś ani dotrzymałeś żadnego Punktu, cięż
ko było przy prerogatywach Szlachte y Dygnitarstwach utrzymać
Przywileie twoie zniesione Prawa przywrocone Zagraniczna Hołota
Zamiast Ciężary godni Obywatele Smiią się poztromi szydzą, a dziwiący
podani dwoiako płaczą raz że ich Aro Zywem Podatkami zniważaią
grubiianstwem Spisuią sprzęty y chudoby w życiu y po śmierci że
dziś Sukcessorowie nie widzą czego płakać czyli tego że im Rodzice
umarli albo ich pozabiiano Czyli że rzeczą swoią własną rządzić nie
mogą atyś temu wszystkiemu winien czyż niebyło uniwersałami ob
wieścić przyszłe mieszczeństwa? czy czyż niebyło cześć Wolności utrzymać
że dziś Pan Domy Swoie chłopstwo y Grede Swoie musi opłacać?
Zabrnołeś zbyt głemboko zdarłeś Kościoły ze sreber po Jezuitach z kto
rych Adherenci twoi maią naczynia Stołowe zrownałeś się z Baltazarem
Krolem Babilonii Kreśliła tamtemu Ręka na ścianie Ciebie by podobno
Z warszawy zaleb wyciągnęła z Srodka twoich zmiemanych przyiacioł
z Srodku Salwogwardy Moskiewskiey Powinieneś był poznać że żadney
Potencyi Protekcia ani twoich złych Rodaków przychylność tym Bar
dziey Fartuszek twarzyszek nie zasłonieie ani bowiem od Kary Boskiey
ani ani od sprawiedliwey nienawiści Narodowy Napełniłeś płaczem
domy Sierot y Wdow z twoiey przyczyny zubożeli Szlachta tyś był Okazio
zniszczonych Mieszczan y Poddanstwa Lepiby było abyś był posiał truią
ne y zaszczepić kazał Powietrze ktore z twoiey przyczyny Grasowało
w Polszcze, woleliby Obywatele być pod panowaniem Gatyi gdyż tam
Smierc nieszczęście konczyła aniżeli dziś ciągnonć nendzne Zycie
w Opresci y Ubostwie bez nadziei polepszenia zostawania — Popraw
się Synu Jezeli sposobność do poprawy w tobie znayduie y Pamiętay
Jezeliś iuż nie katolik to wierz iak dawniey Poganie wierzyli że z tym
Ludziom Smutne y błędne Miesca po śmierci naznaczali — Jacię zaś

upewnia

upewniam że iest Bog taki jakim go Kościoł opisuie y wiakiego wierzyć rozkazuie, Jest Niebo dla dusz czystego Serca iest czyściec czy-
li otchłań dla nas ułomnych a Piekło dla złych y Zdraycow Oyczyzny po-
prawsię y upamiętay y udaysię w Protekcią Domu Borbonskiego nie
Stwierdzay Seymem tego Podziału. amiey przed oczyma co tu piszę

Stanisław Poniatoski
Kasztelan Krakoski
m.p.

List S. P. K. K.

52

Mathias Garnysz Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Hebronensis, qua Vicinus Episcopus à Cellmo et Rmo Dno Principe Primate Regni Poloniae et Magni Ducatûs Lithvaniae Archi-Episcopo Metropolitano Gnesnen ad infra scripta specialis Deputatus Commissarius.

Adm Rndis Rndis Vrblibus Honorandisq Viris quibusvis legitimis Executoribus tenore praesentium requirendis salutem in Dno, et nostris imò verius Cellmi Dni Metropolitani firmiter obedire Mandatis. Noveritis quod cum totam Poloniam et praesertim Provinciam Gnesnensem tristes rumores impleverint, quia parte ex una Cellmus et Rndissmus Dnus Cajetanus Soltyk Episcopus Cracovien Dux Severiae infirmitate laborans, varias inconvenientias ex causa hujusce infirmitatis in persona Sui Urbi huic Cracov. exhibuerit, scandalum et admirationem parientes; parte ab altera, quia RRssmum Capitulum Cathedrale Cracoviense de Regimine et Ordine Dioecesis tam ampli Sollicitum agnita Cellmi Sui Episcopi infirmitate mentis, inhaerendo praescriptis SS. Canonum Eundem Celsissimum Episcopum ex hoc Capite inhabilem ad sustinendam Regiminis molem declarando, rebusq tam afflictis providendo ad assumenda Dioecesis et Episcopatus Gubernacula Celsissimum Principem Episcopum Plocensem uti Coadjutorem invitavit, cumq inde inter praenominatum Celsissimum Episcopum Cracoviensem et Reverendissimum Suum Capitulum plures circumstantiae emerserint Ecclesiam et Religionem affligentes, delatae fuerunt per Cellmos Illustrissimos Dnos Vicino-Comprovinciales Episcopos Instantiae ad Cellmum et RRssmum Dnum Metropolitanum ut aliquem ex vicinis Episcopis ad indagandum super his omnibus, quae Cracoviae ex causa suprà dicta acciderunt, ac iis omni meliori modo providendum ad locum loci delegaret. Cum itaq hujusmodi Provinciam Cellmus RRssmus Dnus Metropolitanus nobis commiserit per Specialem Delegationem sub 23 Mensis currentis subscriptam / de qua in futuro termino plenam faciemus fidem / sic cum in sequelam hujusmodi Delegationis ad praemissos effectus hic Cracoviam personaliter descenderimus, proinde citamus monemus et requirimus RRssmum Capitulum Cathedrale quatenus per legitimum Procuratorem Feria sexta sequenti videlicet 1ma Martii coram Nobis in solita nostra Residentia compareat, ad videndum et audiendum Jurisdictionem nostram Metropolitanam Commissorialem fundari, tum ad producendum Articulos enucleantes, facta et circumstantias infirmitatem mentis Cellmi Epi: Cracoviae probantes atq ad hosce articulos omni genere probationis deducendum denique ad suos passus et progressus contra Cellmum Episcopum factos, motivis et rationibus Canonicis justificandum, caeteraq pro exigentia causae et negotii ad Mandata nostra faciendum gerendum et exequendum. Citentur uno eodemq praesentium contextu ad Instantiam praenominati Rmi Capituli Crac. Testes necessarii tam de Clero, quàm de Xti Fidelibus rerum et circumstantiarum benignari, ad faciendas coram Nobis v Nostris Subdelegatis / si eos deputare necessarium advenerimus / juratorias depositiones super factis et Articulis infirmitatem Cellmi Epi: Crac enucleantibus. Adque omnia praemissa peragenda Terminum Commissionis Nostrae à die 1ma Martii ut supra, inclusive inchoandum semper quotidie exceptis duntaxat diebus Dnicis / paratum currentem et servatum esse et fore intimamus, eo-usq pro currenti et quotidiano duraturum donec opus Commissionis Nostrae absolverimus. Quod ut omnibus innotescat Copias praesentium ad Valvas Stubae Capitularis affigi et alias legalisatas Testi certificantes de Datum Cracoviae in Nostra Residentia Die 27 Mensis Februarii 1782

Mathias Eppus Commissarius Metropolitanus Manu propria

L S

27 Julii 1782.

Mowa JW. Zielińskiego Kasztelana Bieckiego z Senatu miana

Ten co umi wielkość cudzych uwielbiać Czynow, oznacza nie-
zawodnie własney Duszy wielkość. Itaki to było pobudką
N. Pani do wskrzeszenia Bohatyrstwa Jana Sobieskiego
przed 100. Laty wstempnym ghrzmiącym bojem, a dziś
wojennym igrzyskiem z neywiększą Okazałością przy
wyniesieniu Statuy sławnego. Jeżeli Jan Sobieski
rozszerzaiąc własną y Narodu sławę, nie rozszerzaiąc
iednak granic Polskich, takę Czułość znaydzie w Osobie
następcy swego nayłaskawszy nam Panuiącego, a cze-
goż się spodziewać nie mają Zygmuntowie, Batory,
Władysławowie, Kazimierzowie, którzy sławę swoią
wraz z Granicą Polską posuwaiąc wojennym znużeni
trudem spoczynku dla siebie w obecy wynaydywali
Stolicy. Ci to wielcy Krwi Piastów y Jagiellonow
pochodzący Krolowie, warci są szczególnieyszey ważności
od tego następcy, który sam Piastem będąc, czuie
oraz w sobie Krwi Jagiellońskiey Zlewek. Nie
idzie tu oto Miłe Pani, ażeby dla pamiątki tych
wielkich Krolow wspaniałe sprawiać Festyny, gdyż
te, nadto liczne y zbyt Kosztowne w proporcyi Ich
wielkości bywaćby musiały. Ale idzie oto, ażeby mię-
sce Żłobkom, y nieśmiertelności pamięci Ich poświę-
cone przyzwoicie utrzymywane zostało. Mowię
Miłe Pani o Mieście krakowie, prawdziwey Krolow
y Sławy Polskiey Stolicy, w którey nie tylko się
zaczynać y kończyć musiało Panowanie każdego
Krola, ale większe Onegoż ledwo nie każde zna-
komitszych Czynow Złożeniem przed Ołtarzem zna-
Kow y łupow zwycięskich oznaczony został, y oprocz
chowanie Ofiarowanych od krolow bogactw Ołtarze
Katedry krakow zwycięskiemi raz na raz bywały
Obciążane Łupami. Wraz z sławą Narodu,
zmnieyszała się y sława ulubioney od krolow Sto-
licy. Tak dalece, że od tego sławnego Miasta nie
tylko mieszkanie krolow, ale y wszelkie utrzymywa-
nia się sposoby zupełnie odsunięte, obawiać się
każą, ażeby toż Miasto zaraz na przeciwko Ca-
łego wiszące brzegu, za roztrzęsieniem się do reszty
mieszkańcow, własnemi Kabinami przykryte nie
zostało. Nie bez żalu, wspominieć mi przychodzi
nayżywsze niegdyś krakowianow Prerogatywy
tak dalece nawet rozszerzone, że w niedostatku
wyraźnego prawa, zwyczaie tegoż Wojewodztwa
mieysce prawa Zastempowały. Tak Miłe Pani

przedtym Zwyczaie Wdztwa Kralego stawały
się w potrzebie prawem, a dziś prawo nie iest
dość mocne, żeby gubiący toż Wdztwo Zwyczay
przemoc y przełamać mogło. Pierwszy Seym
zapewnimy, y przez Konstytucyą w Krakowie
dotąd światłu swego wziąść nie może. Zważ
się właśnie, że do nayoświeceńszey Naród
nasz doprowadzony postaci, zawstydza się
y wzdryga poglądaiąc na żywe ślady dawney
wspaniałości y wielkości swoiey. A na
reszcie, iżeli iest wielu tego nie przyzwoito się
zastanawiać się nad tym co nam hańbę, nie zaś
rozbiór przynosi. wiedźże to Miasto znaydzie
przyiaźnieyszey równe z drugiemi względy. Niech
się tam Kommissya Woyskowa osiędzie
która zapewne żadney przeszkody z przy-
czyny bliższey granicy mieć nie będzie, gdyż
y owszem tym sposobem granica nasza
pewniey strzeżona y zabezpieczona zostanie.
Niech mi się godzi W. Panie wspomnieć
wyrzeczone w tey dawney Stolicy Zusz Kró-
lewskie słowa – to iest że od momentu przybycia
do teyże [illegible] Kr. Mci. stosownie y prawie
nie zawodny polepszenia Losu Obywatelskiey
nadziei, ta Wróżba pewnie z ustem bolesney
y dobrze rozważaney przechodząca przeczuci-
ści. prawdzić się początkiem zaczęta.
Niech się ieszcze sprawdzi, że to Miasto
szczególnieyszemi względami y Protekcyą
Pańską wsparte na potym zostanie.

Kopia listu JW^o Krasickiego Biskupa Warminskiego
do W^o Bobinskiego Regenta Komissyi Skarbu W.X.Lit.

Zbliża się, czas Seymu w Grodnie, gdzie WMć Pan
z Obowiązku Urzędu swoiego mieszkasz; Ja bym
chciał wiedzieć co tam się będzie działo, y przed
Seymem y pod czas Seymu y po Seymie. w Sylo-
gizmie są trzy części: Maior obiawia rzecz
powszechnie, Minor powszechność do szczególnoś-
ci stosuie, Konsequencia wyciska do czego
się zmierzało. Naprzykład: Kto w Grodnie
mieszka, wie co się w Grodnie dzieie — a że
WMć Pan w Grodnie mieszkasz, ergo wiesz co
się dzieie w Grodnie — a że w Grodnie będzie
Seym, ergo, będziesz wiedział co się będzie dział
pod czas Seymu — a że Ja bym chciał wiedzieć
co się pod czas Seymu będzie działo, ergo, nie
mogę się w tey mierze lepiey udać, iak do tego co
w Grodnie mieszka — a że WMć Pan w Grodnie
mieszkasz, ergo, udaię się do WMć Pana y proszę,
abyś kazał dla mnie Dyariusz Seymowy pisać;
a zaś niekiedy y swoiemi listami obsyłał.

w każdym Swiata Horyzoncie
Są ciekawi y co w koncie —

A do tego, iż się Jm rzadko zdarza co wiedzieć;

bo.

(1784)

54

bo ktoś dba o wygnancow—

Nędze domowe kłopoty
Siostry Agnieszki Doroty
Gdy Agnieszce gdy Teresie
Xiądz Lektor bayke przyniesie,
Dopiero i ta bayka lata,
Więc oddalone od świata
Chcąc widzieć ludzkie obroty
Zagnane nędzą niewieścią
Gdy niemogą znać sproty
Bawią się przypomniały wieścią

I w Płeć męską ta się chęć wkradła; wyznaię ja pokornie iż z tey liczby iestem — Zagranica iak za kratą. Napisz że mi co, albo kaz napisać w Grodnie, na przykład—

Jako wszyscy zagrani Oyczyzny miłością
Pałaiąc godną Sparty cnotą żarliwością
Zapomnieli o rządach y z nich się wyzuli.
Napisz iako o dobro Braci swoich czuli
Z czuli uprzedzenia, dobrego się cieli
Niepodli prawdą tchnący wspaniali śmieli
Czyniąc co czynić można bez trwogi bez zgiełku
Jak mogli kray dźwignęli z nędzy y ucisku—

Bywały takie czasy. a chwała Bogu iż przeszły—Day to Boże aby się niewróciły—gdzie tak było można można—

Ji się

Ji się ściekali: ażeby rwali; ażeby zwiedli; Pili y iedli;
Aby tracili, iedli y pili; Dawnym zwyczaiem: wyszli się wraziem.
A czyniąc wszystko pod tym duchem napastniczym
Jak przyszli bez niczego, tak wrócili z niczym.
Chwała Bogu powstanam y z radością powstanam, iż się
takowych wieści obawiać ~~[illegible]~~ nienależy
Przypomnimy ten zysk, klęska zostawia w Narodzie
Ji iak mesie przysłowie: mądrzeysi po szkodzie —
Jeśli tak iest, mądrość nasza, powinnaby wszystkie
inne przywyższyć —
Bo też czyli na ziemi iest zabonecile. taki
Gdzieby się, tak, iak u nas, dała bieda wznaki —
Tylko nam do zupełney kollebeyi trzęsienia ziemi
brakowe, iednakże —
Ziemia co była nasza, czyiądy bogaci
Znosimy to, gdy się mesie, nigdy są utraci.
Przystępuię teraz do Dyariusza według tego abym prze-
pisował Reguły, bez tego się obeydziesz; ale żebym
wyraził, co wiedzieć pragnę. —
Już ci ten czas Seymowy przydzie swoim kształtem
Jedno powiesz szczególnie, a drugie ryczałtem
To iest: szczególnie, co będzie dobre; a co niebędzie
warto być szczególnym —
Jeśli się iakie komu dziwactwo wydarzy
Boć to y znacznym mężom czasem się zdarzy —
wiedz

Kiedy wszyst podłące ptaki gospodarstwu myto —
Niech to poydzie na stronę, iak Plewy przez sito.
Nie ~~cztt~~ spodziewam się tych Plewow, ale ieśliby
były iałowe, obeydę się bez nich; ale Wieśniak
napatrzy się tego y przy siewbie y przy zwoże-
niu snopkow —

Kiedy się Woyt pracy ima
A gromada z nim się trzyma,
Idzie wszystko dobrym torem;
Ale gdy idzie oporem
Gdy z Woytem robi zwada,
Mało zbierze ta Gromada —

Bądz zdrow — a nie zapominay o tym, żeś się obiecał
być na zimę, w Heilsbergu

J Krasicki

d. 28 Sierpnia
1784. z Heilsberga —

1786 1788 56

na wniesienie przeciw Rezolucyi Rady, a bardziey przeciw Przywile
jom Miasta Krakow, gdy Rezolucya zupełnie do Przywileiow stosowna,
nader sprawiedliwie wydana, nie mogę nie odpowiedzieć, iż jak da
Prawami Narodu Przywileje przerzeczonego Miasta ugruntowane, tak
być skrzyte y naruszone nie mogą.

My zaś Obywatele Woiewodztwa krakowskiego znaiąc nadto dobrze
sytuacyą mieszkańców Krakowa, znamy potrzebę Prześwietny Stan Ry
cerski y sczyniące uwiadomię.

Iż chcieć mieć Bogatym Miastu Krakow, iest chcieć mieć ludno
ści Kraiowi. Jest chcieć mieć ludzi wielu w Religii gruntownych, w na
ukach doskonałych. Jest chcieć nie mieć z wszelkich miar ludzi kraio
wi zawsze użytecznych.

Nie uważasz obawiam Prześwietny Stanie Rycerski, przez Bo
gatym Miastu krakow stworzonych, coby teraz tych ludzi utrzymy
wać mogło. Przez odpadłą abowiem niektórą y ludnieyszą woie
wodztwa naszego połowę w kordon Cesarski, przez założenie
nad bliskim Wisły brzegiem nowego Cesarskiego Miasta, ledwo nie
zupełnie w chandelu upadli.

Powiem wyraźnie, że dochody Miasta tego, na szczuplutym
naszym Woiewodztwie gruntuią się nayświęcey, podobnież Pro
dukta nasze szczegolnie od ludności Miasta Krakowa zależą.

Zaszczycam więc z tych Powodów Prześ. Stan Rycerski
że na żaden ku uszkodzeniu Bogatym szczerego Miasta Kra
kowa Proiekt y uchwałę mego, z mieysca mego nie po
zwolę.

na Seymie 1788. mowa JW.
Chwalibogi Woysk: Nadztwa Kraż

1788

57

Mowa Jego Królewskiey Mości Miana Na Sessyi Seymowey Dnia 7 Października 1788.

Jeżeli rządząca losami Narodów Opatrzność naznacza dla nich w zamiarze niedosięgłych wyroków swoich rozmaite kresy, w których one, lub nikną y upadaią, lub dźwigaią się, zasilaią y kwitnąć poczynaią; zdaie się, iż ta Wiekowładna ręka Naywyższego Przybliżyła Nas do tego Terminu, gdzie Oyczyzna Nasza, po tyloletnich przeciwnościach swoich, znayduie porę iedyną do ratunku swego a przywrócenia mocy y sławy dawnych Polaków.

Czas to iest mowię właściwy, a day Boże, żeby nie ostatni, z którego Nam iak nayusilniey korzystać należy, bo wiadome są wszystkim okoliczności, w iakich zostaiemy bo y powszechny mię odgłos naucza, iak wszyscy Narodu tego Obywatele pragną polepszenia stanu iego, bo y widzę sam y doświadczam obecnie, iak zacnych, iak gorliwych iak dobro powszechne kochaiących Współziomków, Naród na Seym niniejszy do spólnych Obrad na to mieysce zgromadził.

Wszystkie te Okoliczności w iedno ogniwo życzliwym dla Ciebie, ukochana Oyczyzno! przeznaczeniem połączone, iuż Serce moie wcześnie słodką nadzieią napełniaią że zamiar troskliwości moiey, y wszystkich tu przytomnych Synów twoich, skutek odbierze pożądany. A iż tak życzeniem Naszym powszechnym iest, nie prywatne zyski pomnażać, ale obmyślać iedynie istotne y niezbyte całego Narodu potrzeby, azeby siły iego pomnożyć pomnożone należytym opatrzeniem trwale utrzymać, utrzymywane dla bespieczeństwa Osob, wolności, maiątków Obywatelskich, a dla sławy y powagi Królestwa tego używać y urządzić.

To żądanie Nasze, kiedy się z powszechnym, iak tuszę, Was tu wszystkich życzeniem zgadza; kiedy głos moy, iest wyrazem głosu Oyczyzny, kiedy myśli moie, do tego iedynie, zawsze y teraz zmierzaią celu, aby y Jey w powszechności, y każdemu w niey dobrze było; wzywam y zapraszam Was wszystkich do podpisu związku tego, którego myśl y zamiar, iest odemnie przełożony, y którym Serca Wasze iuż są połączone.

Pokażcie Zacni Obywatele w nieprzerwaney Zgodzie iedności y ufności wzaiemney, iak Was obchodzi dobro Oyczyzny, dobro Was samych, dobro Moie z Wami razem y od Was nigdy nieoddzielne

Ten iest moment, od którego Moie y Wasze losy dalsze zawisły, ten iest moment, gdzie uczyniwszy dla Oyczyzny, której wszystko winniśmy, spólną Offiarę serc y Maiątków Naszych, cieszyć się trwale będziemy, że Seym Nasz teraźnieyszy, zostanie w potomności Epoką iey szczęścia, iey sławy y zachowania.

Oddaię JM. Xiędzu Referendarzowi Koronnemu do czytania głównego Aktu Konfederacyi, tak iakem go uformował w chęci we mnie zawsze nieodmienney czynienia iak naylepiey dla Oyczyzny, y w przekonaniu, że w tym układzie iak iest zapisany ten Akt, byłby naypożyteczniejszy. Jednak po skończonym onego czytaniu, zachowuię sobie dalsze mowienie moie, azali dla Narodu miłe y przyiemne

Tu był czytany Akt przez JMści Xiędza Gorzeńskiego Referendarza Koronnego w nieprzytomności Słabego JMci Xiędza Sekretarza Koronnego, po którym czytaniu Król znowu mowił w te słowa

Gdy w powolności tey, w którey żądam zawsze zostawać z Narodem, a mianowicie z Seymuiącemi tu Osobami, powierzyłem im myśli moich w tym Akcie, byłem proszony od części znaczney y z Dystynkcyi Osob, y z liczby Seymuiących, aby w końcu Roty przysięgi Marszałków Konfederackich, odmiana zaszła względem wotów sekretnych w słowach takowych

„ A w którey by materyi, Senator, Minister, lub Poseł żądał sekretnych
„ wotów, tedy do tych w sposobie Prawem przepisanym, na żądanie iednego, po
„ pierwszych iednych wotach głównych zawsze przystąpię, y te równie wiernie
„ y sprawiedliwie zliczać y pluralitatem z nich ogłaszać przyrzekam; w
„ iedney tylko materyi podatkowania Wotów Sekretnych nieprzyimę, ale one
„ główne obieraiąc ex pluralitate Stanom Seymuiącym doniosę.

Według światła y przekonania mego, przekładałem tymże Osobom rzeczy tey odmiany szkodliwości mogące z tey odmiany wyniknąć; gdym iednak widział też Osoby nieodmiennie trwaiące w tym żądaniu, przepowiedziawszy im, żeby pamiętali, iż nie ja winien będę, gdy kiedy żałować tego sami będą; wziąłem dla siebie to w uwagę, iż gdy bez wzaiemney dobro wolności, dobrego ewentu dla Oyczyzny, Seym teraźnieyszy mieć nie może y przeto skłaniam się do ich żądania, y do podpisu Aktu, z tą poprawką zabieram się.

Mowa
Jaśnie Wielmożnego Stanisława Szczęsnego Potockiego.
Posła Bracławskiego Generała Artyleryi Koronney.
Na Sessyi Seymowey. Dnia 24. Listopada 1788. Rᵘ
Miana.

Taki iest los wolnych Narodów, że z zbytniego opuszczenia, do zbytniego przenoszą się zaufania, y gdy o Obronie swoiey pomyślą, iuż się obronnemi bydź sądzą. Złą prędkością o Obywatelach myśleć przyzwyczaieni, dać y odebrać ufność, winić bez winy, przebaczać winy bez przyczyny iest prawie równo.

Znam iakie wady Wolności, kocham ią iednak więcey nad życie, bo sto razy ma więcey przymiotów czci godnych, y szczęścia których niewolnicze nieznaią Narody. Kochaiąc wolność, iakbym nie kochał Oyczyzny, która mi się wolnym urodzić pozwoliła, a kochaiąc Oyczyznę moią, mówić zawsze będę, co serce cnotą Obywatelską pełne mówić mi każe, choćby mnie winiono, choćbym się niepodobał.

Mówić będę nie tak, iakby z długiego obudzony letargu. Bo od początku życia Obywatelskiego, czułem to, co czuię, y mówiłem co mówić będę. Swiadkami będą mi ci, z któremi żyłem, y z którerni obcowałem ieżli przeszedł Dzień, w którymbym, lub czynić według małey sposobności, lub myśleć y mówić dla Oyczyzny zapomniał, y komuż ia służyć żądałem, ieżli nie Oyczyznie?

Swiadkiem nakoniec będą Tron, y Stany Zgromadzone, przed którerni prawdę mówić ważyłem się, y Obywatelskie nieść Ofiary, y w tenczas nawet kiedy przeciwnym W. K. Mci zdawałem się za interessem Rzeczypospolitey mówiąc, za Osobę iego Pańską, y powagę Tronu Jego życie nieść gotów byłem, bo mnie nigdy y na moment nie chęć y interess prywatny nie uwodził.

Prawdę mówiłem, czułem y czuię, że sobie Wolny Naród ufać powinien, że póki mamy silnych rąk krocie, które czynić potrafią, póki nam się pozostanie Kruszec z którego y Lemiesz y Zbroie ukować można Wolny Naród aby chciał, żyć wolnym y szczęśliwym będzie.

Jak Przeswietne Zgromadzone Stany, powiem, za wielkim w Wieku teraźnieyszym Pisarzem Polacy! ieżli chcecie aby Was Moskale, lub Niemcy niepodbili, czyńcie tak aby nikt z Was Moskalem nikt Niemcem bydź niemógł. Czuiąc tę iasną Prawdę, przed Bogiem, Tronem W. K. Mci y przed Stanami Rzeczypospolitey świętą czynię Przysięgę że żadnemu Monarsze służyć, że żadnego Poddanym nie będę y ieżli los Rzeczypospolitey, a bardziey może winy Nasze ś. bo zbawić

ią możemy:/ ozgubę ostatnią przywiodą, y ieżli tak szczęśliwym nie będę abym Oycczystą Ziemię Krwią moią zarumienił, y wiedney z Rzeczpospolitą zagrzebał się ruinie, poydę z Dziewięciorgiem Dzieci za Morza w inną część Swiata, aby wolnie urodzeni, wolnym oddychali Powietrzem, kryiąc sromotę Imienia Polskiego.

Opuściłem iuż raz Przodków moich Siedlisko, przeniosłem się w dzikszą, lecz z Wolnością Nam pozostałą Krainę, wszystkiego nawet wyrzec się potrafię gdy Wolność, w którey Opatrzność mi się urodzić pozwoliła, obarczona będzie.

Tak myślę Nayiaśnieyszy Miłościwy Panie! tak rozumiem, że myślą wszyscy w tey Izbie Seymuiący, tak Nayważnieysza Część Narodu Twego.

I czyliżby mógł ten Szlachetny Naród bydź podobnym do tey lekkiey trzciny którą każdy powiew na inną nagina Stronę Bądźmy raczey podobni Przeswietne Zgromadzone Stany do tych nieprzeżytych Dębów, które iuż Tysiącznym oparły się nawałom, y których pioruny nawet wykorzenić niepotrafią.

Zrzućmy teraz podległość, ale się nowemi nie wiążmy więzy Nieobzieraymy się na wszystkie Strony, patrzmy na siebie, chcieymy bydź zgodnemi, odrzućmy niechęci, brzydźmy się intrygą. Niech zginie pamięć tych, którzy na Wprost Ziomków Cudzego użyć umieli Zołnierza y otworzyli Wrota Rzeczypospolitey Cudzoziemcom.

Mamy Króla iest y Naród y nikt niewstrzyma Nas, y wstrzymać niepotrafi, abyśmy niestaneli w krótce w rzędzie Narodów poważnych, ieżli sami sobie przeszkadzać niebędziemy.

Iest zapał prawdziwy w Narodzie y iuż Swięta miłość Oyczyzny dała się uczuć, nietylko Mężnym ale y niewieścim sercom Obywatelka Dziewięciorga Dziatek Matka, chcąc bydź tylko strojna ich Chwałą zrzuca te błyskotki, które bardziey więzy Niewolnicze zdobić powinny, y Kleynoty swoie na potrzebę Rzeczypospolitey ofiaruie A ia szczycąc się, że Tey iestem Mężem Obywatelki, za tę Kleynoty Dziesięć Tysięcy sztuk Broni, do Arsenałów Koronnych przystawić przyrzekam, y te ia przyszłym Seymie Ordynaryinym lub prędzey, ieżli tego wyrzą potrzebę okazać niezaniedbam.

Teraz przystępuiąc do tego, co iest czynów naszych Częścią sądziłbym, że chęć dobra Publicznego potrafi utworzyć zgodnie wszystkie Punkta Kommissyi Woyskowey, y że iako nayprędzey przystąpiemy do tego, co iest prawdziwą potrzebą Rzeczypospolitey to iest: do utworzenia Woyska, y Podatków wystarczaiących na tegoż Woyska utrzymanie

Mowa

JW. Małachowskiego Woiewody Krakowskiego na Sessyi d. 13. 8bris 1788 A. w Izbie Senatorskiey miana.

O Upośledziony, że na początkach Seymowania, znaydować się niemogłem, spieszyłem się nayrychley, iak mi tylko można było, przypisać się do tak sławnego Związku Skonfederowanych Rzeczypospolitey Stanów, przy naydawnieyszych i nayświętszych Prawach, przy Prerogatywach Tronu, przy wolności i Swobodach, niepodlegaiących, tylko samym własnego Narodu Prawom.

Męztwo i Niewola w iedneyże parze, chodzić z sobą nie mogą, daiąc pierwszego Prześwietne Skonfederowane Stany, tak istotne dowody, drugiego obawę czynią, nietylko daleką, ale i niepodobną.

Nie zakładam ia mieysca dla Męztwa, w samych tylko krwawych Potyczkach, ma swoie Siedlisko, równie przyzwoite i w Obradach.

Ile razy namiętność prywatna ustępuie Dobru powszechnemu, tyle Zwycięztw rachować potrzeba.

Te to są sławne czyny wasze Prześwietne Skonfederowane Rzeczypospolitey Stany, czyniące Zbiór pobudek do wznięcenia miłości Narodu, nawet potomności Przykład daiące.

Nie zasępiaią nigdy, dobrych nadziei spory, w różności zdań trafiaiące się; ~~Zawsze się umysły zeydą z sobą, bo cel ieden dla siebie maią,~~ iże będąc iedni dla Dobra publicznego, iedni w Tobie Nayiaśnieyszy Panie, będą zawsze iedni między sobą.

Już po wpoł skończonym Proiekcie, Rządu Woyska a raczey odmienionym w Prawo.

Już po wpoł ustanowioney władzy, która ma pilnować Kray, ostrzegać całość Granic, oddać sprawiedliwość powstaiącym między Żołnierzem i Obywatelem roztyrkom, słowem utrzymywać w spokoyności, bezpieczeństwie Naród, dopełniać Prawa, podług Przepisów i Przysięgi.

Już po uchwalonym sto Tysięcy Woyska, iest podobno na mieyscu swoim, wspomnieć Prześwietnym Skonfederowanym Rzeczypospolitey Stanom, co wcześnego, a gdyby można nayprędszego wymaga opatrzenia.

Należy naypierwey dla Woyska o żywności myśleć, Kray po kilkoletnich Nieurodzaiach, nie ma w zapasie Stert, ani napełnionych Szpichlerzow, nie ma Magazynow, Drogość Zboża niezwyczayna, wolny wywoz onegoż za Granicę, bo ten być zabroniony nie może, rozrzucone kilkanaście Millionow, po Polszcze, obca, lub z nieprzyiaźni lub z potrzeby ręka, mogą często Kraiu ogłodzić, a nie maiąc spławnych rzek do komunikacyi, Prowincya Prowincyi wspomoc niemoże.

A gdyby uchoway Boże Rok padł nieurodzayny, tłumem lud peydzie za Granicę, głod go przymusi tam szukać Chleba gdzie na kilkanaście lat, zapobiegaiący nieszczęściom przyszłym Rząd trzyma, pełne żywności Magazyny. Coż dopiero myśleć, gdy tyle Tysięcy Rąk wziętych od Lemiesza do broni, w Kra-

iu

ie Naszym żywić będzie potrzeba.
Zapobiegłeś opatrznie Nayiaśnieyszy Krolu, w Roku 1786. rozrządzeniem
uformowania Magazynow, nawiodłeś słodko Obywatelow, ostrzegłeś po Dywi-
sku, i utrzymałeś od robienia z obcemi Kontraktow na Zboże, Skarb Rzpltey skupo-
wać rozrządził, te były potym rozprzedane Zboża, lud się wspomożonym
uczuł, a Skarb na tym nie stracił. Więc i teraz tym większey i pilnieyszey Roztrze-
ywienia wyciąga baczności, aby Nayiaśnieysze Konfederowane Rzpltey Stany wcze-
śne i przyzwoite do tego ustanowiły rozrządzenia.
Woysko sto Tysięczne, wiele wymaga potrzeb, ktorych Kray, albo ie ma,
albo niema, albo tak mało ma, że dostarczyć by niemogł.
Szukać więc tych potrzeb przymuszony iest Kray za Granicą, szukaiąc
za Granicą Milliony się wyprowadzaią bez naymnieyszego powrotu a za Granicą
robione Kontrakty niebywaią zawsze naypewnieysze, podlegaią Sądom ktorych
a sprawiedliwość bywa niezawsze, na stronę Mieszkańca choć winnego tym spo-
sobem naszemi Pieniądzmi utrzymuiemy Tysiące ludu w obcym Kraiu
Czyżby się lepiey niezdawało Prześwietnym Konfederowanym Rzpltey
Stanom sprowadzić z obcych Kraiow Szwaycar, Niemiec, liczbę dostateczną
Rzemieślnikow, i Fabrykantow z Miastami Rzpltey porobić umowy, zapomoc
a te Miasta maiąc z obcemi Korrespondencyą swoią wyszukaiąc nawet z pomię-
dzy siebie zdatne osoby do tego, dopełniłyby ten zamiar, czyniący niezliczone
skutki w Zaludnieniu nauczeniu innych Kraiowych i wyrobieniu Materyałow
naszych surowych, do tych czas z niewymowną szkodą naszą, a Zyskiem obcych
za Granicą wyrabianych. Żelazo, Ołow, wełna, Skory daią broń odzienie i
Rzemień. Niewyliczam innych drobnieyszych potrzeb, ktore w obcym Kraiu staią
się obiektem oszczędności, a y coż dopiero mowić o innych, Fabrykach Woysko-
wych, ktore Żołnierza zatrudniaią daią sposobność do Zarobku, i do Kraiu
przywiązuią, ochraniaiąc go od proznowania szkodliwego zdrowiu i sile, a
zapobiegaiąc Dezercyi.
Powinienem wyznać na co mam świadectwo wraz ze mną zasiada-
iących Godnych Mężow żeśmy widzieli Miasteczka drewniane, co obcym Kraiu
wymurowane za Polskie Pieniądze, szukaiąc w nich potrzeb istotnych,
iuż nie do Zbytku służących, a ktorychby Kray nasz żadny był zawsze w stanie
dostawić. Należy się wdzięczność oświadczyć JO. Xięciu Jmc Prymasowi, za-
pedzenie swoie Fabryki Płotna w Łowiczu, za ktore tak wielkie Summy z Kra-
iu wychodzą, należy się toż samo uczynić sławnym we wszystkie Obywa-
telskie Przymioty i z nami zasiadaiącym Mężom, że ci po wszystkich Pro-
wincyach Narodu, założywszy na rozne Fabryki Grunt, okazuią Drogę iak iest
łatwo chcącym, Kray uczynić we wszystkie potrzeby opatrzonym.
Sławnieysze daleko te są ich Dzieła, i będą w potomności a daleko użyteczniey-
sze, niż te wszystkie Gmachy ktore same tylko wspaniałe okazałą proznością
zbytkiem naywiększym ozdobioną na widok Polskiey wystawuią.
Te moie uwagi podaiąc Prześwietnym Konfederowanym Stanom, spodzie-
wam się, mieć przyczynę przymowić, gdy ufam, wezmą przed siebie Przeświet-
nie Stany Legem sumptuariam na rozwagę.

Gdy-

60

Gdy otwieram myśl moią do wbienia umowy przez Kommissyą Skarbową z Strony potrzeb Woyskowych a Miastami Narodowemi zapomnieć niemogę niegdyś Sławnego Miasta Krakowa, dziś do upadku bardzo nachylonego, z Mieszkańców ogołoconego, i powstaiącym naprzeciw obcego Kraiu Miastom niszczącego się do reszty.

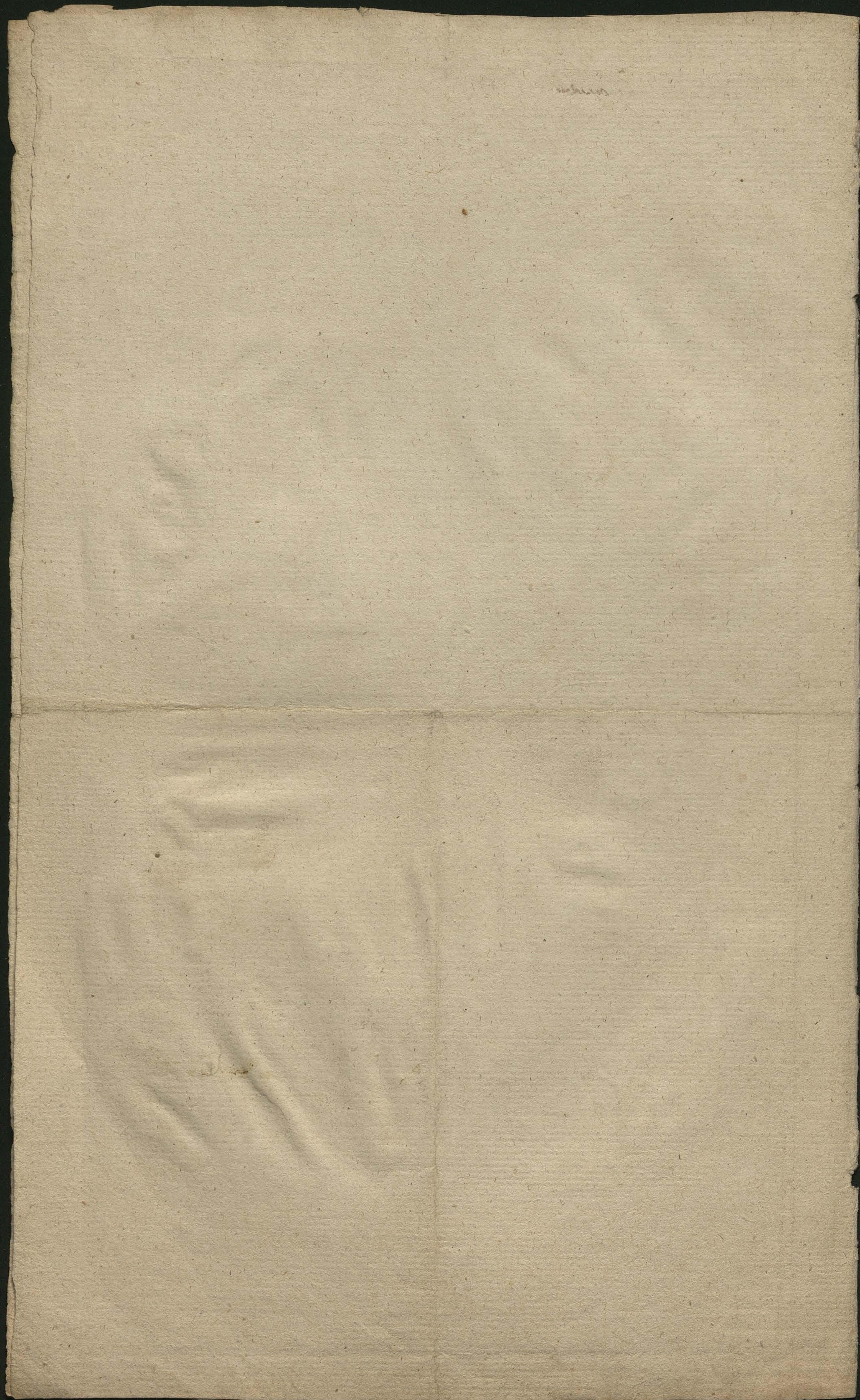
Zapewne to Miasto i w dawnych czasach, zaufsi wiemy i wszystkie Krolow, i Rz. Pltey nawet w potrzebach Summ Wielkich dostarczaiące, ile raz do skuteczney zdatoby się ustagi, bo będąc na Granicy opatrzone wielkie lubo teraz próżne Mieszkania samo przez się i położenie swoie, stałoby się zachęceniem roznego Rzemiosła ludzi, gdyby dobroczynność doznaną Waszey K.Mci i Przeświętnych Skonfederowanych Stanow, łaskawe i Litościwe, w uzyciu w tych okolicznościach, padło na toż Miasto Krakow weyrzenie.

Niech raczą rzucić łaskawe oko Nayiaśnieysze Stany, na niegdyś Stołeczne, a dziś z Ruin chyba Sławne Miasto Krakow.

Jest to kraz na pograniczu naprzeciw Miasta powstaiącego obcego — ktore teraz odbiera Mieszkańcow Miastu Krakowowi a ieżeli W.K.Mci dozna na ulż dobroć, i Przeświętnych Stanow niewesprze Opatrzność.

To miasto na uiściu do Kraiu skazuiące wspaniałość samego Kraiu przeniesie się do Miasta wspartego kosztem, wolnością nadaną Monarchy, ktory na to nayważcy łozy starania, aby swoie zaludnił Kraie i ubogacił.

Stawiaiąc więc przed oczy W.K.Mci i Przeswiętnych Stanow, nieochybny upadek tego miasta, ieżeli dobroczynnych nie zyska względow. Dopełniam powinność Obywatela i Senatora tego Woiewodztwa, dopełniam i zaufania moie, że Nayiaśnieysze Stany, niedadzą zgładzić się tey Starożytności, ktora Krolow i Xiążąt naszych Oyczyny do wiekopomney dochowuie pamięci. ~.

Nota Odpowiednia dla Posła Rossyiskiego

Nizey podpisani z wyraźnego rozkazu Króla Jmci y Stanów Rzeczypltey skonfederowanych nineyszego Seymu maią honor udzielić JW. Stakelbergowi Posłowi Wielkiemu Nadzwyczaynemu y Pełnomocnemu Nayiaś: Imperatorowey Całey Rossyi następuiącą odpowiedź na Notę z 5. Listopada Roku bieżącego podaną.

Rzeczplta w tyże Nocie, ktorey czytanie przed Stanami Skonfederowanemi na Dniu 6. Listopada nastąpiło upatruie troiaki zamiar to iest 1mo Suppozycyą o Proiektach przewrocenia całkowitego Rządu. 2. Zarzut naruszoney niby Konstytucyi 1776. Roku. 3tio Deklaracyą wsposob naglący nieodmienienia w niczym Konstytucyi 1775. Roku Każdy z tych Trzech zamiarów osobną Stanów Rzeczy Pospolitey zgromadzonych ściągnął baczność y szczególną odpowiedź.

Co do pierwszego Jeżeli zarzut naruszoney Konstytucyi 1776. Roku związku z Aktem Gwarancyi 1775. Roku mieć niemogącey ma za Cel uchwałę Rzeczy Pospolitey przywracaiącą Kommissyą Woyskową. Seymuiące Stany iak każda władza Prawodawcza w samowładztwie swoim niepodległa stanowiąc nowe, przywracaiąc lub odmieniaiąc dawne Prawa swoie niciest w przypadku naruszenia Praw wewnętrznych, ktory wyraz nie na Seym wyższy nad Prawo, ale nad Poddanych a nieposłusznych Prawu podać iedynie może

Co do Drugiego Troskliwość o myśl zawieraiącą przewrócić nie całkowitego Rządu gdy supponuie Proiekta w Stanach Rzeczy Pltey, tym zaspokoiona bydz powinna że przez wyraz Proiektu na Seymie, to tylko się rozumie, co czytanym y do Deliberacyi wziętym iest na Sessyach Seymowych, Narod zaś wiadomo y oczywisto iż dotąd żaden Proiekt w ten sposob nieprzyszedł do wiadomości Stanów Rzeczypltey. Jeżeli ta troskliwość sciąga się do ogulnych o czymie niustaiących w Narodzie mniemań kiedy istotnie Rząd Rzeczypospolitey wolny y niedependuiący składa się z trzech Stanów, w przedłużeniu lub trwaniu Seymu trudno, upatrywać Przewrocenia Całkowitego Rządu tuż czasu tylko Seymowania odmianę

Co do Trzeciego Jeżeli odmiana iakiego Prawa 1775. Roku zdawać się będzie Zgromadzonym Rzeczypospolitey Stanom ku ulepszeniu wewnętrznego Rządu tedy przekonanie Rzeczypltey o wielkomyślności, y przyiazni Nayiaśnieyszey Imperatorowey Jmci gruntuie w Stanach Seymuiących nieochybne przeswiadczenie, izby chętnie ukontentowanie swoie raczyła złączyć z nayleprzym Rzeczy Pltey bytem. Negocyacye z Nayiaśnieyszą Imperatorową Jmcią y ze wszystkiemi Sąsiedzkiemi Dworami w tym względzie upatruie za nayprzyzwoitszy srodek, wyrazy mniey ostrożnie umieszczone w Nocie wzbudziły czułość Narodu a Dzień odstąpienia przyiazni tak wielkiey Monarchini w chęciach swoich oddalaiące Rzeczplta poczytałaby go za Dzień powszechnego żalu.

Ostatni z Warszawy dn. 25. 9bris 1788. Roku. 62

Na Sessyi Czwartkowey czytano dalszy Punkt Proiektu o Kommissyi Woyskowey. Czyli Generałowie dywizyami kommenderuiący obrani do Kommissyi woyskiem zaradzac maią? Wołowicz Mazowiecki wotał, aby dwoch iednego Imienia w Kommissyi niezasiadało. Moszczenski dodał, a razem i herbu. Bezeli mowić niektorzy, więcby przewrocie potrzeba herbarz, y wyszczegulnić Familie ktorych się pod iednym herbem y kilkadziesiąt mieści. Nie wtym wyrozumieniu mowię, rzekł Moszczenski, ale aby dwoch iednego Imienia, ieden herb maiących w Kommissyi nie było. Wotali niektorzy aby Woyskowi do Kommissyi obierani, byli rodowitą Szlachtą, Zapytali się Mazowieccy ktorzy się to maią rozumieć przez rodowitą Szlachtę? Tacy odpowiedział Rzewuski Pisarz iakiemi y WPanowie iestescie, Czytano potym Punkt, aby dwoch iednego Imienia do Kommissyi nieobierać? wotali wszyscy zgoda, procz W. moze Mazowieckich, Małachowski Marż. słysząc głosy, zgoda wotaiące a oppozycyi kilku nie postrzegaiąc, przystąpił do podpisania uchwalonego Punktu, gdy ustały głosy nieco ustawicznie zgoda wotaiące, oppozycya kilku dopiero słyszeć się dała z żalem na Marszałka, Potocki Marż. rzekł Jeśli wi Marszałkowie Konfederacyi wykonawszy przysięgę wiernie Jey dochowuią, y tak pełnią swą powinność że im nie ma co zdrożnego zarzucić. Jezeli kto niedosłyszał Wadce to iest, zmysłu nie zaś przestępstwo Marszałkow. Moszczenski Pozną wzywał na swiadectwo Sekretarza Seymowego że na Punkt podpisany iednomyslności nie było. Rzeczyszewski Lubelsk. zawołał: krzywdzi się dziecie Marszałkowi nieposłakowanemu wswey mowie, y charakterze. Sanguszko Wołyn. sądow żądał na tych ktorzy by się przeciw podpisanym Punktom odwoływać chcieli, dodał:

Chcą widze niektorzy tak się Cofac, azby się Cofnąc do Departamentu mogli, Zaspokoili się przecie Mazowiecy niektorzy: Żądali Zas Oni aby dwoch nietylko obieranych, ale ani wcałym składzie kommissyi nie było. Czytano potym Notę w Gazecie umieszczoną. po niey rzekł Potocki Stt: Szczerzecki prosiemy mci Marszałku o kommunikowanie tey Noty Sztakelbergowi, zniey każdy pozna iak grzecznym tonem, y iak grzecznych wyrazow do RPtey używac należy, Zaraz Sessyą na dzien Jutrzeyszy to iest 21. Solwowano. Na Sessyi tę 21. mowił Xzę JPrymas o potrzebie Aliansu dla Polski niewyrażaiąc iednak z kim y o potrzebie Rady. wteyze materyi mowił Raczynski Marz. Biskup Massalski i Ożarowski pokazuiąc iż uchylenie Rady było by przeciw konstytucyi Zagwarantowaney. Przymowił się Suchodolski, a wtym samym Czasie Dany był głos Chreptowiczowi Podkanc Lit: Suchodolski opponował się głosowi temu y rzekł: Jezeli Usłyszę sprawę, Za co Ministerium proponowało Alians z Moskwą, chętnie mowić pozwolę, odstąpił iednak Suchodolski oppozycyi swoiey, y Chreptowicz mowił także za Radą. WWda Sieradzki radził wysłać Posłow do Dworow Cudzoziemskich, y przystąpic do Ligi Rzeszey Niemieckiey. Domagano się potym aby teraz po Udecydowanym Punkcie o przysiędzę, a potym na początku Zaraz Seymu kommissarze Woyskowi byli obierani, y o to proszono. powstała długa wrzawa w ktorey Krol Zawoławszy Ministerium do Tronu sessyą Solwował, nadzien Następuiący to iest na Sobotę. Pozostali w Izbie Posłowie y Marszałkow obstąpiwszy prosieli Ich, aby Im Izbe otworzono, dla Czynnieyszych Obrad. Sapiecha Marz. rzekł: mi Panowie nie czynmy nic gwałtownie iutro Czekaymy. Idzmy tak iak nas przykłady w Historyi Uczą, osobliwie za Zygmunta I. pod ktorym także gdy był Seym nieczynny bo go takim.

Bona y Umiła mieć chcieli, Stany publicznie prosiły Króla aby
Im Czynność Seymową przywrócił, tak y Nam postąpić nale=
ży, Zawołali wszyscy Zgoda, wierzmy Godziwym Marszałkom Na=
szym nie zdradzą Nas y rozeszli się w Sobotę. dn. 22. Marszałek Za=
gaiaiąc Sessyą Żalił się na wczorayszą niezgodę i Tumult tamo=
wany. Zabrał Głos Suchodolski y przeciw Senatowi powstał
że niepamiętaiąc na swe początki czym byli y komu winni Za=
szczyty swoie, Swobod Rycerstwa nie poważaią, Przypomniał Im
iż Posłowie sami reprezentuią Czynią Narodu, bo Ich Naród wła=
sciwie wybiera nie Krol iak senatorów, że Naród Im Prawo
Dawstwo powierzył a Senatorowi pierwey siedzieć y mowić poz=
wolił. Czytano potym propozycyą ad Turnum, czyli ma bydź
Kommissya Woyskowa obierana zaraz po złączeniu się Izb affir=
mative. Czyli po Kommissyi Skarb Negative. Rozpoczął Xiężę Pry=
mas Turnum daiąc Negative. Ożarowski daiąc Votum negative
groził Narodowi Rewolucyą iakiey doznał z okazanego oporu
Potędze Moskiewskiey. Ankwicz wynurzywszy gorliwość swoię
y miłość do Oyczyzny, dowodził iż niemaiąc sił gotowych =
Stem Tysięcy Woyska na papierze woiować niezdołamy, ra=
dził zachować przyiaźń Rossyi, szanuiąc Gwarancyą i dał =
negative. Jezierski Kasztl: Łukowski mowił, Bracia to są moi
/: wskazuiąc na Posłow :/ odpisywać się od nich nie mogę. Ale
gdy mi z Urzędu Senatorskiego mowić przychodzi, winienem
tu Ostrzedz WWMć o wczorayszym przypadku. Oto do takich
tu niezgod w tey Izbie przyszło, iż gdyby nie Activitas Xcia Sa=
piehy Marz. pewnieby rozlanie krwi Braterskiey nastąpiło =
a temu ktożby był winien, ieżeli nie WWMć. Wszyscy mowią
WWMć. Woyska mieć niechcesz, a dla tego Obrad nieprzyspie=
szasz. Nierozumiey WWMć. aby Doradzcy Jego Przyiaciołmi

mię.

mu byli kiedy go przez takie Sposoby w Podeyrzenie u Narodu wprawuią, wszystkie nieszczęścia pod panowaniem WKmci na kray się zlały, Były konfederacye Barska, rzez Humanska porwanie Senatorow y Posłow, podział kraiu, a wszystko naywięcey od Rossyi znamy że WKmć byłeś y iesteś Przyiacielem Carowey. Ale czyliż dla tego masz być nieprzyiacielem Oyczyzny? Nie zawsze ku Połnocy obracać oczy potrzeba, Zimno ztamtąd, a Naturalna od Zimna uciekać do Ciepła, Ciepło iest na Zachodzie y Południu, tam Nam Opatrzność ukazuie Przyiaciela W. Fryd: Gwilhelma Krola Pruskiego, uspokoił on rozruchy w Holandyi, a przecie nić nie pretendował, Mowią niektorzy iż on na kray nasz Zakrawa. Alboż by niemogł teraz, gdy inne Potencye Woyną osłabione, a On mocny? Może to uczynić ieżeli wzgardziemy Jego Przyiaźnią, ale na ten czas y Warszawa się nie Ostoi. Co za powod przywięzania do Rossyi dosyć opieki, RPta iest iak dziecię kołysane od 3. Potencyi, a przez 24. lat od Rossyi wychowane? Lecz chwała Bogu przyszło iuż ad Competentiam Annorum. samo iuż swoim losem Zarządzać powinno. chciy tylko N. Panie trzymać z Narodem wyślimy iak nayprędzey Posłow, Xcia WWdę Wilenskiego do Stambułu, Rzewuskiego Pisarza do Wiednia aby poprawiono granic, do Berlina Potockie Marsz. dla ~~u~~ uzmocnienia Przyiazni, y Zawarcia Ligi, Losia WWdę do Peterburka, Poczym dał affirmative. Po skonczonym głosnym Turcie było iedną kreską więcey aby Kommissyą Woyskowey po złączeniu Izb obierać. tenże Punkt w Sekretnych Wotach miał większość w kreskach.

1790

64

Tłumaczenie Listu Stanisława Augusta Króla Polskiego do Fryderyka Wilhelma Króla Pruskiego z 17. Marca 1790.

Mci Bracie. iuż pewnie wiadomo iest WKMci, że Seym Polski iednogłośnie postanowił sprzymierzyć Rzeczpltę Naszą z Waszą Królem Imcią bez zwłoki y bez domagania się poprzedniczey umowy handlowych Punktów które są w roztrząśnieniu między Waszą Królewską Mcią a Nami.

Im bardziey też handlowe Punkta istotnie są ważne, dla Nas tym bardziey WKMść raczysz cenić pośpiech okazany do złączenia się z WKMcią wolnego y zaw[...] Narodu spuszczaiącego się iedynie na Sprawiedliwość osobistą znanego Charakterem WKMci.

Z takim Królem iakim Jesteś WKMść droga nayprostsza być powinna udawać się wprost do niego z prośbą aby zważył na stałość czystey Duszy swoiey odwdzięczywania się Narodu który mu całkiem daie przyiaźń swoią a gruntuie użalania swoie na iasnych wyrazach Traktatowych y na Siedemnastoletnim cierpieniu.

Ten Naród wystawił sobie Obraz pamiętnego Fryderyka Wilhelma takim, że gdy dosięga Przodków we wszystkich innych gatunkach sławy, iednak sobie chce przywłaszczyć osobliwie wielkość swoią ~~sławy~~ zasadzaiące wyżey nad oklepane Maxymy tych którzy dobro Innych Kraiów nie gdzie indziey upatruią iak w Szkodach Sąsiadów.

Niemożesz Królu nieuwiedzieć wiele to przewidywać należało za trudności maiących się przeciwić tey Rewolucyi którą przedsięwziął Seym Polski d. 15. Currentis a przynaymniey ią opóźnić. Jednak wszystko umknęło przed tą iedną myślą, że to z Tobą Królu mamy do czynienia Traktatem do Narodu Mego, że udam się Osobiście do WKMci. że mu przełożę Prawa Skargi y żądania Mego Narodu a natychmiast Seym cały bez podziału głosów wyrzekł, stanowy się czytelney

Przy

Przymierzeńcami tego Króla zbyt pewnie prawego, zbyt prawdziwie
wielkiego aby chciał korzystać przeciwko Nam z ufności którą
pokładamy w Nim Roskaże on pewnie Ministrom swoim za-
radzić iak nayprędzey skutecznym Skargom Polaków, ponieważ
chce żeby od tąd Polacy nieznali ucisku niesłusznego y do
wdzięczności Chce żeby byli kontenci ponieważ się ogłosili
być memi Przyjaciołmi —

Jeżeli mówiąc do Mego Narodu pozwoliłem sobie rokować
Listowi memu pomyślny skutek rozumiałem że przez to
samo Chołd oddawałem Cnotom WKMci

W takich Sentymentach będę się zawsze szczycić nazywać

WKMci
Dobrym Bratem y
Przymierzeńcem

Kommissya Policyi Obojga Narodow.

Wiadomo czyni Komm: O tym wiedzieć należy [illegible]
[illegible] Szlachetnym Magistratom Miast wolnych
Rzpltey y w WX Litt.
Gdy Prawo tego Seymu pod tytułem Kommissya
Policyi w Artykule 5. punkcie 3. nakazało Lustra-
cyą wszystkich Miast wolnych, a w nich wszelkich
mieysc do Dozoru Policyi należących, wszelkich fun-
duszow Dochodow, y ciężarow, tak dawniey iako
od zaczęcia teraźnieyszego Seymu w kasach kraio-
wych zaciągnionych być powinnych, także Nakłady
na rożne Objekta Policyi przeznaczonych, wszy-
stkich Urzędow, Zwierzchnosci, Porządkow dobrze
zaprowadzonych, wszystkich budynkow tak pu-
blicznych, iako y partykularnych wszystkich Mie-
szkańcow Klassyfikacyą Aktualney ludności
stanem we wszystkich Stosunkach Stanu y po-
trzeb miejskich — w punkcie zaś 4. Zaleciło Kom-
missyi Policyi Miasta wielkie [illegible]
z Magistratami miejscowemi podzielić na Cyr-
kuły y Wydziały. Połączyli zaś prawa pier-
wsze pod tytułem Urządzenie Miast. nakazało
dzielić wszystkie Cyrkuły y Miasta Cyrkułow
niemaiące na Dozory. Drugie pod tytułem
Ostrzeżenie względem Exekucyi prawa o Mia-
stach zaleciło Kommissyi Policyi uskutecznić
zaraz ten podział, tak aby każdy Cyrkuł y
Miasto na terminie Zgromadzenia w Polu przyszłym
przypadającym mogli sobie wybrać Urzędy
podług nowego Urządzenia. Zeznawali tak
obszerna we wszystkich szczegułach y sto-
sunkach Lustracya iako prawo mieć chce
nie może być odbyta w tak krotkim czasie
iaki iest odtąd do przyszłych Elekcyi miej-
skich. przed tą zaś Elekcyą potrzebna iest
koniecznie wiadomość o sytuacyi y ludności
Miast Wolnych dla podziału onych na
Cyrkuły y Dozory. Z tych powodow Kom-

missya

Kommissya Policyi zawieszaiąc Ogulną Lustracyę
do uskutecznienia podziału na Cyrkuły y Dozory
nakazuie tym czasem Rewizyę wszystkich
miast Wolnych w Koronie y W.X. Lit. w czasie
y sposobie następuiącym.

1mo. Każdego Miasta wolnego Magistrat
Ogulny naydaley w 8. Dni po odebraniu do siebie
tego Uniwersału wybierze przez vota sekretne
liczbę niżey przepisaną Rewizorow bądź
z pomiędzy siebie, bądź z innych zdatnych
swego Miasta Possessyonatow y wybranych
przysięgą na wierną rewizyę y dokładne
tey spisanie obowiąże.

2do. Przez Magistrat Ogulny rozumie
się ten Magistrat który w mieście złożonym
z kilku miasteczek lub Jurydyk iest naystar
szym y naypierwszym, wybrani więc od niego
Rewizorowie wszystkie miasteczka Jurydyki
Przedmieścia y Ulice, chociażby za przedzie
tem rzeki sytuowane, aż do ostatnich Do
mow w całym Obrębie podług prawa rewi
dować y Opisywać powinni.

3tio. W mnieyszych Miastach nie
większych 300. Domow Magistrat wybierze
4. rewizorow, z ktorych 2. przynaymniey przy Re
wizyi bydź powinno. W większych zaś Miastach
na każde 500. Domow wybierze po 4. Rewizo
row. ~~4to. które Miasta składaią się z~~
~~Possessyi Duchownych, Szlacheckich~~, Mieyskich y
~~Żydowskich~~ 4to. Gdyby które miasto nie miało dosta
tecznie zdatnych do tey rewizyi, w takim przypadku
uprosi sobie Obywatelow, bądź Duchownych bądź
Szlachty, bądź Mieszczan z pobliższych miast
albo Wsiow.

5to. które Miasta składaią się
z possessyi Duchownych, Szlacheckich, Mieyskich
y Żydowskich, tam Ogulny Magistrat zaraz po
odebraniu tego Uniwersału wyda Obwieszczenie
iżby także Duchowni, Szlachta y Żydzi do
pilnowali się w tey Rewizyi.

66

bdą Wybrani od Magistratu Obowiązanemi przy-
gotuią 2. Xięgi Tabellowe na Protokuły tey
rewizyi podług wzoru, który się przy tym do tego
Uniwersału przydatey w 3. Dni po wykonaney
przysiędze, przystąpią do rewizyi, zaczynaiąc od
Cyrkułu Ratusza, a choćby Domu było od owta
Swego miyscu iego w rynku, stamtąd zaś idąc
porządkiem Rynków y Ulic od Domu do domu
y nazwisko każdey Ulicy wyrażeniem czy iest
wśród miasta, czy na Przedmieściu, czy z prawey
czy z lewey strony, też w pierwszą rubrykę Pro-
tokułu wpiszą, a gdyby która Ulica nie miała na-
zwiska, iakie się odtąd nadywać ma ustanowią.

7mo. Każdy Klasztor y Dom tak publiczny
iako y partykularny naznaczą naypierw liczbą nad
drzwiami, ieżeli Domy dotąd nienumerowane, ieżeli
zaś numerowane podług gotowych iuż Numerow
każdy liczbę Domu w trzy rubryce Protokułu za-
piszą, w 3ciey zaś Rubryce czy murowany, czy
drewniany, albo który czyi Dom wyrażą, Kościoły
zaś y Kaplice wszystkie Osobno na początkowych
Kartkach Protokułu z dystynkcyą przy którey leżą
Ulicy, czy Drewniane, czy murowane, czy w do-
brym stanie czy zrujnowane Opiszą.

8vo. Potym udawszy się do wszystkich
mieszkań każdego Domu zapiszą w 5. rubryce Pro-
tokułu Possessyonatow, to iest Dziedziców, Synow Jst-
letnich, Braci niedzielnych, Zastawników Dożywotni-
ków, y przytym osobno z Zagranicy, którzy z sobą
Warsztaty lub kapitały przynieśli, każdego po
imieniu y nazwisku będź przytomnego będź nie-
przytomnego Osobno Duchownych Osobno Szlachtę
Osobno Mieszczan Osobno Żydów.

9no. W 6tey rubryce zapiszą podobnież
Nieposessyonatow tylko dystynkcyą którzy z
Zimie mają pewny do życia sposób, a którzy
nie.

10mo. Żołnierzy po kwaterach, y w ko-
szarach, Zakonników po klasztorach, ubogich w
Szpitalach, więźniów po więzieniach, nie po imie-
niu y przezwisku, lecz tylko liczbę Głow
zapiszą.

11. Chociażby Dom albo plac był pusty
wszelako Possessor iego powinien będź w rubryce
Possessyonatow zapisany, lecz który pod będzie

umieszczo

umieszczony, tam gdzie mieszka albo gdzie ma Posessyię, drugi zaś pod drugą Possessyą nie powinien bydź powtarzany.

12. Całowa każdego miasta wolnego rewizya ma bydź przez rewizorow skończona w dwoch iednakowych Protokułach podpisana y Magistratowi Ogulnemu oddana, neypoźniey na koniec miesiąca Stycznia Roku przyszłego 1792.

13. Magistrat Ogulny wyexaminowawszy do wiadomości tey rewizyi przystępuy nabiera Opinię swoią na wiele Cyrkułow y Dozorow może by to miasto podzielić, ktore zyskiś Ulice Place wiazdy y Domy do ktorych Cyrkułow lub Dozorow powinnyby należeć, tę Opinię y cały protokuł przy pieczęci Mieyskiey podpisze, y ieden Exemplarz onego w Aktach Mieyskich zachowawszy, drugi neypoźniey w pierwszym dniach Lutego roku przyszłego, za rewersem pocztą do Kommissyi Policyi odeszle.

14. Gdyby się pokazało z porownania Opiney Lustracyi Miast wolnych, ktora oraz teraźnieyszey rewizyą weryfikowana będzie, że w teyże rewizyi popełniona iest iaka niewierność lub niedokładność zato Rewizorowie odpowiedzą przed Magistratem, a Magistrat przed Kommissyą Policyi.

15. Odesławszy do Kommissyi Policyi Protokuł teraźnieyszey rewizyi, każdy Magistrat tymczasem nim odbierze rezolucyą teyże Kommissyi przygotuie 3. księgi dla każdego Cyrkułu, y Miasta Cyrkułow niemaiącego, iednę na wzor ksiąg Ziemiańskich, dla wpisania tych Obywatelow ktorych prawo uznaie za Possessyonatow z osobnemi rubrykami dla tych co prawo Mieyskie przyięli albo przyimą y dla tych co nieprzyięli. Drugą księgę dla Nieposessyonatow pewny sposob do życia maiących, z dystynkcyą takiż ktorzy prawo Mieyskie przyięli, a ktorzy nie. Trzecią księgę dla Nieposessyonatow żadnego sposobu do życia nie maiących.

16. Żeby zaś ta rewizya tym pewniey szy y predszy miała skutek Ostrzegaią się umyślnym Uniwersałem wszyscy iakiegokolwiek

Stanu

Stanu Possessorowie y mieszkańcy Miast wolnych iżby powolnością y spokoynością swoią dali dowod poszanowania y posłuszeństwa ktore winni są prawu.

Którego Uniwersał dla powszechney wiadomości Kommissyi Policyi wydrukować y wydrukowany do każdego Miasta swego respective wydziału niezwłocznie za rewersami rozesłać y o publikacyi z Ambon starać się zaleca.

Dan w Warszawie w czasie Sessyi Ekonomiczney Kommissyi Policyi Obojga Narodów Dnia 29. Mca Listopada. R.P. 1791. Michał Wandalin Mniszech Marszałek Wielki Kor. Wincenty Kozłowski Pisarz Kommissyi Policyi OO. Zgodno z Oryginałem Antoni Michalski Regent Kom. Policyi OO.

Uniwersał Kommissyi Policyi OO. należący Rewizyi Miast wolnych dla Podziału Gruntu na Cyrkuły y Dozory.

Uniwersał Kom
missyi Policyi

1791

Działo się w Ratuszu Kra-
lewskim w Sobotę to iest dnia
Siedmnastego Miesiąca Grudnia Roku
Pańskiego Tysiącznego Siedmsetnego
Dziewięćdziesiątego Pierwszego.

Do Urzędu y Xiąg ninieyszych Radzieckich Krakowskich osobiście przyszedłszy Szlachetny Filip Lichocki Syndyk Miasta tego, podał sposobem Oblaty do wpisania w Xięgę ninieyszą Oblatę Deklaracyi Nayiaśnieyszych Stanów Rzeczypospolitey względem Manifestów ustanowioney do Xiąg Grodzkich Starościńskich Warszawskich przez Oblatę podaney, y z tychże Xiąg dnia Dziewiątego Miesiąca y Roku bieżących autentycznie wydaną, żądaiąc teyże Oblaty przyięcia, w Xięgi ninieysze wpisania, y stronie potrzebuiącey autentycznie wydania, Co od Urzędu ninieyszego otrzymał, którey Oblaty osnowa iest następuiąca. Mieysce Pieczęci Skarbu Koronnego Papieru groszem iednym srebrnym oznaczonego. Actum in Curia Regia Varsaviensi Die Nona Mensis Decembris, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Nonagesimo Primo. Ad Offm et Acta praesentia Castren Capitanealia Varsavien personaliter veniens Magnificus Antonius Sierczyński Sacrae Regiae Majestatis et Commissionum Ordinationum Generalium atque Confoederationis Gnalis Regni Secretarius eidem Officio Actisque illius

Constitutionem

Constitutionem infrascriptam obtulit, et ad ingrossandum in Acta praesentia porrexit. Tenoris talis = Deklaracya względem Manifestow = Gdy za pierwszy roztropności y ludzkości naypierwszym Prawodawstwa bydź powinno staraniem, przez wczesne a pilne nieprzyzwoitościom y przewinieniom zapobieżenie oddalić władzę surową od potrzeby onym zaradzania z trudnościom y surowszą, niedostępni od takiewego prawidła My Król wraz z Stanami Seymuiącemi przedsięwzięli srzedki ostrzeżenia w niniejszych okolicznościach potrzebnego deklaruiemy, Iż ktoby do Akt Publicznych Manifesta, Protestacye przeciw Aktualnie odprawuiącemu się Seymowi, y przeciw Ustawie Rządowey odtąd ważył się wnosić, lub ktoby takowe manifesta ważył się do Akt Publicznych w Państwach Rzpltey przyimować, takowy za burzyciela spokoyności Publiczney niniejszym Prawem uznany, do Sądów Seymowych podług Prawa na Seymie teraźnieyszym uchwalonego zapozwanym bydź powinien, y iako wzruszaiący spokoyność publiczną karany będzie; Dlaczego przyimowania takowych Manifestow, Protestacyi wszystkim Kancellaryom y Sądom zakazuiemy pod karami dopiero wymienionemi. Manifesta zaś Protestacye gdziekolwiek w Państwach Rzpltey przeciw Ustawie Rządowey lub Uchwałą Seymu teraźnieysze-

go

go dotąd zawieszone y przyięte za niebyłe deklarniemy. Aby zaś wszelkim złośliwym tłumaczeniom Deklaracyi trzeciego Maja roku nineyszego zapadłey, tem więcey uczynić, wolny głos na obradach Obywatelskich y wolne tłomaczenie się swego sposobu myślenia wszędzie y zawsze każdemu w szczególności Obywatelowi podług przeszłych y na teraźnieyszym Seymie warowanych Praw nayuroczyściey zapewniamy, y że takowy głos na Seymie oświadczony do Akt podać każdy iest mocen ostrzegamy.
Stanisław Nałęcz Małachowski Ref. W. K. Seymowy y Konfederacyi Prowincyi Koronnych Marszałek.
Kazimierz Xiążę Sapieha Generał Artt. Lit. Marszałek Konfederacyi W. X. Lit.
Woyciech Leszczyc Skarszewski Biskup Chełmski y Lubelski wyznaczony Senator z Prowincyi Małopolskiey. Józef Kazimierz Kossakowski Bisk. Infl. y Kurl. Coad. Biskup Wil.
Antoni Xżę Jabłonowski Kasztelan Krakowski Deput. Senator z Małeypolski. Kazimierz Konst. Plater Kaszt. Trockiego wyznaczony Senator W. X. Lit. do Deputacyi Seymowey. Jan Ossoliński Starosta y Poseł Drohickii Deputowany z Prow. Małopolskiey. Adam Kupsyko Sędzia Ziem. y Poseł X. Z. Deputowany z Prowincyi W. X. L. Józef Weisenhoff Poseł Inflantski Deputowany z Prowincyi W. X. Lit. Jan Nepomucen Zboiński P. Z. Dobrzyński Deput. z Prowincyi Wielkopolskiey manu propria. Post cuius Constitutionis in

Acta

Acta praesentia ingrossationem Originale ejusdem
Offerenti eidem praevia Officij seu Quietatione
est extraditum. Herman mpp Legi Dębow
Locus Sigilli –

Z Protokołu Urzędu W[ielkiego]
Dziecznego [?] Krakowskiego
wydano.
Stanisław Kostka Łączkowski
Pisarz Aktów Ziemskich

Oblatę Deklaracyi
Nayiaśnieyszych Sta-
nów Seymuiących względem
tego co w środku

Oblata

W Urzędzie Radzy Kraks
d. 17 Grudnia R[oku] P[ańskiego]
1791.

Kopia Responsu na List Krola JEgoMci do JW. Potockiego Generała Artyleryi Koronney pisanego. —

List WKMci P. M. M. — 2. Januarij pisany, a dzisiay z Rąk Generała Majora Potockiego
odebrany wzruszył mię niezmiernie. Raczyłeś WKM: użyć wyrazu, że nie iako Krol, ale
iako Przyiaciel do Mnie piszesz. Przyiazni Krola mego czynię się bydź wartym,
bo zawsze wierny y przywiązany do Niego, Nieradziłem tylko to: co Rzplta Zmo,
cnić y wolność JEy utwierdzić mogło żądałem abyś WKM: miał chwałę Twórcy
ciała Rzpltey, ale nie Twory mocy Samowładczey. Gdy Krolu Nayiaśnieyszy raczy,
łeś do Mnie pisać iak Przyiaciel, pozwol dobrotliwie abym niezapomniawszy
y na Moment winnego Krolowi Memu uszanowania, mogł wezwać na obronę
Rzpltey tego Polaka co pierwey niż był Koroną ozdobiony, kochał Rzpltę y
okazał się z przywiązaniem do wolności. —

Gdybyś był Krolu Nayiaśnieyszy dotąd w tym stanie rowności z nami odwołuię się
do serca WKMci co byś był mowił na tę Ogromną moc wyłonaną Krajowi Rewo,
lucyą 3. Maja przysposobioną co Rzpltę w Monarchią przeistacza. — Cobyś
powiedział na tę Ciemną y niewiadomą nikomu Sukcessyą, co tylko na to iest
dobra, aby nią w Europie pożar Woyny rozniecić. Cobyś rzekł? iako Szlachcic
Polski na tyle świętych Stanowi temu co Rzpltę tworzył przywileiow, ta dro,
gość umysłu WKMci ktora się w przyczynieniu Mocy Tronu okazała, byłaby
za Rzpltą za Wolnością za przywileiami Szlachectwa pewny Jestem. Wielka
Liczba Zbłąkanych Zwiedzionych odwieść by WKMci niezdołała. — Ja Krolu
Nayiaśnieyszy tak Myślę y tak czynię, iako WKMość nizeli Krolem byłeś, y tak
byś był myślał y czynił w podobnych Okolicznościach gdybyś niebył Krolem.
Nie ma tutay ni Rzymu ni Koriolana, Ktoż w Swiecie mnie może osławić
o chęć wywrocenia Rzpltey? Ja o JEy przywrocenie u Nog WKMci dopraszam
się u Krola światłego ktory iasnie widzi zapewne, w iakie nieszczęścia kiedyś ko,
wiek Narod podany będzie, dla utrzymania JEy Monarchij co śmiało po,
tęgę trwałą bydź niemoże, Wielkim bydź potrzeba, aby potrafić podbić so,
bie Narod, dokazałeś WKMci tego; ale nie pierwszy iesteś nawet w tym wieku
co dokazałeś. Smiey Krolu Nayiaśnieyszy bydź większym, bydź iedynym w
przeciągu Wiekow, y przywroć wolność, ktora iedynym Słowem WKM: powi,
stać może? Nikt ustanowienia Rzpltey niezbroni z Mocarstw Europeyskich
nie iest to przeciwne Interessom Europy nie będzie rzeczą nową bo od wie,
kow Rzplitą Polska była; Monarchia Wagę Europy odmieni y nizeli się
ugruntuię, kto wie iezeli wiele krwi wylewu za sobą niepociągnie? Kto wie

iez

rzeli zguby Imienia Polskiego nieprzyspieszy, Niezapomnie Zapał Demolina,
cyi Szalonego y mownego Włada Sercem moim, Oyczyznę y Króla i ako głowę
Rzplitey Kochaiący rozsądek zimny to mi dyktuie co piszę. Obszerna Mądrość
y JEgo dobre Serce niech mię sądzić raczy, a pewny Jestem że na tym
nie stracę. Sądzie składam mię u Nóg WKMci. etc. ___

Pamiętnik.

Historyczno Polityczno Ekonomiczny Roku 1792 Część Pierwsza

Uwagi nad Stanem Francyi przy końcu Roku 1789.

Jak Rewolucya Francuska jest w Dziejach jedyna, tak jest bez przykładny Stan Obecny tego Państwa
Monarchia despotyczna, Światu Całemu Ogromny [illegible] urzędnika płatnego Stanu zamieniony; Szlachta Liczna
a Świetna, która Europę uczyła nowych Zbytków y wyprawowanych Praw honoru która nad[illegible] swoje
pochodzeniem y Czynami Swych Przodków [illegible] była owo, między sobą y Innemi Stanami; Szla-
chta Zostata zniszczona, y co do Zaszczytów [illegible] [illegible] porownana; Duchowieństwo niezmierne
co do Liczby y bogactwa, a przez Prałatów y [illegible] z Dworem, przez hierarchią z Rzymem
a przez Zakonników różnego Koloru z gminem [illegible]; Te Duchowieństwo traci w momencie wszystkie
Swe dochody y Swą wielkość, Swe Zaszczyty y Swe nadzieje, mnisi zostali z Cel Swoich powyga-
niani, zrzucili Kaptury, z Dzwonów [illegible] wybijano Pieniądze y Stałowe więzy tysiącznoletnich
mniemań które Francyą do Stolicy Apostolskiej przywiązywały, z[illegible] o jeden raz [illegible]
[illegible] zdobytey wolności gorliwość. Pośrzód tak licznych wielkich odmian [illegible]
Każda warta niemałego Zadumienia, [illegible] [illegible] y wewnątrz [illegible] Sprawie [illegible]
[illegible] Skutki, Szlachta Nayprzedniejsza [illegible] [illegible], które Jm [illegible] [illegible]
Królewskiej dali, y Opuściła Swą Oyczyznę, [illegible] [illegible] Herby Liberyą y [illegible]
Strata tych rzeczy, w mniemaniu Ambitney Szlachty niemogła bydź nadgrodzoną ani [illegible]
[illegible] wolnością, ani Szczęśliwością [illegible] wspołobywatelom, ani własnemi [illegible] [illegible], których się mo-
gli Spodziewać od Tronu. Duchowieństwo [illegible] [illegible] [illegible], zatem [illegible], przykładem y
[illegible] Zagranicą Spodziewali się politowania, wielkiego wspomożenia y prędkiego przywrocenia dawnego
despotyzmu. Jako wszystko było nadzwyczayne w tey rewolucyi tak y ta emigracya. [illegible] [illegible]
przypadł wolności, y choć Jm niegroziło żadne niebe[illegible] prawdziwe, uciekały, co zasprzeczniej
do Krajów wolnych Anglii, Hollandyi, Szwaycaryi, [illegible] tam [illegible] po zmartym [illegible] [illegible] de-
spotyzmie, drugie udały się do Włoch, Niderlandów y Ziemie [illegible] gdzie przyjęto ich z prawdziwą [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a gdzie niegdzie [illegible]
[illegible] Jm przebywać. [illegible] Zbiegowie których [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] zadali Państwa Francuskiemu [illegible] [illegible] przez [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] się na Krzyżyk [illegible] wolności [illegible] przez Zabranie [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] y wyprowadzenie z Kraju [illegible] [illegible], przez co [illegible] y inne [illegible]
[illegible] rodzaie Zatamowane Zostały. Nadostatek [illegible] [illegible] wstrzymał [illegible] handel, osłabił Kre-
dyt Narodowy Za granicą y [illegible] [illegible] [illegible] obywatelów we wszystkich Pro-
wincyach. [illegible] wzniosło się tak daleko, [illegible] Pieniądze gotowe Zniknęły [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] miejsce nastały Papierowe pieniądze, sposob ratowania się nie raz w Europie [illegible]
[illegible], bez którego teraz w Francyi nie [illegible] [illegible] [illegible]. Nie tak podrożnema
nie wpada w oczy, za jego przybyciem do [illegible] [illegible] jak ta powszechna Cyrkulacya Samych
tylko Papierowych Pieniędzy, która [illegible] była w miastach Oblężonych, ale która [illegible]
Komu niemogła się zdawać podobną w [illegible] [illegible] jakim Państwie, Sławne Systema
Lawa y Jego Papierowe Assygnacye były tylko drobną probką, w względem tey nie
Zmierney Operacyi Skarbowey o której [illegible] [illegible] [illegible]: Prawda jest ona [illegible]
wystąpieniem w politykę, ale [illegible] [illegible] [illegible] w rewolucyi, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] tysięcy ludzi Zobaczyło się bydź [illegible] [illegible], przez się przywiązanemi do [illegible]
[illegible] y Jey Skutków. Krajowe publiczne Papiery pod imieniem Assygnatów [illegible]
tylko do wielkich wydatków, nayczęścieysze [illegible] w Cyrkulacyi były od 200 do 300 y 500.
Liwrów te co warty 50. y 100 Liwr: były [illegible] [illegible] a naygrodzone małe, a do 5. Liwr: tylko
wartości maiące, które w Stolicy [illegible] 5 [illegible] [illegible] procentu kupione rozsyłano po Prowincyi
[illegible], na Zadosyć uczynienie, różnym [illegible] y dogodzenie Interessom wewnątrz y zewnątrz
Francyi Krzyczano na Anarchią y Arystokracyą [illegible] Szczere, iż nie [illegible] tylko [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] dla przywrocenia [illegible] rzeczy porządku. Że [illegible] było [illegible]
[illegible] Zagranicą powszechne y nie postrzegano [illegible] naymocnieyszych dowodów które Francuzi
przychylności [illegible] ku nowey Konstytucyi [illegible] [illegible]. Podobno nigdy Żaden naród nie [illegible]
[illegible] większey proby, jak teraz Naród Francuski, [illegible] [illegible] niedostatek gotowych Pieniędzy tyle

od [illegible]

dług Zarobku utrzymać a wszystkim grozić upadkiem, Francuzi świeżo wolni wytrzymali te Sytuacyą stateczmie: y chwycili się naysłuszniejszych Sposobów, aby te Złe Zmnieyszyć, po wszystkich Prowincyach powstały Towarzystwa nawet po małych miasteczkach które na swoy własny kredyt wydawały małe Pieniężne Papiery. W Paryżu gdzie potrzeba nayważniey dokuczała zebrało się pod imieniem Caisse Patriotique jedne Towarzystwo złożyło Kapitał z 6. Millionow Liwrow jako Fundusz Zabespieczaiący y poczęło wydawać bilety od Dziesięciu, Pięciu y Półtrzecia Liwra które nazwano billets de Confiance y można je było zamienić za Assygnaty. Kassa ta była co dzień Otwarta dla tych którzy mieli Sto Liwrow w małych biletach. Lecz że ten środek nie dogadzał jeszcze wielkiey potrzebie, przeto związały się potym inne Towarzystwa pod imieniem Maison de Secours, Banque de Secours i t. d. z Kassy patryotyczney y wydawały jeszcze mnieyszey wartości papiery z których naywiększe 40. a naymnieysze 5. Sous reprezentowały. Tego sposobu naśladowano po Prowincyach, a tu znikneły do reszty Pieniądze gotowe, które jeszcze były cyrkulowały które jak jaki Towar zaczęto przedawać publicznie za papiery kilkaset ludzi żyło z tego Handlu, y wołała w jednym przychodzie do Palais Royal że mieli Talery y Luidory do przedania. Złoto Srebro dawali za Papiery a papiery za gotowe Pieniądze podług potrzeby kupuiących w [illegible] 1791. Luydor zamiast 24 Liwrow warył 29. a w Grudniu 33. Liwrow papierami: y więc którzy jeszcze mieli gotowe Pieniądze, zamieniali je z Zarobkiem za Papiery, albo też pochowali je w całe, gdyż oprócz drobney miedziany monety, nie było widać w całym kraiu y zarabiano jak tylko papiery, którymi nawet rzemieślnikom y przekupniom wszystko płacono y na nich zawsze rzecz dziwna! przestawano. Kiedy takie miasto, wystawiony jak jest Paryż, w którym wszelkie potrzeby tak niezmiernie rozmnożyły, te z trudnościami pozmieniany, jak mógł być taki zamiar długo utrzymywany. Jednak nie sprawił on żadnych tumultów, żadnych ruchow żadnych, tylko przemieniaiące nieukontentowanie, ale które pochodziło nie z nędzy raczey, niżeli z jakiey obawy. Assygnaty jako publiczne znaki pieniężne, zrobione były z takim kunsztem, iż ich naśladowanie stało się nader trudnym. Dla tego też niepodobłano się, o to do tąd jak tylko dwa razy ... się zaraz odkryło, y nie zaszkodziło to wymyśloney Assygnatow kredytowi. Pozwolono w papierach Towarzystw patryotycznych, które były koloru czerwonego, błękitnego, zielonego, pomarańczowego, niezważano wielkiego kunsztu y tem samem jakoby zachęcano fałszerzów którzy też w swych niegodziwych robotach nie zachowali żadney miary, nie było to żadną tajemnicą a jednak cyrkulacya tych fałszowanych biletów nie doznawała żadney trudności, gdyż owe Towarzystwa, mieszaty nie torzydre, każdy Papier ich imieniem znaczony zawsze uznawały y bez wielkiego dochodzenia za Assygnaty wymieniały. Gwałtowna potrzeba ludu podłamiała wszelkie inne uwagi, choć jak tak był przekonanym że te wypłacaiące Kassy w krótce jak cień miały zniknąć, a posiadający bilety owych Towarzystw mieli zostać oszukanemi. To było naygorsza że tą cena wszystkich rzeczy coraz powyższała a niektórych choć bez przyczyny stała się wyższą nad wszelką proporcyą. W tym przykrym ale niespokoynym stanie znaydował się narod Francuski gdy pierwsza Konstytucya Zgromadzenie zeszło z placu y dwym następcom obfite żniwa zostawiło. Choć niektórzy Żurnaliści owi z umysłu wszystkich y zbliżaiące się niebespieczeństwa wystawiali; jednak narod dufaiąc swym siłom był Spokoynym. Do tego Krol przyiąwszy Konstytucyą, y mało było podobieństwa, żeby potężni Monarchowie którzy dla dania swym narodom spoczynku, sami byli uczynili znaczne offiary, zaraz znowu mieli odstąpić tego znowu Systematu, y przez borzstowne natężenie usiłowali bez nadziei jakich korzyści zmieszać wracaiący się spokoynośc narodu dalekiego, narodu, który nie popełnił żadnego innego występku jak tylko to, że odmienił rząd, a te odmianę Krol jego uroczyście potwierdził. Rozne Rewolucye stały się były nawet żadni naszych które mocarstwa Sąsiedzkie choć nie obojętnie, to jednak bez czynnego wdawania się uważały. Tak Katarzyna Druga wstąpiła na Tron przez rewolucyą która przerwała dawny rzeczy porządek. Piotr upadł, a ona do tąd spokoynie panuie, Tak Gustaw w krótkim czasie odmienił dwa razy

Konstytucyą

Konstytucyą państwa przez pierwszą rewolucyą zbyt do określonego zostać, w niey określonym a przez
drugą w całe Absolutnym monarchą — Gdzie przeciw tego Krzyże poblask iwał na widok tych Szuydów
Szlachta polerowana, ale Sztaba hałasowała, Gustaw się uśmiechał, Europa zdumiewała y milczała,
ani jednego mieysca o to nie dobyło, zagranicą ani jeden Dwór nie protestował się przeciw temu pod-
bnież, w Polszcze odmieniona była Konstytucya. Naród który wyjąwszy Kilkadziesiąt Tysięcy żył w
niewoli, nabył Praw Obywatelów a Europejscy mocarze wraz z którymi wszystkich Narodów
winszowali tey odmiany Polakom, nikt nie uważał nieukontentowania, Kilku Szlachty który
się gniewali, że się w ich Kraju rozszerzyła wolność, a poskromnioną została swawola.
Czego potężni Sąsiedzi nie śmieli uczynić w owych odmianach przeciw Słabym Krajom, jak to
Szwecya y Polska, nato się jeszcze mniey mogli odważyć przeciw ogromney Francyi. żeby się prze-
ciw Kiey udała pomyślnie wyprawa, trzebaby wiele mężnych Korpusów wojska ale wojska po-
tężnych, które w kilku porę Kolei, z Krajów dalekich, o jakie Moskwę y z nakładem wielu Millionów
trzebaby było przyjść. Do tego w okolicach Renu, można się było spodziewać rzeczy wielkiey dekorcy
niżeli napełnionych żywnością magazynów, niedostatek który ani złotem ani odwagą, ani
karnością niemoże być zastąpiony, y który wszystkim wojennym predzey wcześniej daie przy-
bi Koniec, lub je zawraca gdzie indziey. Im więcey by byłyby wojska, a mało nie były nieporuszony
tym więcey by były trudności które by niełatwe zbiegłych Francuzów kupy jeszcze bardziey pomno-
żyły, kupy które powiększony część z Officyerów, lub zawerbowanych Włoczęgów Młodaty się y ma-
ło liczyły między sobą Żołnierzy ćwiczonych. Zdaniem ludzi w Sztuce wojenney y wiadomości mają-
cych biegłych nie niemogło być tak niewiadome rzeczy wydaiącego y wątpliwy Koniec Obe-
cnego, jak Projekt Wiyścia Francuskich z licznemi Korpusami w padaniu do Francyi, utrzy-
manie się tam y wszystkiego podług woli odmienienia, Same nawet Ściąganie y utrzymy-
wanie tych Korpusów przedtem tak takie, za naszych czasów dla wielu potrzeb, ma nie-
małe trudności, które stają się nie zwyciężonemi, kiedy nie masz obronnego miasta, któreby
było składem y schronieniem. Pewnie można nadzieię opanowania takiego na po-
graniczu mieysca przez oszukanie lub zdradę. Lecz y w tenczas niewieleby zyskano: gdyż
w pobliskości nie było żadney nadziei dostania żywności dostateczney, przed sobą miano
licznych nieprzyjacioł y całe Państwo pod bronią. Nadaremnie cały naród lat niezaz do zni-
szczenia, jak gotów wszystko poświęcić dla wolności, wodzowi Arystokratów którzy kiem-
tyle tysięcy szlachty, Sędziów y ich Stronników zachwyceni y własną dumą zaślepieni, nie
słyszeli tego powszechnego głosu całey Francyi nie zważali Jey zadumienia godnych czynów
zapomnieli o charakterze całego własnego Narodu, poszli w prze przeciw Oyczyźnie mu
przekonaniu, y potrafili swe Oyczyste mniemania w pośród Samych nawet mi-
nistrów Niektórych Dworów, którzy to niemiły Sobie rządu odmianę uważyli jako
przez łaszczy y rozumieli że Ją przez Intrygi lub ~~[illegible]~~ wyłanie, trochy Krwi ta-
two była przewrócić. Ale tu nie chciało Oto, jak w Innych rewolucyach, szło tak o
owa Osoba miała być Królem, ale oni śmiano Jeden z naylicznieyszych y nayzmocnieyszych
Narodów, który od kilku lat rzyto tego niewoli, którą śmiało się y tak ich
wolności owocu nie tylko skosztował, ale też nasycił się niemi, aż do zbytku, Ten
mówię Naród, miał znowu powolnie zgiąć swoy karku pod Jarzmo y zerwane pęta
uważać za drobiazgi Carle! W tem Rozumieniu Kontrrewolucya była zapewne niepodobna
nawet Zgrona cała Europy, pewnie by się o ten skrzepił rozbiła. Prawda że Oyczyzni y przypadki
mogłyby znieść naypewniey przeszkody y nawet niedowierzania rzeczy uczynić podobnemi. Dawny: że
nawet wszystko się razem udałoby, choć się przyjść niemożna tego spodziewać: że Liczne Wojska
bez Magazynów znalazłyby sustentacyą, że wiele Fortec byłoby nagle opanowanych, że Gwardyę
zdradzę y wojska nie nadążyłyby walczyć, że każda bitwa byłaby zwycięstwem każde spotkanie się
zdrowe y wojska nienadążyłyby walczyć, że każda bitwa byłaby zwycięstwem, każde spotkanie się
tryumfem, że Emigranci z wojskami Postillonami wezwaliby obronną Swey do Paryża, ja-
prowadzili Króla do wersalu, Szlachtę y Sędziów do dawnych przywrócili zaszczytów y dawny
rząd znowu ustanowili. Przez to wszystkie Oyczyste zdarzenia trzeba nie zyskano. Skutkiem
Sę w Dzień nowego z obrony ludu, spodziewać Kawtu po wszystkich Prowincyach. Tak dalece, że
zniknąć innego pewnego sposobu przywrócenia rządu dawnego, jak większą część Narodu wyłęp-
Ta prawda długo była ukryta przed Oczyma Książąt, Panów y Sędziów zbiegłych, nawet pozostali ci którzy
Arystokraci powstały owych uprzedzeń, zaćmieni nie domyślali się Jey, y umieli tak z wiernymi zdaniami
mniemaniami ratunek Króla, stąd Jego ucieczkę z Paryża, które dla Kraju było wielkim ostrzem
Monarcha Oyczystemi przykładami powierzony wrócił na koniu bez duszy, y odtąd z pozy
zwoleniem Królowey chwycił się Inney drogi. Tak sprawiło nie chcę między Dworem Francuskim, a Książętami
Krwi Królewskiemi, którzy znowu byli w niezgodzie z Książęciem de Conde, a ten y sami z Generałem Sztabie

Którymu

Ktoremu absolutnie, zcalem niezgodne, iż nawet prywatne Zamiary zadawali. W tem Konsyst Zas Obrad pier-
-wszego Zgrom. Narod. ktore osobliwym postępkiem starało się, Oczarowie Swiata prawdziwy umysł całego Naro-
-du. Arystokraci y Jch Zagraniczni Stronnicy, Zawsze utrzymywali, że wszystko co się działo nie od wszy-
-stkiej chęci Ludu, tylko dziełem Ludzi wyzwolonych, ktorzy chcieli rządzić. Oskarzeni, aby
potwarz te sobie zmyślili, y w przekonaniu, postanowili samí przeciw sobie bardzo osobliwe Prawo, żeby
żaden z nich do drugiego prawodawstwa nie mogł być obranym. Lud otrzymał przez to wolności obrania
Posłow podług swego życzenia, a ci po wszystkich Prowincyach od niezliczonych Elektorow wybrani repre-
-zentanci w Tym zupełnie wkładu swych poprzednikow. Jeszcze nie wielki jeszcze był ubity y Krol przyjął
Konstytucyą dobrowolnie. Z tem wszystkiem Narod Francuzki był podobien do owego Człowieka, ktory z
Zwierzchniego Ubostwa, nagle przyszedł do wielkich Bogactw, nieumie Jch używać przyzwoicie a
Że zdawało się jakby Emigranci uczuli koniec samí wielkie Trudności, y poczęli rządzić tylko, aby w
Konstytucyj poczynione były niektore modyfikacye, nadewszystko, żeby Szlachta była uznana, tyle je-
dnak trudno się było spodziewać po gorliwszym Narodzie, ktoremu przez te równość dziwnie po-
-chlebiono, y tem najbardziej do Konstytucyi jakby go przykowano. Lecz znowu to samo w oczach Szla-
-chty uczyniło Ją potwarną, dla tego gdy Krol przyjął Konstytucyą, wszyta w wydaniu paszpor-
-tow y wyprowadzała się kurmem Zagranice. Wszyta zbiegli, z ktoremi się tak względnie obchodzono nie
zważali na dany sobie Amnestyą y nie przestali chimerycznych Ukrywać zamysłow. Nie spodziewane przy-
padki dały tym Narodom nowe Wonszte szymy drugiego Prawodawczego Zgromadzenia, ani były takie, jakich się
po nim mo spodziewać. Ci Prawodawcy tak wielkiego Narodu było to powszechnie Jedna młodzikowie
ktorzy się po Towarzystwach dali poznać bardziej przez swą gorliwość, o Konstytucyą jak swe wiadomości
bardziej przez swą żywość, niżeli swoy rozsądek, a ktorym osobliwie doświadczenia brakowało, nawet z
postępkow widać, tak Zgromadzeniu jak y w prywatnym Obcowaniu znać było że jch Edukacya niebyła
dokończona. Wyższa część była uboga, a dla tego w najlepszych Prawach nie miała do stracenia. Po-
-nieważ był to dla nich Obcy Peruny przytym obawiali się, jak najbardziej Towarzystwa Jakobi-
-now y Jch wielkiego wpływu. Wszystkie te niedostatkowości były tem wydatniejsze w Czasie
nader Krytycznym, gdzie było potrzeba używać środkow jak najrozumniejszych. Choc się Lud
utrzymywał prawie wszędzie w spokojności, jednak zaś to się w przyszłości były spokojniejsze
mi w rzeczywistości nasienia niezgody. Tolerancya, przez Konstytucyą zapewniona, była nie po-
mocy ich zamachem, a pobudzanie rzędy dawało okazja. Stan Publicznego Skarbu był przyty-
wrak Okropniejszy, gdyż każdego miesiąca wydatki przewyższały dalece dochody. Zgromadzony
zdało się mało zważać na tę sytuacyą, długo zatrudniało się frazesami y formalnosciami, gdy
dawało się jakby na tem swoy patryotyzm zakładało, aby Krolowi y Ministrom rożne zmar-
twienia zadawać. Zaraz z początku przez wyrobionej, chce najpierw odwołany chciano aby Kro-
lowi nie dawać tytułu Majestatu, iżeby się razy znajdował w Zgromadzeniu, [illegible] tem Choru-
Szczerych u wszystkich Partyi. Potem krokiem nastąpiły nieustanne narzekania y skargi przeciw
Ministrom, ktorzy przez swe skutki niedbalstwa zasłużyli prawda nie na to: Osobliwie Mi-
nister wojenny P. du Portail był celem Jch pocisków Ministrowie musieli stawać przed
Zgromadzeniem y usprawiedliwiać się z swych postępkow, ciężkie, w ktorych widać było wiele grubian-
-stwa dokuczały do żywego. Taka była scena dzisiaj w przytomności wszystkich Ministrow, kie-
dy wojenny minister jakby na jakich Jnkwizycyach był ściskany, y musiał odpowiadać na
pięć zapytań, ktore się ciągnęły do ktorej granie y nie wyłamania serolney sejmowych. Mi-
nistrowie trzymaią na Zgromadzeniu osobną Ławkę na przeciwko Prezydenta, na ktorej jak
Arbitrowie siedzą y mogą słuchać kiedy chcą Sporow Seymowych. Lecz nie mają prawa o-
świadczyć swego zdania w toczącej się materyi kiedy nie byli do tego wezwani. Siedzą oni tak-
że z odkrytą głową, podczas gdy wszystkie seymujące osoby mają kapelusze na głowie.
Minister wojenny jeszcze był na swoim miejscu zatrudniony układaniem papierow,
gdy jeden Patryota licho ubrany, a pomimo swego prawodawstwa, najbyt zbliżony
się do Prezydenta P. du Castel głośno dał mu poznać, jak minister z małym względem na
Zgromadzenie Narod. siedział sobie na Ławce. Prezydent przeciwnie ostrzegł Posła, że się Jnkwizy-
-cya ministra jeszcze nie zaczęła, y że ten zapewne nie potrzebuje takiego upomnienia. Jako że
zaraz wstał y na Zarzuty odpowiadał. Przytomny minister Sprawiedliwości P. du Port du Terre
Zawołany Patryota rozumiał, że dla poparcia swego Kollegi mogł był dać objaśnienie względem po-
dnego Punktu y prosił o głos. Lecz zaraz powstał tak wielki hałas, iż go Prezydent ustawi-
-cznym w Sporze rzeczy Dzwonek dzwonieniem, ledwie po kilku minutach uśmierzył. Gdy się wr-
-ło milczenie, Prezydent proponował. Aby głos był dany ministrowi Sprawiedliwości, lecz te ży-

Danie

danie było większością głosów odrzucone, gdyż tylko Ministra Woyskowego chciano oddalić, przeciw które-
-mu powszechne było oburzenie. To publiczne upokorzenie Ministrów kiedyś tak potężnych, uczyniło wiel-
-kie wrażenie u Dworu, y uczyniło te urzędy, których przedtym tak pożądano, bardzo nieprzyiemnemi.
Minister Stanu Montmorin, który już zdawna chciał rezygnować, nie opuścił ani jednego dnia, ale za-
-raz złożył swóy urząd, który przyiął P. Segur, lecz znowu w 42 godzin zaś podziękował, bojąc
się przykrości y przeszkód ustawicznych. Długo tedy urząd wakował, y był tymczasem od P. Dele-
-ssart Ministra wewnętrznych Interesów sprawowany, póki go się nakoniec sam nie podiął, na koń-
-cu Listopada złożył swóy urząd P. Degrawille w krótce potem y Minister Woyskowy ustąpił
z mieysca swego, na którym tyle upokorzenia y zmartwienia musiał wytrzymać. Potem Zgrom.
Narod. zmnieyszała się w raz bardziey w Paryżu y na Prowincyach wziętość. Oprócz nie zrę-
-cznych i złych y chwieiących się kroków iego, podawało go na pogardę ubóstwo większey
części reprezentantów. Gmin do okazałości wielkiey przyzwyczaiony, poczytał to w tym
Zgromadzeniu. Przed samemi Drzwiami Sali Seymowey obwieszczano do przedania obra-
-z drukowany w którym znaydowały się imię nazwisko, mieszkanie y departament
każdego Posła pod Tytułem: Liste des Sans culottes avec leurs demeures &c. Co dzień poró-
-wnywano niniejsze z przeszłem Zgrom. Narod. w którem znaydowało się tyle mężów utalen-
-towanych bogatych, wielkie zwierzchności maiących y między którymi było tak wiele godnościa-
-mi y tytułami ozdobionych Patryotów y Antipatriotów. Tego wszystkiego brakowało
teraz. Zamiast Mirabeau, Bailly, La Fayette y Barnave z daniem teraz znaydowali się
w Zgrom. Narod. Ludzie nieumieiętni, którzy się nigdzie z kątów swoich nie wychy-
-lili, y dla których nawet Paryż był krajem obcym. Rolnicy nawet przedsię zasiadali
w tym Senacie który ani swoim zdaniem, ani niczem nie usprawiedliwiali tych, którzy
ich do reprezentacyi wybrali. Byli to grubi wieśniacy, którzy przyszedłszy w wyszarzanych
y powalanych sukniach paradowali y pewnie z codzienney pensyi 18 Liwrów, połowę
na przyszły czas sobie chowali. Departamenta dały poznać to swoie nieukontentowanie
swoią obojętność lub swą wzgardę ku Zgrom. Narod. y jego wyrokom w ogólnym Spo-
-sobem, niebyło to tayne Ministrom którzy rozkazy Zgrom. Narod. niedbale zaś Ministrowie
Departamentów gorliwie dopełniali. Długo się sprzeczano, czy miano ustanowić depu-
-tacye czy nie. Aże na koniec ich potrzebę uznano y one ustanowiono, niewiedziano
jakie miały być objekta, y granice czynności każdego, gdyż podług Prawa, ani jeden
z dawnego Zgromadz. nie znaydował się w teraźnieyszym. Bez zawiłości uczynił
P. Camus Archiwista Zgromadz. którego urzęda Prezydium nieodmienno, à
który przecie dał potrzebne uwiadomienia względem dawnych Deputacyi. Lecz Mi-
-nistrowie nie chcieli pracować z nowemi Deputacyami tak jak z dawnemi nawet a-
-ni z niemi konwersować. Przez to okazali oni jeszcze bardziey różnicę która była mię-
-dzy dawnym a nowym Zgromadz. ale za to pomnożyli jego nienawiść przeciw sobie. Doś-
Jednak nowym Reprezentantom nie zbywało ani na gorliwości, ani na pilności. Se-
-sye trwały wyiąwszy czas obiadu od rana aż do nocy. Kto się nie znaydował na Se-
-syi Zgromadz. pracował w gabinetach deputacyinych. A to było w jeden dzień jak y w
drugi nie tu nie wyrwała Niedziela lub jakie Swięto. Zrazu nie wiedziano o żadney Pra-
-wey lub lewey Stronie która to różnica z przeszłego Seymu wiele złego była sprawiła,
y dla tego od Świata nie wołano na teraźnieyszym była wywołana y podana w Stro-
-nie lecz pomału uformowały się partye, z których powstała znowu prawa y lewa
Strona z których pierwsza składała się z osób które prawdą nie były Arystokrata-
-mi, ale jednak były przychylne Dworowi, y Jego Stronnikom, druga daleko licznieysza
zawierała w sobie Dworowi przeciwnych. Lecz żadna Partya do końca Roku 1791. nie
miała Wodzów lub znacznych mówców, którzyby Interessa kierowali y prawa przepisywali.
Żadna mowa nie sprawiła takiego wrażenia, żeby niż Zgromad. było poruszone y do Stano-
-wienia jakiego Prawa było nakłonione, jak się to często stało lat przeszłych. Trafiły
się czasem piękne mowy ale znać było, iż nad niemi mocno pracowano, do tego wszy-
-stkie były czytane z Katedry, tylko krótkie przymówienia się, uwagi objaśnienia przy-

stragi

-kroyi y Zapytania były na piśmie mowione, bez żadnego Konceptu. Te Czytanie mowy
ostabiało Jeh moc jako też y uwagę Słuchaczow y Czyniło głowną roznicę między An-
-gielskim y Francuskim Seymowaniem. Nie dał się tak Tyszec, ani jeden mowca, ktory-
by umyśł y serce poruszał. Żaden Scherydan, Żaden Fox, Żaden Burke, Żaden Pitt, ale tyl-
-ko ozięble Czytanie, ktore Nayczęściey przez to się podobały, że były krotkie. Do tey Osno-
-wy Francuskiego Seymowania tu też należy Że w nim dają się o Tyszec nie grzeczne wyra-
-zy a jako trudno w Nayręczniejszym rozrządzeniu parlamentu Angielskiego. Potem w Francyi mianu-
-ią kazdego Deputowanego po Imieniu y Nazwisku, jak w jakiey Kompanii, gdy przeciwnie
w tym czas y w Anglii wołają Mości Poseł tego lub owego Powiatu. To godne zalety w Francyi,
że materye Mniey ważne, bardzo się prędko odbywają, podaie się Projekt, ważny według
jednego y drugiey uwagi. materya sama mniey ważna zmnieyszała Attencyą, wielu rozmawia
między sobą y nie zważaią co się dzieie. Potem Prezydent. Żądaby powstali Ci co są za Projektem
Trzecia lub Czwarta Część Posłow przytomnych Czyni to: potem wzywa aby powstali co są
przeciw Projektowi; nikt niewstaie. że tedy podniesiono się było pierwey kilka Osob, już
tem samym Stanowi się Prawo, otrzymuie Krolewskiey Sankcyi y rozszerzą Się po całym
Kraiu. — Przychylności ku Krolowi rosła w tey proporcyi, w ktorey zmniejszał się Srawnek
publiczny ku Zgromadzeniu Narodu. Krol Czekał tedy na sposobności żeby mogł sprobować,
powagi ktora mu jeszcze pozostała. wnet się do tego okazya podała. ustanowiono było au
rozmyślnie. a poręki okrutne przeciw Emigrantom prawa, ktoremu monarcha odmowił
Swey Sankcyi. Ten Krok był jeszcze y zbyt wyteżnym. Że okazał Światu widocznie
Że Krol był wolnym, Czego Emigranci Zaprzeczali, niektore Dwory miały to w podey-
-rzeniu, a wszyscy o tem prawie powątpiewali. w ten Dzień kiedy minister sprawa-
dliwości oznaymił Zgromadzeniu o odmowieniu tey Sankcyi uczyniono wielkie przygoto-
-wanie przeciw spodziewanemu Tumultowi, ktorego jednak nie było Nayimnieyszego
znaku. Żeby te przychylności tudzie do Krola jeszcze bardziey powiększyc, ogłoszono na-
tychmiast Jego Listy do Braci w ktorych jak teraz uspokojony Ludu o upominał jak-
jako przyjaciel y nakazuie jak Krol, żeby się do Kraiu powrocili. Jednak jeszcze były nie
ustały wątpliwości o prawdziwym myśleniu Sposobu Krola. Przynaymniey wielu z tych
ktorzy byli blisko niego miało rożne powody do wątpienia o tem. Za pewności wiadomo-
-ści bardzo okropne z St. Domingo Straszliwe Sceny w Awenionie, tworzące Nowiny od
granic co dzień przybywaiące, Stan oraz gorszy Skarbu publicznego, nieustaiąca Sabo-
dynacya w woysku, a nade wszystko nie sprawowana czynność żadney nieprzyjętych w
zmieszaniu niespokoyności wewnątrz Kraiu, wszystko to razem musiało nawet nayzgor-
liwszych y ostrożnych nadzieja patryotow; napełnić boiaźnią y Nuszną troskliwością;
ktorzy nie doświadczeni y boiaźliwi jak Prawodawcy naymniey nie mogli zmnieyszyć.
Iskra nadziei okazała się nawet w samym Paryżu w jedney publiczney okoliczności
Dnia 16 Listopada obierano dla Stolicy nowego Prezydenta, ktore to obieranie dla kaz-
-dego Obywatela Francuskiego musiało bydz ważne. Ale teraz Staranie się o to publiczne
dobro, gorliwość w przykładaniu się do niego y nadzieja zakończenia tylu nieszczęść były
tak upadły, że Osimnasta Tysięcy Obywatelow Paryskich Czynnych, tylko się 10300 znaj-
-dy wało na tey Elekcyi y większość krzysek padła nie na urząd kandydata la Fayette, pra-
-dziwie wielkiego y wspaniałego męża, ktory cały swoy maiątek, swe zdrowie y Szczęśliwe
umysłu poświęcił dla Kraiu y ktoremu lud więcey ufa jeszcze nie temu zaniosło ale na
Pethion znaiąc mego z mowe na przeszłym Zgromadzeniu y gorliwego republikanina ktory teraz
mając za sobą 6600 Kreseł zostać Prezydentem miasta Paryża. Godny Baili ktory
tedy swoy nader Ciężki urząd, ktory z wielką sławą sprawował, oddał swemu następcy on
-garyny, ktore z wielkim Staraniem napełnił, gdyż naymnieyszy niedostatek pierwszych
potrzeb, tak często sprawował w mieście zamieszania, a zaś prawdziwy głod sprowadziłby
był ostatnie Nieszczęścia. Znaydowało się w tenczas w Paryżu 54000 Tysiąc Zboża
z 40000. Jak się w Krotce z Ameryki spodziewano. Potem mięso 650000. Sztuki Drzewa lub

wystarczy mogą więcey niż na Rok Cały y Million Parow liczyć, a wystarcza na 10 mieszy-
-ców. Przez tego dochody Miasta na ów Czas wynosiły 3.600.000 Liwrów Baily na samym Kon-
-cu Swego Urzędowania doznał, jako lud znało być Skłonny do poddania się Prawom y rzą-
-dzeniom. Żeby Ulice y Mosty uczynić nie tak niebespiecznemi dla Pieszych rozkazano Kramarzom
Przekupniom, aby Swe Budy Zdieli na Przeciwne Place lub do Domów y Sklepów poprzenosili.
Ci Ludzie nie słuchali tego, mieli to za Ucisk, grozili uzbroieniem się, y odwoływali się do Konstytu-
-cyi, Ktora pozwala opierać się uciemiężeniu. A tak prawo zamilkło. Na Prowincyach nie więcey
okazywano posłuszenstwa Prawom lub gardzić rozrządzeniami municypalnych. &c.
Tu w Warszawie od niejakiego Czasu Zaczęto wybierać po Dwa Złote na Rok od każdego Przedaią-
-cego owoce Budki lub w przedalnego na Ulicach. Te Dwa Złote podobno są przyczyną, że teraz po
wielu Ulicach Najludnieyszych, a bardzo Ciasnych Przekupki Swe biedne towary na Ziemi
rozkładaią y pierzyny na niebespieczenstwo roztrącenia od Powozów y koni narażaią. Trzeba te-
-mu Zapobiedz z początku.
2. Urzędów te nie słuchały podobnież Urzędów Dystryktowych. A te znowu takie miały rozkazy
tak Zgromadz. Narod. jako władzy wykonawczey. Departament Loir y Sea 24 Listopada
przysłał do Zgromadz. Narod. Swe Dziękowanie za wyrok ów przeciw Emigrantom, w którym
Królowi bardzo przymówiono. Spodziewamy się mówią tam między innemi, że jeżeli by za
drugą razą wyrok taki odrzucono, tedy przeciw władzy wykonawczey okazanie przy
zwrócą statuwności y utrzymaią Ją w przyzwoitych obrębach. Odezwa miasta Tulluzy
jeszcze była w trokliwszych wyrazach. W tem Zgromadz. Narod. Zatrudniało się także
Donnoszą Inkwizycyam. Niejaki Warnier niegdyś Urzędnik Skarbowy y Inni z Nim
Spiknieni, byli względem zdradzieckich przeciw Krajowi Zamachów wypytywani przed
Strankami Zgromadz. Narod. y w Areszt Oddany więcej Podobny miał Los Delattre Profes-
-sor Prawa w Paryżu, Który Syna Swego jedynaka 25 ko Letniego do Koblentz posłał,
aby tam między Zbrojnych Emigrantów był policzony. Lecz List Jego do ex Ministra
de Lessart był przeięty, y sprawił że Professora Naypierw przed Kratkami Zgromadz.
Narod. wysłuchano, a potem gdy się do Listu przyznał, do Aresztu odesłano. Szczegół
tych niemiłych Inkwizycyi, Które trwały Dni Kilka, nadesłała nowina o Zabiegach Emi-
-grantów, aby Kommendanta twierdzy NeuBrisach nakłonić do zdrady. Generał Wim-
-pfen, wyszukawszy podpis, przysłał List, Którym go namawiano do zdrady, też Swoy
odpis, w Którym przedsięwzięcia Emigrantów ma za Zuchwałe, twierdzi że ziemie Francy-
-i nie tak powinna obawiać jako raczey niezgod Domowych z przyczyny religii pocho-
-dzących. — W Zgromadzeniu List ten nie uczynił Żadnego wrażenia, owszem poczytano
go za zmyślony dla tego, aby wewnętrzne rozruchy utrzymać, y nadzieje Malkontentów
ożywić. Oddano iednak Generałowi Wimpfen Sprawiedliwość, przez wspomnienie Jego
patryotyzmu w Dyaryuszu Seymowym. Jednak przekonywano się owszem bardziey, o po-
-trzebie uczynienia prędkich środków przeciw Emigrantom. Dla tego wyprawiono 24 Depu-
-towanych do Króla z żądaniem, aby Kupiących się nad Granicą Malkontentów, bez Zwło-
-ki z kupy rozegnać, y jeżeli potrzeba, przymusić gwałtem Niemieckich Xiążąt do za-
-chowania Praw Narodów. Lecz przytem oświadczono Życzenie, aby się Starać jak nay-
-prędzey o nadgrodzenie Xiążętom Niemieckim, Którzy się mają za pokrzywdzonych w Alzacyi
Ten to był Stan Francyi przy Końcu Zeszłego Roku. Przyszłe tedy tego Państwa po-
-kryta zasłona, przez Którą Żaden z politycznych Widzów nic zobaczyć nie może.
Spokoyności prędkiey nie można się tam spodziewać jako to okażemy w następuią-
-cych Częściach Pamiętnika.

2do.

Uwagi Jednego Zacnego Patryoty względem przyięcia Korony Polskiej Fryderykowi
Augustowi Przełożone.

Nic Słuszniejszego, jako żeby Naród wolny, Zupełnie był uwiadomiony o wszy-
-stkim cokolwiek się tylko ściąga do Jego Interessów, do Jego Konstytucyi, tak żeby wie-

dział

widział to nie tylko w Kraju, ale też za Granicą Sądzą o Jego Prawach, y Jego politycznych Za-
miarach. Jak tylko Stanęło Kardynalne Prawo K. Fryderyka Augusta Elektora Saskiego do Korony
Polskiey wzywaiące, naturalna była Ciekawość Polaków, w ten czas tem Sądzą w niem mówiąc, a nadewszy-
stko w Saxoniy Tey Ciekawości dogodzi się przez czytanie wszystkie z Pisma tego wspomnianego.
Uwagi w nim znaydujące usprawiedliwiają y naród nasz, że tego Cnotliwego Pana do Korony we-
zwał, y Fryderyka Augusta że się do tey z przyjęciem tey że Korony ociągał. Autor wspomnionego
Pisma wychwaliwszy Cnoty Elektora, Jego Dobrodzieystwa dla Saxoniy sobie wystawiwszy Sa-
sów ku niemu przywiązanie, przypomina mu Obowiązki Panującego między którymi y ten jest aby
do końca poświęcić swe Całe Staranie o Dobro Kraju y nie dzielić go z innym jakim obcym Krajem.
Przynaymniey mówi potem, do Elektora, nie powinieneś przyjmować Obcey Korony, bez Zapytania
się Swoich Saxów. Jak to Głos powinien decydować, tego wyciąga naturalna ugoda między rządzą-
cemi a Poddanemi, tego wyciąga Prawo o potrzebne y rozum. W ten czas tylko nie powinien się Zapy-
tywać Panujący Swego dawnego Ludu, kiedy na tego spadnie jakie obce Państwo Dziedzictwem.
Ale Panujący Dziedziczny nie może przyjąć jakiego Obcego Państwa przez się osobno Stoiącego,
bez Zezwolenia lub mimo woli Swego Ludu, gdyż przez to wikła Go w nowe Związki istne
ciane Związkiem dawnym, przyjmuje na siebie nowe obowiązki względem Narodu Obcego,
przez które pilne Zachowanie dawnych obowiązków ku Swemu Dziedzicznemu Narodowi
mogłoby być osłabione. Że On Swemu Ludowi przyrzekł poświęcić wszystkie Swoie Siły,
przeto powinien otrzymać Jego przyzwolenie, aby mógł jako Rządca tych że Sił obracać na do-
bro nowego Swego Państwa, jeżeli Święte umowy nie mogą być ważne y prawe. Jeżeli
tedy Polska Korona pociąga Cię do Siebie, tedy wyciąga Świątobliwość traktatów, abyś
na Zgromadzeniu Narodu podał to do decyzji: Lud mój pozwala Swemu Dziedzicznemu Panującemu
przyjąć Koronę Polską? Przestaje-ż On, żeby Jego Ojcem został, także Ojcem Innego Ob-
cego Narodu? Aby Jego Osoba, Jego Serce, Jego uwaga, do którey Sasi mają Osobliwe
y jedyne Prawo, były podzielone między Polaków y Sasów? Jestem Ja twoy wierny Na-
ród, ale chciałbym, żebym także był Polakiem, żeby twoy Elektor siedzący na Tronie w War-
szawie dał Ci tylko Swego Namiestnika? Prawda że Dwaj Augustowie wstąpili na
ten Tron, nie Zapytawszy się Swego Ludu y Lud ten milczał. Lecz to obaczenie tylko,
Że Czasem Panujący nie znaią dobrze Obowiązków Swoich, lub niemi pogardzaią, y że
na ten czas Saxonia także, albo o swych Praw dobrze nie znała, albo mniey że miała po-
wody do Obstawania przy nich mocno. Ty jesteś 3. Augustem tego imienia, ale nay-
więcey Ukochanym. Kiedy miłość ku Tobie Ludu twego y pamięć na twe Obowiązki
wysokie, także względ na twoy Naród odciągaią Cię od Obcey Korony, Patryota mój z-
inne pobudki które Cię powinny skłonić do odmówienia tego czego Polska żąda. Możeli
być sam Czuwać skutecznie nad swą familią, kiedy od niey żyie 80. mil daleko? lub
o których może dobra dwa Okręty razem prowadzić? Nigdy nie może być dobrze, kiedy
Panujący od Swego Ludu oddalony, żyie z innym jakim Narodem. Niech ma staranie o
tamtym Nayważnieysze, niech przestrzega wszystkiego, co tylko dobra Jego może pomnożyć
lub Zaszkodzić? jednak staranie Jego nie obeymie wszystkiego. Oko Jego nie doyrzy
tak dobrze z daleka, zwłaszcza kiedy inni Jego uwagę ku Sobie pociągaią, kiedy
dwa Narody są od Siebie oddalone, kiedy Ich Interessa potrzeby rząd wnętrzny. Prawa głó-
wne y Charakter Narodowy są bardzo różne, y wyciągaią całe różnego postępowania. Lud w
porównaniu tego dobrego, które między nim ustawiczna przytomność Panującego spra-
wi, jest zawsze nieszczęśliwym, zawsze w dążeniu do nayważnieyszey swey doskonałości zata-
mowanym. Myśl sama, że się Rządca w Kraju nie znayduje zdolna jest osłabić Patryo-
tyzm, pracowitość Narodową osłabić, zatamować przemysł y cały Naród wprawić
w nieukontentowanie. Że nieszczęśliwą przyczynią Saxonię, jak tylko Drezno zamienią
za Warszawę. — Lud twoy od Swego uwielbianego Augusta opuszczony, będzie się miał
za pogardzonego. Polaków zaprzątanych nad Sobie, uwieziony który mógł się prosto
zbliżać do twego Krzesła Elektorskiego, nie trafi do Tronu Króla Polskiego będącego w Warsza-
wie, Cnoty Patryotyczne zwiędną y zamienią się na Ich mieysce chwast różnych występ-
ków, jak w Ogrodzie w którym nie masz Ogrodnika, zatem kiedy urośnie Zuchwałość będzie

tu

-ni y owdzie mały jako despota prawa Ludzkości naruszał, y dzi Swoych Podległych biczował
y do rozpaczy przyprowadzał. Tu chęć robienia Partyi y bogacenia się tyżko pichta Serca
Panow, Kraie twoie nigdy ani na moment wolne od Domowego Zamieszania. Wierz temu
Naymniejszy Elektorze, że gdy przeszłey Jesieni 1790. Rzeć Saskich Wieśniakow Zbun-
towała się przeciw prawdziwym lub mniemanym.
Patryota Ten zdaie się zapominać że blisko Hanower, choć przeszło pod [illegible]
w pośrod Siebie panuiącego, jednak Kwitną tam Cnoty, Nauki Jndustrya, Sprawiedli-
-wość y Panuie Spokoyność jako kiedy się tam znaydowało.
Przym Nieimieniuiącym Ludzkości, nie co Jnnego zgasiło te Straszliwą buntu pochodnię
jak ta myśl August zubożony jest w kraju. — Opuść nas a w Berlin ostanie ta mi-
-łość ku Tobie. Nie żebyś mogł kiedy przestać bydź sprawiedliwym, lecz że nigdzie nie
mogł Słuchać wszystkich Skarg ludu twego. — — Saxonia tedy tyle może więcey wi-
-działa Okropne Skutki woyny chłopskiey, woyny Domowey Anarchii y Spustoszenia.
Póki tylko Saxonia y Polska miała jednego Panuiącego, Ta pierwsza była zawsze nieszczę-
-śliwą. Kray tak Kwitnący upadł bardzo, przyszedł do ostatniey nędzy y biedy niewypo-
-wiedzianey. Plagi po plagach zatrzęsły nim, jak gdyby mu Bóstwo stało się nieprzyia-
-znym. A Polska nie zrułała nigdy mu nie podała ani grosza. Nie dobyła ona nawet ani
Pałasza, żeby dać jaką pomoc pognębioney Saxonij. Kiedy August Pierwszy na Tron
Polski wstąpił, a Saxonij tylko Namiestnika zostawił, nie musiał że naród zaraz
w pierwszym Roku porzucić swe słuszne pretensye do jednego całego Xięstwa, swe Jus
Patronatus do jedney Prelatury Sławney, jeden Klasztor y Znaczne Summy które
Stany jako dobrowolny podarunek, offiarować musiały. Te Księgi, które
Naród Saski za wstąpienie Swoych Praw, dostał y Summy które Kray Swemu
Xiążęciu darował, obrocił y strawił tenże nie jako Elektor Saski, ale jako nowo
obrany Król Polski. To pochłaniała Saxe, co tamta dawała; a nawet pierwszy
Rok kosztował Saxonij wiele Ludzi, którzy w Litwie przeciw niespokoynym
Kampanij odprawuiąc, z głodu ran y chorob tysiącami poginęli. — Co zastra-
-sze Nieszczęścia nastąpiły po tak okropnym początku. August żeby Polszcze
wydarte Prowincye na zad przywrocić, wydał Szwecij woynę o Jnflanty.
Za mieraz Saxonia widziała Swego Elektora w niebezpieczeństwie utraty życia
dla Polski, Kray Elektorski musiał swe porzucać Skarby, musiał dodawać Swych
Młodych Ludzi żeby Obcemu Państwu nabyć kraju bogatszych choć w tem nie miał
Nayzmnieyszego Jnteressu, żeby swego Xiążęcia utrzymać na Tronie, którego obalenie
lub ocalenie z Siebie, było dla niego rzeczą w cale obojętną. — Karol zwyciężca
w Tryumfie do Saxonij. Aby Królowi Polskiemu dokuczyć. Przymusił Elektora Saskie-
-go, 32. Milliony Talerow y 20.000 Młodych Sasow wyprowadził z Sobą z Kraju,
Strata nie powetowana dla niego. Saxonia zawoiowała po drugi raz dla Swego
Augusta Tron Polski, znosiła przez 20 Lat wyiąwszy krotkie przerwy woynę
ciężką y Krwawą, w Polszcze Pomeranij, Holsztynie, nie dla Elektora, ale dla Kró-
-la; można mowić bez przesady, że godność Królewska Augusta IIgo kosztowała Saxo-
-nij przeszło 80. Millionow talerow y Sto Swych Młodych, Czerstwych Ludzi Stra-
-ta, z których wydatki niektorych Panow Polskich w Dreźnie ani tego ile w porowna-
-nie, całem Dworem Marnotrawstwem, z którego przez tego Samotylko rezydencya
korzystała, a Prowincye nie, nie mogli oni nadgrodzić, ani za Summy do Polski
wyprowadzone, ani za Sasow tam pobitych, ani za nieprzytomność Dworu y z tąd
Koniecznie wynikaiące Straszliwe nieszczęścia. — Jeszcze żyią w tych Kraiach Starcy
niektórzy, w początku na te Plagi patrzeli, y Tron Augusta wspierali. Jeszcze równi
mogliby opowiadać z jak gorzkiemi łzami na owczas Rodzice musieli Swych
Synow puszczać na woynę y dawać Cały Swoy zarobek Krwawo zapracowany
August Pierwszy w Saxonij był Augustem [illegible] w Polszcze

-ny. Co Stary wotaią razem. -- Augusie! Zostan z Tobie wiernemi Sasami, Polacy nie zastawiyłi
abyś Jm Panował; kiedy my biliśmy się o nich y o Prawdziwego Krola, oni wzbraniali się utrzymy-
-wać nas, Zamykali Drzwi przed nami y godzili na nasze życie. wszystko Saxonia dla Polski,
wszystko Elektor August, uczynił dla Krola Augusta. Teraz miato się Okazać, czy niedarmo
było straconych tyle Pieniędzy y Ludzi y czy naród Polski jest wdzięcznym. Saxonia potrzebo-
-wała wsparcia, gdy August II. - III. X:
Narodu Saski Lecz twoy Starszy nie powinien się rozciągać do wszystkich Polakow. Spra-
-wa to była niektorych tylko Możno władcow, ktorzy gdy już nie mieli co brać z Kraiu, zwi-
dzili Sobie Krola, przydnieli Jnnego, robili fakcye. wystawiaiąc Sobie w odmianie Krolow
nowe widoki, nowe Korzyści. Lecz teraz już im do wszystkiego Zamknięta Brama.
X: takze nalotadow Sił Swego Elektorstwa na Tron Polski wstąpił, y Swe Preten-
-sye oświadczył do Jedney Części Austryackiey Sukcessyi. Polska ani dobyła miecza
w ten Stała się wielka odmiana. Saxonia była przez Krola Pruskiego woiowana,
Uciśniona, opanowana, Polska ani dobyła miecza. Pedzuwat Stała się łupem silne-
-go potężnieyszego Nieprzyjaciela, nie mogła więcey bronić Swego Dziedzicznego Pana;
musiała Całe Siedm Lat pod Obcem twardem Jarzmem Często: Polska ani
dobyła miecza, przypatrywała się jak ~~[illegible]~~ Jey, nie jedney matki Siostra walała
się pod Strasznym Ciężarem, y odwrociła się od niey nie Czule, odwrociła się od Familii
Swego Krola, ktory przez niezliczonego mnostwa nieprzyjaciół Saxonia zgwałco-
Tak tedy Kray ten nieszczęśliwy Całe 7. Lat Zostat, bez pomocy y pod władzą
Swego nie zawsze wspaniałego Nieprzyjaciela; Coby go zapewne niejednako
gdyby Syn Jego nie był Krolem Polskim, Saxonia byłaby wolna od tylu Plag:
Czy narażeniu Jndustryi, na nadgradzanie pilności Konsertowney, y Patryotyzmu,
na powiększeniu wszystkiego Dobrodzieystwa miał byś teraz więcey Dwa milliony Ta-
-lerow Prawie, ktore z dochodow Krajowych, co roku musisz Obracać na opłacanie
Długow, tak tedy Polska nie tylko była niewdzięczną Za odebrane Dobrodzieystwa
ale też y Stała się przyczyną, iż Saxonia była tak długo teatrem woyny kray-
-szkodliwszey y że była pod Ciężarem nieszczęścia, po ktorym we 20. lat poleczyć
jeszcze nie przyszła Ze wszystkim do Siebie. I tam chcesz być Krolem! tam gdzie
Tron Augusta był wywrocony! gdzie Tysiące z twoiego Tobie ludu gniło! Skąd
Twe Dziedziczne Kraje Zarwały długiey choroby! Zbyiy tak Zadney Skoliczności
Saxonię nad Brzegiem Zguby postawiły, tyle nieszczęść ktore ją Otaczały, jak
długo tylko miała wspolnego Oyca z Polską, y taki Sposob myślenia Polakow,
Stanowią, że Elektor Saski nigdy niepowinien być Krolem Polskim. Są one dla
Ciebie Skinieniem Opatrzności. Zebyś tey korony nie przyiął. Troskliwość o twoie
Dzieci powinna Cię nakłonić abyś Jego tylko był Oycem. Saxonia znowu Zosta-
-nie nieszczęśliwą, jak to musi być Ze wszystkiemi Krajami, ktore Składaią
oddzielne Stany Części y mają rozne Jnteressa. Jako nie jedney matki Siostry. Po-
-kry jedna na nieszczęście drugiey obojętnie: gdyż nic nie Cierpi, gdy Cierpi druga;
nic nie zyskuie, gdy Zyskuie Druga, y Panujący ktorego Kray waznieyszy bar-
-dziey obchodzi mniey dba o ten, ktory jest nie tak waznym, y Stara się wyzy-
-skać drugiego na pożytek pierwszego. Polska przy Swoim usiłowaniu, aby się postawić
-wić w Rzędzie Znaczących w Europie mocarstw, potrzebuie takiego Krola, kto-
-rego by chwalebne przymioty Znajome, a Siły y podpory były, dosyć Znaczne, nie-
-zyo by Chwalebne przymioty Znajome, a Siły y podpory były, dosyć Znaczne, nie-
-wet bez Polski do zjednania jey względow, do nadania wagi jey nastającym dopi-
-ro Siłom y do poparcia Swą Zadawnioną Krzepkością Polski gdyby się jey z kim
papowáć przyszło. kiedy się na takiego Wodza ogląda, musiało się naturalnie jey
oko Zastanowić na Tobie. Nie mogła ona Obrać, ani Zgodniey co do Swych Zamiarow
ani przezorniey co do Swey politycznej Sytuacyi y Swych potrzeb, jak kiedy Ciebie Obrała.
Twe Przymioty przednie, Swiat Zna dobrze tak jak wnętrzną Krzepkość twego Kraju.
Lecz aby pewnie pomyślność Polski pomnożyło, toby Zapewne Twym Dziedzicznym
Krajom Zaszkodziło potężnie! Co! Saxonia miałaby znowu Sypać Swoie Skarby
y przelewać Krew Swych Rodakow dla Swey niewdzięczney Siostry, kiedy Za usiłała

byśię w woyny liczne, których się niedługo spodziewać? miałaby znowu jakiego obcego
Nieprzyjaciela do siebie zwabiać y o Polski Interes walczyć na swym własnym gruncie
y krew przelewać? — — Do uważenia wyższej następujący

Myśl względem pomnożenia ogólnego krajowego majątku przez polepszenie Ga-
tunków Koni y Bydła rogatego, godna uwagi przy rozrządzeniu wszystkiem Sta-
rostw.

Kiedy Opatrzności podobało się Oyczyzny naszey zasadzić szczęśliwość na samem Rol-
nictwie, y kiedy przemysł Ekonomiczny w swoim przekonaniu szczęśliwszą może
uczynić Polskę niż jest Anglia przy swych Dzierżawach w obydwóch Indyach,
y rozciągnioney żegludze po wszystkich morzach: Słuszna rzecz, aby nasze Pra-
wodawstwo nie spuszczało z oka tey wielkiey prawdy w tem momencie, kiedy Dobra
narodowe mają być urządzone wieczyście. Między innemi odnogami bogactw Pra-
wdziwych które wyprowadza y utrzymuie Rolnictwo, są Konie y Bydło. Ten to jest
nayprzednieyszy znak gospodarza wszelkiego dorobku, ten cel jego ustawicznych
żądań y życzeniów, ta pomoc nayważnieysza w różnych potrzebach y ostatni ratu-
nek w każdym jakim niedostatku. Aby Gospodarz miał tylko dobre konie
roste woły y piękne mleczne krowy, nigdy mu bieda nie dokuczy. Lecz znowu
z drugiey strony, wieleż też w Polszcze znayduie się takich Gospodarzy, których
by konie y Bydło nie skryty oku patrzącego y dawały znać o znacznym ich majątku
Z żalem! po wsiach między naszemi Rolnikami, nie widać tylko liche y drobne Podjazd-
ki, które się ani na woynę nie zdadzą, ani mogą być użyte do prac cięższych, a prze-
to wartość ich jest mała, choć ich utrzymywanie tyle kosztuje co by kosztowało
Koni rostych, podobnież mówić o Bydle rogatem. Do czego to podobne woły y krowy
jakie się widzieć dają, w całey Litwie y wielko Polszcze y wszędzie prawie wyjąwszy
rzadkie porządnieysze Dwory! małe [illegible], zdaie się że to są nie doroste cielaki
y jałowki, nie zaś woły y krowy. Cóż za szkoda ogólna dla Kraju! nie trzeba wiel-
kiey Kalkulacyi. Że tego nie jest przyczyną Klima naszego Kraju, znać stąd że na
około Polski w Prusach y Szląsku między chłopami znaydują się wszędzie tylko same
Konie y Bydło roste. Toż mówić o Czechach, morawie a nawet już po części o Gal-
licyi. Cóż za przyczyna tey różnicy! nie inna tylko że tam dla polepszenia Gatun-
ków Koni y Bydła krajowego rząd czyni wiele a u nas nic. Cesarz Józef II.
co uczynił tym końcem przełożyliśmy w Pamiętniku Roku 1785. Za tym przy-
kładem idąc Fryderyk Wilhelm od Roku 1787. aż dotąd wydał na samo polepszenie
gatunków Koni jako założenie Szkoły Lekarstw Bydlęcych 843.306 Talarów czyli Sze-
millionów [illegible] talarów Zł. Że jak w Austryi tak y w Prusach wielka panuie w wy-
datkach krajowych oszczędność, można wnosić iż w tem ustanowieniu niezmierne
dla kraju opatrzono pożytki, kiedy na niego tyle millionów wysypano. Polska je-
szcze więcey ma do tego powodu niż je mogły mieć Prusy y Austrya, gdyż w tam-
tych Krajach przed tym nawet ustanowieniem, tak wiele było o dzielnych Koni dzielnych
y do woyny zdatnych niż teraz o jednego w Polszcze. Lecz choć Polska bardzo
tego ustanowienia potrzebuie, nigdy jednak nie przyszło by do niego, jeżeliby te-
raz było opuszczono z oka. Żeby albowiem Konie dzielne y roste były jak
nayprędzey rozmnożone po Kraju, trzeba żeby nakładem publicznym były w miejscach
do tego zdatnych ~~Stad~~ Stada założone, a potem z tych Stad ogiery podzielone były po
Kraju tak żeby w każdym Powiecie lub Ziemi była przynaymniey jedna majętność lub
wieś obrócona na samo utrzymywanie ogierów, których by używano darmo do po-
krywania klacz każdemu nawet chłopu powiatowemu, który by je przyprowadził.
po millionie na Rok obróconych przez lat 6. a potem po 4. 500.000 Zł. na utrzy-
mywanie tego ustanowienia było by dostatecznem funduszem. na to odłożonych iż
kilkadziesiąt wsi intrata obrócona na utrzymywanie ogierów po wszystkich województwach
ani warta uwagi porównaniu z pożytkami które by z tąd odniosł Kray cały. Co za tyczne

pomnożenie

mnożenia maiątku Kraiowego! gdyby co Rok z tego Ustanowienia wychodziło Koni ja-
kie 20000 Tysięcy wartości po 20 Czerw: Zł: Zamiast owych Szkapek po 3. po 4 Czerw:
Zł: jakich pełno między Chłopami! jaka podpora Kawaleryi y Artyllery; jaka od Rogu obfi-
ta Zagranicznego handlu jako Ochrona Kapitałow Ktore zagranicę wychodzą za Konie:
Wreście dla ułatwienia tey operacyi Statystyczney, możnaby tylko w Każdym Województwie jedne tylko
Obrocić Maiętność na Stado Ogierow a po Powiatach tylko trzymować pewne mieysca, gdzieby
Ogiery dla publiczney wygody były utrzymywane. Ale Koniecznie, żeby na wielkie Stada w Litwie
y na Ukrainie Dobra jakie były raz na zawsze obrocone w przynaymniey dotąd pełnią się wyborne
y dzielne Konie po całym Kraju nie rozszerzą. Należące urządzenie Prusko w tey mierze mogłoby
dać wiele Swiatła naszym Prawodawcom, Ktorzy też osądzą naylepiey, Ktoreby na to Dobra y Kto-
rych Starostw obrocone być mogły. Co do Bydła rogatego nie trzebaiąc tem Koniecznie zatrudniać
rządowi ale te Starania może powierzyć partykularnym, Ktorzy już względem tego maią przyłożoną
Otworzenie, a więcey następuiący damy tu jeszcze nowe niektore prawidła.

Zyczenie Patryotyczne względem Reformy Zydow.

Reforma Zydow, albo raczey Ostateczne jch urządzenie jakie ma w krotce nastąpić jest wielkiey
wagi dla Kraju. Zostawić bowiem Millin dusz w takiey poniewierce, wtorzyda y utrzymywaniu
się z Samego Szalbierzstwa y Karczem, a ni znajomości Prawo Człowieka a ni zdrowia polityka
niedopuszcza. Puścić zas jch do Praw Obywatelskich, a mianowicie do Praw mieyskich, jest to Oni
Swerzę nie jako mieszczanom Prawa, y Zamiast podniesienia, obalić do Reszty Miasta Krolewskie,
Ktore jak Ruiny — Nieczyniemy tu żadney nowey uwagi względem Sposobu uczynienia Zy-
dow dla Kraju użytecznieyszemi. Juz względem tego, jak wiele w rożnych Pismach y Projektach
mowiono, pisano, że byłoby rzeczą zbyteczną chcieć jeszcze co przydać do tego. Za nawet w Pa-
miętniku Roku 1789 tym na miesiąc Grudzień Karta 1157 — 1170. w uwagach nad Projektem
Jwiel Rzutrzymowskiego P.P. przełożyło się co może naybardziey pomoc do wypolerowania
tego jeszcze grubego narodu y uczynienia go użytecznym dla Kraju. Naypilnieyszy Punkt
z owych uwag był ten, żeby Duchownym Zydowskim odjąć wszelką moc Karania za
występki niby to przeciw Religii, i żeby Zydzi w żadnym a żadnym przypadku nie mogli
być Sądzeni ani Karani tylko od władzy Świeckiey Krajowey, jaka jest powszechna w Kraju.
Bo ze Duchownych Zydowskich jako y wszystkich Cechow jest to Jnteressem istotnym, aby
Ludzie nie odstępowali owych mniemań, ktore są Zrodłem jch dochodow, przeto zostawić
jm moc Karania jest to chcieć, aby Ludzie nigdy się nie oświecali, nigdy błędnych mnie-
mań chociaż hańbiących rozum, chociaż dla nich samych y społeczności szkodliwych, nie
porzucali. Obawa, aby taka wielka Okoliczność niebyła pominiona, wiedzie nas do Zaży-
cenia naszych Prawodawcow, aby się w owych uwagach obszernie przełożony zwarzę
raczyli, jako też y jnne tamże podane Srodki do wypolerowania Zydow. Jnaczey wsze-
lkie Urządzenia y Prawa by niewiedzie jakie nie odpowiedzą Patryotycznym Seymu
Zamiarom y Zydzi jak byli tak y będą nadal Kraju naszego Plagą.

Obraz Polityczny Rożnych Krajow.

Polska dotąd ciesząc się nadzieją, utrzymania wewnątrz y zewnątrz swey spokoy-
ności, Zasmucony została w tym miesiącu niejakim hasłem domowey niezgody. Sta-
wni w bogactwie dostojeństwy y maiątkiem Stanisław Szczęsny Potocki Generał Arty-
lerii Koronney y Seweryn Rzewuski Het: Pol: Kor: oddaliwszy się z Kraju dali swemi
postępkami w Wiedniu, Berlinie y Jassach powody nie małe do podeyrzenia, że starają
się użyć wszelkich Srodkow, a nawet y pomocy Respubliki, żeby Jey obalić
Gdyby ci Panowie, przestali byli na tem że byli przeciwnego zdania względem Kon-
stytucyi Dnia 3go Maja, ale przytem dopełnili obowiązkow, Ktore na nich Władzy Urzędy
jm powierzone, niebyłoby na to co powiedzieć. Owszem Ktory, owszem Cała Europa wie-
działaby jch Cnotę, że zdania swoie poświęcili miłości y Dobru Oyczyzny. Lubby gdy-
złożyli Urzędy aby być wolnemi od przysięgi Ktora wykonać muszą wszyscy pierwsi Sło-
dzy Kraju, y toby było bez przygany. Lecz utrzymywać się przy Urzędach, a oraz sprzeciwiać
się naywyższey władzy rozkazom, było to postępkiem uwłoczącym naywyższey Powadze y
grożącym zdała Spokoyności publiczney. Dla tego Seymuiące Stany Urzędy tych Panow
uzdzili za wakujące y użyły Srodkow dzielnych, aby Spokoyność niebyła naruszona. Jakoż
niemasz czego obawiać. Kilka Panow samych choćby chcieli nic nie zrobią. Zas trzeba się spo-

dziwić się narodowi który pozbył się tak dzielnie okrutney y haniebney podległości Moskiewskiey
Że nie znaydą w nich owych wyrodków, którzyby ich obietnicami odurzeni, dali się namówić do
pomagania im, aby Oyczyzna dopiero odrodzona, była znowu wtrącona w Anarchią y gwa-
-rancyę wtrącona. Owszem trzeba się spodziewać, że Naród ten, gdyby wyciągnęła potrzeba
stanie murem na obronę Króla y Seymu swego y wzniesie swe potężne ramię przeciw
wszystkim zewnętrznym y wewnętrznym burzycielom spokoyności swoiey. Że te spo-
-koyności zarzucaią Polityczne Jey nowe z Prusakami związki, męstwo wolnych Fran-
-cuzów, a nade wszystko wspaniały y ludzki myślenia sposób panuiącego. W Austryi
Leopold zawsze pokoiowi przychylny y teraz nie odstępuie przy tem się ponurach od zdań
którymi się zawsze powodował. Lubo jako głowa Rzeszy, oświadczył przez swego
Posła, w Paryżu że nie może dłużey patrzeć oboiętnym okiem na krzywdy które po-
-noszą teraz Książęta Niemieccy w Alzacyi y Lotaryngii, a których to szkody żąda nad-
-grody y obiecuie w przypadku odmówienia, upomnieć się oto, całą swą potęgą; je-
-dnak nie wspomina on w owey nocie bynaymniey o Książętach ani Emigrantach, choć
był oto usilnie proszony. Gdy Elektor Trewirski lękaiąc się wtargnienia Francu-
-zów, żądał z wielkim naleganiem, aby woysko Niderlandzkie zasłoniło Kray
Jego, dana mu była odpowiedź, iż to od samego Elektora zawisło, aby Francuzi nie
wpadli, jeżeli ich nieprzyiaciół nie będzie u siebie przechowywał, y jeżeli z Emi-
-grantami Francuskiemi tak sobie postąpi jak z niemi postępuie rząd Niderlandzki,
w ten czas tylko będzie mu dana pomoc a nie inaczey. Gdy także Minister Szwedz-
-ki podał notę w Wiedniu z oświadczeniem, iż monarcha Jego nie może być dłu-
-żey oboiętnym na niewolę Króla Francuskiego y zabiera się wraz z innemi dwo-
-rami do przywrócenia Króla y Jego Familii do wszystkich dawnych zaszczytów
Leopold odpowiedział. Wolno Królowi Szwedzkiemu wraz z Imperatorową y Kró-
-lem Hiszpańskim uważać Króla Francuskiego jak chcą, Ja wiem że jest wolny,
mam go za wolnego y wiem że Konstytucyą Państwa swego przyiął wolnie.
Ta stateczność Leopolda w wciąganiu się z powodu niem Krain przeciw Francyi
sprawiła, że Elektorowie Moguncki y Trewirski, mimo widocznego przywiąza-
-nia swego do Książąt Burbońskich y Emigrantów, wydali surowe rozkazy aby
ciż nie odwłocznie z całą swoią zgrają z ich Państw ustąpili, y nie mogli się tam
więcey znaydować w kupie, nie mieć broni, ani jey zakupować żadnych arsena-
-łów, ani magazynów nie zakładać, dopieroż pod utratą głowy nie werbować
poddanych Elektorskich. Tak dalece że teraz Koblentz. Worms y inne nadreńskie
okolice w których się tak długo roili Francuscy zbiegowie, są jak przedtem opu-
-szczone, y spokoyne, a zatem od napaści y pozwogów Francuskich ubezpieczone.
Emigranci rozproszyli się tedy po całych Niemczech, nigdzie nie mogąc się znaydo-
-wać w kupie, nigdzie musztrować jak tylko w małey okolicy Ettenheymskiey,
która należy do Arcy Biskupa Strazburskiego Kardynała de Rohan, a która nie
może w sobie pomieścić ani części z owego mnóstwa. Biskup także Leodyński
pisał do Cesarza y Króla Francuskiego obiecuiąc zakazać w swoim Kraju Emi-
-grantom wszelkiego kupienia się, dopieroż w broń opatrywania. Mało nakoniec Ce-
-sarz rozkazał jeszcze, aby Emigranci w 48 godzin z krajów Jego Szwabskich wy-
-szli ale pod karami jak włóczęgami. Wielka to nowa nauka dla wszystkich Pan-
-ków którym się to szczęściem nowe jakie Prawa nie podobaią y którzy u postronnych
Monarchów przeciw swym braciom szukaią pomocy. Książąt y Panów Francuskich
pozyskiwano y obietnicami uwodzono, póki mieli czym płacić. Gdy się wyczerpa-
-li, puszczono ich gołych. Gdzie się podziały owe Emigrantów woyska, owe harmaty,
owe Ammunicye, którymi to przyiaciół wolności ten y ów straszył? Moskwa nay-
-potężnieysza Polski sąsiadka, mogłaby jeszcze nabawiać nas jakiey niespokoyności
w rzeczy samey, jeszcze ona dotąd nie oświadczyła się jak przyimuie naszą nową Kon-
-stytucyą. Z drugiey strony zawarła ona pokoy z Turkami, pod temi właśnie kondy-
-cyami które Katarzyna IIga sama była podała ostatecznie przez Gabinet Duński zwanym

poprzednikiem

poprzednikiem. Nad to Zawarte Alians z Szwecyą, który Jey od Zachodu Zabespiecza Spo-
-koynosc a przez to Samo mogłby Jey Czynic tem ogromnieyszy dla Polszczi. Lecz z jedney
Strony, Same nie przerwane Zwycięstwa Osłabiły Rossyą y Monarchini ta poznała teraz
lepiey niz kiedy. Ze nic nie jest tak niepewnego, jak podnosic woyny w nadzieje jakich
Zdobyczy. Przekonała się y o tem że Europa dostrzegła nakonie, jak dalekie były Jey Zamiary
i że Czas było położyc tamę przeciw Jey dalszym progressom. Polszka takze nie jest to taka
która była przed Lat 20. Chocz tedy nowy rzeczy porządek w Polszcze przecina wszelkie
Jey nadzieje które miała do Zawojowania nawet bez woyny tego wielkiego Kraju y ta Strata
bardziey ią dolega, niżby Jey dolegała Utrata Krymu lub Syberyi, jednak musi Ona to puszczać
mimo Siebie y Czekac lub na Zamięszanie wewnętrz Polszczi, Lub na kłocenie Europy. Teraz
jest o tem przekonana, że monarchini, kto z Jey Sąsiadow wydarty Porte, niedopuści-
-łyby Jey pochłonąc Polszczi. Zwłaszcza że y Francya pamiętałaby jak Jey wołnosci by-
-ła przeciwna Katarzyna IIga y Selim IIIci nie ochybiłby Sposobności do pomszczenia
się za upokorzenia tak wielkie Turbanu. Co naybardziey Zadziwia, że Szwecya kto-
-rey Całe bespieczenstwo Zakładano na osłabieniu mocarstwa ktora y przedtem przez
nią pozbawiona Została Naypięknieyszych Prowincyi y niedawno to przez wewnętrzne
intrygi to przez ostatnią woyne ledwie niebyła przyprowadzona do ostatniey zgu-
-by, ta mowię Szwecya pogodziła się z ogromną Swą Sąsiadką, a jakby jeszcze Siły
Jey były małe, Obowiązała się w przypadku Każdey woyny pomnażać je Swemi
Szczegolnieysze Artykuły tego nienaturalnego Traktatu są taka Pomoc w Zaciężney
12000 Tysięcy Ludzi y 12 wojennych Okrętach. lecz Szwecya na mocy traktatu
1745. nie do tego Sukursu przeciw Porcie— Do mocnego przyrzekła Zapłacić Szwecyi
Znaczną Summę. a potem przez 8 Lat poki trwa ten Traktat opłacac Jey Subsy-
-dia w przypadku domowych Zamieszan, Obiecuią Sobie Strony Kontraktujące
dac w Zaciężney pomoc do Ich Uśmierzenia Ale Ten Alians jeszcze będzie ściśley
Uwazany przez Ozenienie się Sukcessora Tronu Szwedskiego z Córką Wielkiego Xiązęcia
Rossyiskiego.— Wiadomo że Gustaw będąc jednym z Nayprzeciwnieyszym Konsty-
Francuzkiey, nie tylko Sam uszedł w Straszną ligę przeciw Francyi, ale też nawet
Offiarował się Sam przywodzic zbroyną mocarstw Spolnionych potęgą, Powod
do tego był to Zawsze gwałt Czyniony Ustanowieniem Ludwikowi Oyca y trzy-
-manie tego Monarchy w ustanowionym Areszcie. Nadaremnie Ludwik Solennie
uczynił Króli, nadaremnie jak nayuroczystsze dawał Zupełne Swey wolnosci dowody
Gustaw wraz z Imperatorową, Królem Hiszpańskim y Emigrantami, udawali
się zebył w niewoli, y że wszystko Czynił z ostatniego przymuszenia. Dla tego to
Notyfikacyi podaney Sobie przez Ministra Francuzkiego o Konstytucyi nie chciał przyjąć
ani Jego Samego w tym Charakterze uznawać. Minister wspomniony Zabierał się
tedy do wyjechania bez pożegnania się z Dworem że Osobliwie lecz gdy juz Bry-
-ki były wykładowane, y Poseł w tylko miał juz wsiąść do powozu, Przed przysłał do nie-
-go z uwiadomieniem, że chce przyjąć wspomnione Oznaymienie y List od Jego Monarchy. Ta
nagła odmiana poszła z tąd, że Imperatorowa namysliła się takze przyjąć wzmiankowaną
Notyfikacyą, a do tego był Jey powodem Leopold. który w cale inaczey myśli względem Francyi
niz te Jego Aliantki. W Niemczech wraz większa dzieje się odmiana w Systemacie Polity-
-cznym. Dwory Cesarski y Berlinski, tak Sobie niegdys przeciwne tak od siebie Interessem odda-
-lone. złączyły się z Sobą Scisły Alians który Zadziwił cały Swiat. Ze to dało powod do rożnych
wieści trwożliwych, y wnioskow opacznych, przeto wspomnione Dwory wydały deklaracye, że
Ten Alians, nie ma innego Zamiaru, jak ugruntowanie Konstytucyi Niemieckiey, Utrzymanie wszy-
-stkich Książąt przy Swych Prawach, y Zachowanie w Całym Państwie Niemieckim Spokoyności.
Można się domyslic, że do tego Związku była powodem obawa, aby Francuzi do Niemiec nie w-
-padli y w Nich Rewolucyi nie zrobili, Powtore aby gorsząc rozruchy w Niderlandach potłumic
Samym postrachem, a koniecznie zeby Francyą prędzey przymusić do dania Książętom Niemieckim
nadgrody za Prawa utracone w Alzacyi. {Kopiował przez Styczeń}
pamiętnik. Dn. 12 Z. 1792.

mo Do Obywatelow mających się zebrać na Następujące Seymiki, w Jednym tylko Arkuszu ale bardzo ciekawe Kończy się tak. „Teraz Wierze Minister Moskiewski odebrał zlecenie z Petersb. aby wszystkich użył sposobów do Zabłocenia Seymikow. Nie czynie tego, czego można sobie życzyć: niepomagając swym Zamiarom, ale narażając y Siebie y Kraje na niebespieczeństwo Znaydzie się w Drukarni P. Zawadzkiego na Ulicy Piekarskiey pod N. 129. Oda do przeciwnych Konstytucyi z 3 maja przez Sierakowskiego K. S. u Grölla Ks.: na Kliszy wyszło Papierze.

Po urzędowaniu Trybunałow w Koronie Pol. y Wiel. Xięstwie Lit. Nastąpiło urzędowanie Sądow Granicznych tym sposobem jak y Sądy Ziemianskie y po tyle Sędziow z tym dokładem, aby cała Korona Pol. y Wielkie Xięstwo Lit. w przeciągu Lat czterech rozgraniczona każde miasto y wsie tak Krolewskie, Starościnskie, Ziemskie, y Duchowne Zostały wieczyście, bez nayrumniejszey Kontrowersy, Podkomorzowie, y Komornicy dawni Granicy w to się nie wdawać nie maią, chyba żeby na Seymikach byli Obrani Za Sędziow Granicznych, Ci Sędziowie będą mieli moc y pograniczne Sprawy wszystkim Kontrowersyi Granic rozsądzać.

Dnia 29. Lutego 1792 Gazeta Warszawska donosi z Pragi z 4. Lutego Regimenta także Za odebranym Ordynansem do marszu z wielką ochotą idą do naznaczonego miejsca. Mówią tu że woysko Cesarskie przeznaczone przeciwko Francyi będzie mocne do 120000 Zołnierzy. Krol Pruski da Zołnierzy 60000 Imperyum Niemieckie 80000. Tysięcy. Krol Szwedzki 12000. Imperatorowa Rossyiska 15000. Tysięcy Hiszpania y Sardynia z Inney Strony przyłączy się do tejże przeciwko Francyi woyny. Officyerowie Flotty Francuzkiey wszyscy poszli do Emigrantow to jest Xiążąt Francuzkich.

ODA.

Nayjaśnieyszemu Stanisławowi Augustowi Krolowi Polskiemu Wiel. Xięciu Lit. Ruskiemu Pruskiemu etc: w Dzień Rocznicy Imienin 8go maja 1792go R. przypisana

Tibi Regimen Natura dedit. Manilli.

Widzi! ktore Narodow zgubę wspominacie,
Przez Tyranow Zapały, wy świadectwo dacie.
Że Krol nasz jest z Narodem, a z nim Narod cały.
Ktorych miłość, y jedność na zawsze związały.
Alexander y Inni, Kraje podbijali,
Chciwie, Krew bez litości, bliźnych rozlewali,
Nasz Krol Piórem bez woyny, Krwi, ludzi, Oręża,
Nieprzyjaciół, y Serca, zazdrości zwycięża,
Już Narod nasz zgubiony, był zdesperowany,
Widząc swoie uciski, y Kray rozerwany.
Przez podział Serc, umysłow, nieufność Krolowi,
Przystępy zuchwałey zguby, czynią Sąsiedzi.
Poznawszy Serce Krola, a z Intryggow błędy,
Ktore się rozszerzały, przez wyższe urzędy
Zbrzydziliśmy niezgodność, przez chęć jednomyślną,
Zaufaliśmy Krolowi, w Nadzieję pomyślną
Słuchamy teraz wszyscy, głosu jako Pana,
Bo Głowa Jego Strzeżąc, jest Naszym Stroskana.

Nie Zna

Nie zna Snu, ni wygody, od początku w pracy,
O Boże! niech następcy wszyscy będą tacy.
Przez wielu Bóg narodom, Królów z Łaski daie,
Król dobry w Czynach swoich, wprzód Boską poznaie.
Wyobrażaią Ją, Nauka, iako bliższy z Boga,
Przy Królu więc w Narodzie, gdzie nie weszła trwoga.
Biada który iest Naród, bez Głowy, bez Króla.
Czyliż tam są rozruchy? lub pustoszna wola.
Gdzie Ciało bez Głowy, iak Okręty bez matki,
wszystko idzie naprzepad, y Same dostatki.
O Dziedziczny Nasz Królu, Cne Serca Narodu,
Każdy Tobie posłuszny, Zawsze bez Zawodu.
Każdy mówi, że Polska uwieczniona Sława,
Zaszczycona przez Mądrość, Króla Stanisława.
Woysko y Nasi podatki, są ustanowione,
Rząd Nowy, Miastom Prawa, z równością wrócone,
Rolnik co był Ofiarą, bez zasłony Prawa,
Już Obwarowany, z Swym Panem równie w Sądzie Stawa.
Każdy ma bezpieczeństwo, bogaty Ubogi,
Zniknęła Ręka Tyrańska y Animusz Srogi.
Synom z Miast pozwolone, wszędy w Kościele,
W Woysku Stopni, y Innych Dostoieństw tak wiele.
Tron wieczny Sukcessyi, dla Domu Saskiego.
Czyliż ten podziwienia, niegodzien wielkiego?
Nie dla tego, żeby Go, w tym Domu nie było,
Lecz że Go nieprzyiaznych, wiele nie zgubiło.
Bezkrólewia ustały, Smierć Nam Króla rodzi,
Prywatne Zyski, Zemsty, y z Korzyści też powodzi;
Które przez Głos do Nieba, Kar przyczyną były
Już się teraz bez Zwrotu, wszystkie Zakończyły
Ustały tyż przekupstwa, przedaż Kraju, Prawa,
Już teraz Każdy Zbrodnię, Swym Życiem przypłaci.
Bóg, Król, Naród gdy będzie, w każdego pamięci,
Nie podobna do Złego, by nie stracił chęci.
Jak Król niedoczesny, tak iako Pan wieczny,
Czynić będzie dla Kraju, aby był bezpieczny.
A iak Oyciec Narodu, wszystkiemu y Łaskawy,
Będzie Dzieci prowadził, do Oręża y Sławy
Z przewodnictwa Twoiego, Królu Mądry Panie,
Nie tylko Naród Polski, z Obalin powstanie.
Lecz y na Kreatury, Twoe nie przyidzie Trwoga,
Prości będą bez Lęku, wszyscy Łaski Boga.
Nie masz Starostw w Szafunku, z tąd mniej wielkie Szkody.
Bo wielu gdy uznaiesz, Że godnych Nadgrody.
Każdy idzie do Ciebie, Będzie lub Zasługi.
Stawia, Prosi, tysiące bierze, Order drugi.
Cóż mam mówić o Twoiey, litośnej Szczodrości
Obywatel Krajowy, kiedy w Ciężkiej Bolie.

Prawię nie ma Dzieci, z Żoną wyrzucenia,
Tysiącom z Swoiey Łaski, dasisz Zasilenia.
Są Swiadkami mężczyźni, wdowy y Sieroty,
Nawet Obcy y godni, wielbią Twoie Cnoty.
A Klasztory Szpitale, z tąd posiłki maią?
Od Ciebie, we dnie, w nocy przed Niebem wyznaią;
O! gdyby Sercu Twemu, Skarby wyrównały.
Pewno by biednych w Kraju, już płacze ustały.
Bo kto już iest powierzon, w potrzebie Stroskany
mówi żeś zrodzon Królem, od Boga wybrany.
Cóż dziś Znaczą Narodu, publiczne Okrzyki;
Co wyznaią poruszone, wymowne Języki?
O to że Kray do reszty, był by rozszarpany,
Gdyby Go nie Ubronił, Król nam z Nieba dany.
O! Królu, Rządco Panie, z Natury Łaskawy,
Dziś Ci Dzięki Czyniemy za Mądre Ustawy
My teraz po nas wnuki, będą wyznawały
Żeś jeden Nieśmiertelny, godny wielkiey Chwały

Sław Ołtarz Opatrzności, gdy Kolos twarzy
Wystawuie z Osoby Króla Stanisława.
Niech ten Dzień uroczysty, będzie y bez Końca
Dla pamięci, że Bóg Twoy, à Tyś Nasz Obrońca
Zebrane Serca wdzięczne, w hołd Ci od-daiemy.
Króla Jeden z naylepszych, wszyscy Ci Życzymy.
Żyi Czerstwy y pomyślny, w iak nay-dłuższe lata,
Twa Sława, niechay Słynie, we Czterech Częściach Swiata

W. Ł. Z. R. Ż. J. B. K.

2m.5

Nro. 12 79 9

Addytament do Gazety Warszawskiey Roku 1792. z Warszawy Dnia 11go Lutego Re-
-szta Konstytucyi Nowey o Sądzie Trybunalskim Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

2do Jn Pleno Prezyduiący z pomiędzy wszystkich wybrany będzie Losem, à w każdey Izbie
z pomiędzy Deputatow z Losu oddzielonych, wyiąwszy chorobę, która nieprzytomnego z
tey przyczyny od Prezydencyi y losowania na tey uwalniać powinna. — 3tio Co Tydzień Osta-
-tnia w Onym Sessya odłożona, przybrana bydź powinna, tak w każdey z Izb Trybuna-
Głownego Ziemskiego, jako też w Komplecie Koła Duchownego na wybor Prezydować maią-
cego w tygodniu następnym, a takowey co Tydzień następować maiącey Zamiany Prezyduią-
-cego w ~~Tygodniu następnym~~ Zmianę, bydź Publiczney, bydź na uczęściu, nie będzie nigdy na
przeszkodzie ani ciągu Sprawy nieskończoney, ani tamowa z jednego na drugi Tydzień prze-
-chodzącą, in Pleno Zaś Trybunału Głownego wybor Prezydować maiącego w Poniedziałek
na początku Sessyi oprocz Swięta przypadaiącego dopełniać się będzie powinien. 4to W
Komplecie Koła Duchownego, Prezyduiący gdy co Tydzień odmieniać się ma, tak bydź na Du-
chownego, bydź na Swieckiego jak z Losu wypadnie, z mocy Prawa rzeczonego przypa-
dać może. — 5to Deputat bydź Duchowny bydź Swiecki przy Lasce będący, a przeto w owe-
-im Tygodniu Prezyduiący, nie będzie miał w Sądzeniu wyższey znaczniejszey nad Innych
Prerogatywy, do Obowiązkow Zaś tegoż Prezyduiącego należeć będą z urzędu ku dawaniu
Głosow Stronom lub przez te upraszanym, bydź prawnie umocowanym jak Plenipoten-
-tom do czytania Produktow y Replik Związle ułożonych y nie inaczey jak w Drukach
Sądowi podawanych 2do Podawanie Kołom propozycyi ad Turnum bydź Głosne bydź Sekre-
-tnej 3tio Konnotacya wraz z Censurem wotow głosnych 4to Zachowanie z tymże Censo-
-rem Kalkułow Sekretnych 5to Ogłoszenie in Ocluso unanimitatis bydź pluralitatis
albo paritatis zdań Deputatow 6to Zapisywanie Decyzyi w Stronniczy Protokule
Swoiey. 7mo podpisywanie się nakoniec na nayplerwszym ~~mieysce do tych Aktow,~~
które w Tygodniu Prezydencyi Jego wychodzić będą, albo do tych wyrokow, które Stro-
-nom wydawane będą, a w czasie Jego Prezydencyi wypadły. — ~~6to Zapisywanie Decy~~
~~zyi~~ 6to Jeżeliby Propozycya ad Turnum przez Prezyduiącego uformowana bydź w obyczaju
le Sprawy rzeczonej, bydź w Kategoryi Sprawy na ten podzielony, żeby stateczny wrona
na nie była przez Komplet Sędziow, bydź jedna, bydź kilka na przeciw uformowanych
przez Deputatow były propozycyi, Prezyduiącego Obowiązkiem będzie zaraz dać tur-
-num Sekretny na propozycyą od Laski ułożoną, czyli ma bydź przyjęta albo nie:
a takowy Turnus w następuiących odbywać się będzie Sposobie. Ze naczynie Drewnia-
-ne na wzor Szafki zrobione, srodkiem przedział od gory do dołu maiące, y Suknem
wewnątrz wybite, z boku jednego od gory Szyię, tak przestroną maiące, aby wotu-
-iącego Ręka cała zmieścić się mogła, a przytym do zupełnego ukrycia wotowania szy-
-ki opatrzone, na Stole Prezyduiącego przy Kryzu postawione będzie, a tak Prezy-
-duiącego tegoż Kollegi pojednemu z mieysca Swoiego wypuszczaiąc się w koley twoje
wodzetu y Powiatow za przywołaniem Siebie, brać po jedney gałce kolejno maią,
którą nie wprzod wotuiący do ktorego kolwiek bydź z przedziałow, pod napisami
affirmativè y negativè będących podług Swoiego przekonania wrzuci, aż publicznie
wszystkim pokaże, że jedną ma Sobie daną tylko gałkę. Nakoniec Deputat Każdy po dani
tym Sposobem zdania Swoiego Sekretnego pokazać znowu powinien Tęże Swą prze
wszy dla Swiadectwa że Gałkę wrzucił, y powrocić na Swoie mieysce Obligowanym
będzie, z ktorego nie pierwey Deputatowi każdemu wypraszać się będzie wolno, aż
po Zakonczonym Turnowaniu się, dla dopilnowania Prezyduiącego, kiedy wydoby-
-te z Szafki Kałkuły rachować z Censorem będzie. — 7mo W przypadku izby propozy-
-cya ad Turnum od Laski podana, większością nieutrzymała się, à Koło iżby nie zgodziło się na je-
dną, propozycya z pomiędzy Kilku w Sprawie czyli w kategoryi podanych, podobnie Turnus Se-

Kretny

Sekretny mieysce mieć powinien między temiż propozycyami. 2do Prezydującego Deputata będzie też po-
winnością, aby pilnował Urzędników w niedorywaniu żadnych w traktowaniu Sprawy, złożonych dyzen-
sy, żeby akcepta inaczey, jak na piśmie y razem wszystkie z obu Stron podawane bywały, aby wszel-
kiego dostrzegał ścisłego dopełnienia wszystkich formalności Prawem Trybunałom przepisanych, a przykładem
z siebie pobudzał Kollegów do Regularności w zjeżdżaniu się na Sądy podług Prawa. — 3tio. Gdyby
zaś obydwie Izby Trybunału Głównego przy wypływaniu czwartego tygodnia nie mogły nowego wotum na-
przód się brać, dla tego, iżby Sprawa dłuższego nad to nie zabrała czasu, oyciec [illegible] na początku pią-
tego tygodnia in pleno zebrały się, w ów czas z obu Prezydujących, oddzielnie w Izbach tym czase-
wie do Końca tylko tygodnia swojego in pleno prezydować będzie, który z rzędu wyższego Powiatu
jest Deputatem. — 4to. Nie będą odtąd dependowały od Prezydującego, ani wybór Regestru do
przywołania z onego Sprawy, ani między Sprawami jednego Regestru przeskakiwanie porządku,
w jakiem akurat umieszczone zostaną, ani też zapisywanie od woli Spraw do Regestra do
~~przywołania z onego Sprawy~~ Kożdego, lecz po każdey Sprawie z Regestru jednego [illegible] pro-
sądzoney może być wzięty, drugi do wołania, a z Taktowego chociaż in tracta Sprawy w prowadzoney
z innego Regestru przywołanym być może wpis, nie inny jednak jak w porządku przypadający. 5to
Prezydujący każdy wyższey od Deputata nie będzie miał pensyi a za absencyą dwoistemu ukaraniu
podlegać będzie, w proporcyi ustanowionego wytrącenia Pensyi; jednak choroba Prezydującego jako
y Deputata obłożona, na naypierwszey Sessyi zaprzysiężona, od tego ukarania uwolni, a w
każdey Prezydującego niebytności, przez czas tegoż urzędowania Deputat co z onego Województwa
y Powiatów po nim następujący, mieysce Prezydującego czasowie obeymie.

Artykuł 4ty. O Censorach Trybunalskich. 1mo Jeden z Deputatów podług dawnego zwyczaju
będzie Censorem przy Prezydującym zawsze siedzącym. — 2do Censor podobnie jako y Prezydujący
jeden in pleno a oddzielny w każdey Izbie Głównego Trybunału, przemieniać się co tydzień bę-
dzie przez obiór losu w punkcie 7. Artykułu 2. opisanym. 3tio Censora obowiązkiem nay-
szczególnieyszym będą: 1mo dostrzeganie, ażeby sprawiedliwą kommetowanie było zdań Deputa-
tów we turnowaniu się głosnym. 2do aby w czasie turnowania się sekretnego mniey, ani wię-
cey gałek przez Prezydującego rozdanych nie było od Liczby Deputatów sądzących, dla czego
Pudełko z Gałkami będzie przy Censorze, y nie pierwey z onego Prezydujący dobywać ma, je-
dną po drugiey gałkę, aż po przeliczeniu przez Censora, aby wielość onych do wielości De-
putatów stosowny była. 3tio Po każdym też odbytym turnum sekretnym, obowiązkiem
Censora będzie, aby wraz z Prezydującym rachował wota, jeżeli affirmativè jeżeli negativè da-
ne, dla czego od dwóch drzwiczek szafki, za otworzeniem których, oddzielnie też wota wy-
sypane będą, klucze dwa między Prezydującego y Censora rozdzielić się maią; 4to nakoniec Cen-
sor pilnować też y Pisarza będzie, aby ten obowiązkom swoim zadosyć czynił. — 4to Censora
też nayszczególnieyszy tak w Trybunale Głównym, jako y w kole Compositi Judicii obowiązkiem będzie
utrzymywanie porządnego Dyaryusza, przez iakiey kolei na Sądach z wymienieniem, o któ-
rey godzinie który Deputat przybędzie, y przez wiele dni nieprzytomnym [illegible] będzie,
a co tydzień taki Dyaryusz utrzymywany przez zmieniaiącego się Censora w [illegible]
każdego tygodnia podpisany być ma. 5to w kole Compositi Judicii Censorem będzie za-
wsze jeden z Deputatów Świeckich za Prezydencyi Duchownego, y przeciwnie, dla czego a-
wybory przez losy na Prezydencyą Koła Duchownego podług punktu 6tego Artykułu 2go
między Dwunastą Gałkami, jedna tylko będzie z Literą P. pomieszczona, a po wybraniu Prezydującego
Zaraz Drugi wybór następować ma na Censora po między Trzema Gałkami jedna z Literą C. umie-
szczaiąc, y przy dobywaniu onych, albo Duchownych, albo Świeckich tylko Deputatów mieniaiąc,
dla dopełnienia tego Prawa, aby za Prezydencyi Świeckiego był Duchowny Censorem y przeciwnie.
6to Censor równy Deputatowi mieć będzie Pensyą, y równemu absencyi wytrąceniu podlegać, a w zdarzeniu by-
przez Choroby obłożoney, którą jak Deputat zaprzysięże na naypierwszey Sessyi, do nowey Sessyi zastąpi
następujący z kolei Województw y Powiatów, Deputat mieysce onego.
Artykuł 5ty O Pisarzach Trybunalskich. 1mo Pisarzów Trybunał Główny Ziemskich będzie miał dwóch,
po jednemu w każdey Izbie, a tych Województwa y Powiaty w kontynuacyi tey kolei, jaka od dawnego
Prawa przepisana została, wybierać będą, z tą jednak w mocy ustawy niniejszey różnicą, iż tylko
na Trybunał następny Powiaty Bracławski y Nowogrodzki wybierać maią Pisarzów, do tych jednak
zaś wyrażone Powiaty do którey [illegible] y pojedynczym Deputacie, a podobnie y nadal każdy z tych
Dwóch Powiatów na którego kolej Pisarza wypadnie, Dwie wybierać zawsze będzie [illegible] w myśli Praw
o Seymikach jednę na Deputata drugą na Pisarza. 2do Pisarz Trybunalski będzie na cały Rok w

Każdey

w każdey Izbie bez Wotum jednak decyduiącego, a obowiązkami tego bydź: Straż Nayważszą
nad Regentami y Kancellaryą Trybunalską, Straż Pieczęci, z których jedna tak Pieczęć jak y Izbom
Głownego Trybunału służyć ma pod Herbem Pogoni y z napisem Pieczęć Trybunału Gło-
wnego Ziemskiego Wielk. Xię. Lit. a Druga Koła Duchownego pod takąż Pogonią z napi-
sem Pieczęć Sądu Compositi Judicii W. X. Lit. 3tio Pisarz Trybunalski dozierać nayda-
lszey będzie pilności, tak w trzymaniu Aktów Trybunalskich, jako też w zapisywa-
niu w Swoiey Protokule Strennicy wszelkich decyzyi rocznie: — 4to w czasie Pleni, Jeden
z Pisarzów Dwoich Trybunalskich będzie sprawował Funkcyą, z którego repartycyi Re-
gestrów sprawa pod Decyzyą przywołaną Zostanie, obydwa wszakże Pisarze w Kole
Zasiadać będą mogli. 5to Pisarze Trybunalscy Zastępować odtąd będą Funkcyą
Dawną Podskarbich Trybunalskich, y w tym obowiązku trzymać będą Regestr przy-
chodów y wydatków Skrzynki Trybunalskiey, do którey wszystkie odtąd Kopy y Jura
Kancellarie wchodzić maią. 6to Pisarz Trybunalski jako Podskarbi po kim nie-
chaią Sobie przez Cenzora uczyniony wszystkich Absentiów pierwey wnieść Depu-
tatom [illegible] Opłaci Pensyę ze Skrzynki, odtrąci tym że Absencye ma w następu-
iącym Sposobie, iż za jedne Omyłkę odtrąci się Złłd 9. Za Dwie f 18 Za Trzy f 27
Za Cztery f 36. Za Całą Sessyą uchybioną f 72. Za Dwie Sessye f 252. Za trzy Sessye
f 504. y tak daley postępuiąc aż do Omylenia całego Tygodnia, w którym zdarzeniu
Deputat przysięgą nie uwinniający choroby od Całey pensyi y Funkcyi oddalony
Zostanie. 7mo Pisarz Każdy Trybunalski równą mieć będzie pensyą jak y Każdy z
Deputatów pod utratą w proporcyi powyższey, oprócz przypadku choroby, którą
równie jak y Deputat Przysięgą usprawiedliwić będzie powinien, w razie zaś choroby
Pisarza, jeden z Regentów Losem płeni, albo wszelkich bądź Izbów Trybunalskich wy-
wybrany miejsce tegoż Zastąpi: 8vo Po wysłuchaniu Tygodni wszystkich Try-
bunału Głownego, z Pisarzów Dwoch, ten do Pióra Koła Duchownego przystanie wspól-
ze [illegible], na którego Los wypadnie. 9no Pisarze Obydwa Trybuna-
łu przy rozpoczęciu się Trybunału przysięgę wykonaią podług Roty poniższey.
Artykuł 2gi O Officyalistach y Regentach Trybunalskich. 1mo Regentów Trybunał Gło-
wny Ziemski mieć będzie naywięcey Sześciu, po Trzech do każdey Izby, o Tych Plenum
Trybunału per vota Secreta wybierze z pomiędzy Kandydatów podaiących się, y nay-
więcey Zasług Krytek maiących. — 2do Obrany Regent, Każdy będzie dorocznie na Roku,
a przeto Każdemu Trybunału Kompletowi in pleno Zostawuie się moc, albo potwierdze-
nia dawnych, albo wybrania dla Siebie nowych Regentów. — 3tio Kandydatami do Regen-
cyi będą tylko Szlachta Possessionaci, y Prawa posiadaiący. — 4to Regenci Trybuna-
łu w zupełney powolności będą Zawsze usilnemi tym Pisarzom Trybunalskim do
Których przyłączeni Zostaną, a do Koła Duchownego 2 tylko należeć będą Regenci, Którzy
pod Starszeństwem maiąc trzeci Pióro w Trybunale Duchownym przez Ciąg Trybuna-
łu Głownego być. — 5to Po każdo roczney Kontrolley Trybunału Głownego, Pisarz Ta
Pomocą Regentów porządnie ułożone Akta Trybunalskie odda Pisarzowi Aktowemu Ko-
tenskiemu. 6to Regenci Trybunalscy będą mieć Pensyą po Złłd 4000. a zato nie nad-
bę Złowieniom Kancellaryi Zbierać nie maią, lecz w całym biegu Sądzącego się Trybu-
nału, wszystkie przychody do Skrzynki Generalney Trybunalskiey oddawać. 7mo Re-
genci Trybunalscy po wybraniu Siebie, przysięgę wykonaią Roty jako niżey. — Art
Instygatorów Trybunał Głowny Ziemski będzie miał Dwoch po jednemu do każdey
Izby Przysięgłych Roty jako niżey y pensyonowanych po Złłd Tysiąc na Roku. 2do
Instygatorów Sąd Głowny wybierze, y Ci dożywotniemi będą, z których naypierwszy
Kolleyno jeden Assystować będzie Trybunałowi Duchownemu. — 3tio Instygatorów Obo-
wiązkiem będzie pilnować więzi y więźniów, ażeby Zawsze należytą Straż mieli,
a upostrzeżony w tey mierze niedbałości Przydaiącemu Raportować, za rozkazem
Sądu Zapisywać Instancye przeciwko rzeczych niebezpieczeństwo Sądu Całego y
Osób tylko tenże Sąd składaiących, y Arestować oraz z woli Sądu obwinionych Kry-
minalnie za obrazę bezpieczeństwa, bądź Osób tegoż Swoiego Sądu. Dopełniać na lunice

urządzania

urzędowania dawniejszego Subdelegatorów w Exequowaniu Kop Sądowych. 1mo Tworzący Trybunał Główny będzie miał dwóch pomienionych po Zł Pol. 600 z mundurem y dożywotnich, których Sąd wybierze, y Instrumentować będzie, ale bez żadney koszty być mającey, y Szlachta praeferibiliter nad innych zaprzysiężoną według Roty Statutowey.

Artykuł Trzy. Moc y Granica Władzy Trybunałów Głównego y Kompozytki Sądowey. — 1mo Trybunał Główny Ziemski będzie Sądem Najwyższym, od wyroków którego żadna nigdzie iść nie będzie mogła Appellacya, będzie Sądem Ostatecznym dla wszystkich Ziemian po Appellacyi w Sądach Ziemiańskich Całego W. X. Lit. założoney y dopuszczoney tak w Sprawach Prawnych, jako też y Kryminalnych, będzie jedynym y ostatecznym Sądem Koniecznym wszystkich Sędziów w Sądach Ziemiańskich zasiadających, tak za gwałt w Stanowieniu wyrażonym Prawa wyrokiem ostatecznym swoim, jako też za przestępne w Urzędowaniu tych że Obeyście, lecz podług osobnego w Deklaracyi warunku w tey mierze. — 2do Trybunałowi Głównemu Ziem: W. X. Lit. też same zachowujemy Regestra Spraw do ustanowienia Nowego Codicem Civilem et Criminalem jakie do tych Trybunałowi Głównemu były przywłaszczone oprócz Regestra Sprzeciwieństwa y obligowego w których opisanie Sprawy przed Prawem Ziemiańskim przyzwolić następnym Trybunałom nakazujemy, nowego takich Regestrów formowania zakazujemy. — 3tio Trybunał Główny Ziemski żadney Sprawy pod nieważnością Dekretów swoich, które za niebyłe ex nunc deklarujemy, w Sądach Ziemiańskich nie decydowaney wprzód, przyjmować nie ma, a z mocy tey ustawy, y Sprawa do oney należy Regestr obligowy, y Sądem Ziemiańskim tenże szczególnie pod tytułem Summaryjnego w Deklaracyi oddzielney przyłączamy, tego gatunku Sprawy, gdy były wywołane do Regestru Appellacyjnego wpisywać zlecamy, a co się tycze Spraw do tych do Regestru Sprzeciwieństwa wpisywanych, te od tych w innych pozostałych Regestrach miejsca się mieć, stosownie do tego w Sądach Ziemiańskich Regestru, z których wyroków Sprzeciwienie się nastąpiło. — 4to ponieważ podział do tych Województw y Powiatów W. X. Lit. na repartycye podzielone każdych Regestrów w Księgi prowadzić do Trybunału, w każdy więc Izbie Trybunału Głównego, podług niniejszey ustawy po jedney z każdego Rodzaju Regestrów księgi przyłączamy, takim sposobem, iż cokolwiek na Trybunale Wileńskim było wołanym y odsądzonym dla Województw y Powiatów do Kadencyi Wileńskiey przyłączonych, to wszystko pod Sąd y Jurysdykcyą Izby pierwszey oddajemy y podobnie pod Sądem y Jurysdykcyą Izby drugiey to wszystko zostawać ma odtąd, co pod wyrok Kadencyi Grodzieńskiey Trybunału należało, y Województwa, oraz Powiaty do Kadencyi tey że oddzielone interpozowało. Stanowiąc nadto: iż nowe z podzielenia się wynikłe Powiaty, do tey respective Izby należeć będą, do którey należały Województwa y Powiaty, z których całości te nowo ustanowione wynikły. — 5to Pleno Trybunału Głównego Ziemskiego, jedynie przyłączonym mieć chcemy, 1mo Sprawy ex Paritate zawieszone, a pro resolutione tegoż oddane y przed wszystkiemi innemi do Decyzyi brane być mają. 2do Sprawy Kryminalne karę Śmierci ciągnące, bądź z appellacyi od Sądów Ziemiańskich przychodzące, bądź z występku przed Sądami popełnionego wynikłe, y bezpieczeństwo, oraz Osoby Sąd składające interessujące. 3tio Regestr Remissyjny a w nim Sprawy pro determinatione fori. — 6to W przypadku paritatis w Izbach Trybunału oddzielnych, tak w dwóch pierwszych turnach głośnych, jako też w trzecim Sekretnym, gdyż już dalszemu turnowaniu się miejsca nie będzie, y którakolwiek bądź z Izb, gdzie takowa paritas stanęłaby, do Plenum pro resolutione zawieszoną Sprawę odesłać powinna, plenum po informacyi sobie przełożoney in Actuo, przez Kancellaryą za oddaniem produktów, y replik, które były w Sprawie, y za odczytaniem się w treści Sprawy paritate zawieszoney przez Kollegów tey Izby, gdzie Paritas stanęła do turnowania się zaraz przystąpi podwójnego głośnego, y Sekretnego trzeciego, jeżeli by były zdaniami a pluralitate zdań wyrokowawszy paritatem wyrok swój konieczny Sprawie wyda, jeżeliby zaś po trzech turnach y in Pleno Paritas zdań stanąć miała, w on czas Sprawa do przyszłego Trybunału y tegoż Plenum odesłana zostanie. {Reszta potym}

Bez daty

1792

Wiadomości

Ciekawy iesteś zapewne Co tu robiemy wszystko wnaylepszym sposobie, tak rozumiemy
że Narod przyimie zUkontentowaniem Naszą Robotę i potomności Nas zawsze błogo=
sławić będzie to iest Prawda że teraz Cierpiec będziem ale przecież będziem
wolni bo niepodobna aby to Woysko ktore zwyczaione krzywdzic wswoim
kraiu od Naystarszych wobcym Nieczyniło szkody. — Ale wolę Rocznu kresce naye
stracic niżeli Na zawsze wolność gotowność moia aby od woli Jednego Kapryśu
zależała — Piszę Ci więc krotko co będzie, Chcemy Krola mieć pierwszego Urzęd=
nika ale nigdy Pana: Rada będzie przy nim dozorcza, do niey należeć będą
Interesa Zagraniczne Ona mieć będzie baczność na wszystkie Magistratury Kray
cały dzielic się będzie na trzy Prowincye rowne Każda Prowincya mieć będzie
10. Woiewodow każde Woiewodztwo trzy Powiaty gdzie Kasztellanow każda Pro=
wincya mieć będzie rowno Posłow — Każda Prowincya mieć będzie swoich kan=
clerzow y Podkanclerzow, Assesorow, Kommissya Skarbową Woyskową Edukacyjną — Wszystkie
Urzędy będą obierane po Prowincyach zacząwszy od Marszałka w Materiach Elekcyi wszy=
stkie sekretne, w Materiach Polityczych wOtwartych zdaniach — Biskupow będą
obierac Kapituły każdy Biskup 100. Tysięcy brać będzie, resztę Summ ponieważ
to iest Fundusz Duchowieństwa będzie osobna Kassa pòydzie na Seminarya etc=
W każdey Prowincyi będzie Jedna Akademija wszystkie Klasztory będą szkoł uczyć
to iest Rachonkow aż do Gramatyki Artykułow Wiary etc Woiewodzkie szkoły in=
nych Akademia zaś resztę nad szkołami małemi Biskup będzie miał baczność —
y zwierzchność bo Jeden tylko w Kommissyi Edukacyjney zasiadac będzie — Szlachta
ta tylko należec będzie do Wotowania ktora swoią ręką wpisze się do Księgi Zie=
miańskie kto nieumie Czytać nic nieznaczy — Księga będzie Ziemiańska zawsze
przed Seymikami Pisywaną — kto się wniey znaydować niebędzie chociaż aktualny
Szlachcic Seymikować niemoże, azatym sprowadzenie Szlachty zinszych Woiewodztw
ustać musi — Seymiki będą wszędzie po Woiewodztwach obierac będą delegowa
nych po Dziesięcu do Miasta Prowincyalnego, gdzie delegowani Całey Prowin
cyi znaydowac się będą = Ci będą czynic respective Prowincyi swoiey Rachonki
Kommissyow wszystkich Jeżeli Ministerium Hetmaństwo Woiewodztwo zawakuie

Obierac będą

Obierać będą Dezideria Woiewodztwo Prowincyi przedłożą Jedną Instrukcyę
układ będzie Delegowanych z Kolacyami wyszła na Seym Posłow z Instruk=
cyą Seym niebędzie Czynił y decydował czego w Instrukcyi Prowincyi nie=
maszi bo Prowincya nieprzyimie etc. Niemożna całego opisać Ci Proiek
tu bo wiele pisać ale niezadługo wyidzie z druku, wolno Każdemu Obywa
telowi będzie myśli swoie przysłać ale Ci zasadę opiszę — Bayki
zaś jakie tylko sieią mozemu niewierzać wszystko się zrobi spokoynie aby
się tylko Dości pozbyć będzie można — JW. Marszałek Mniy zdrow Zona y dzieci
My tu nieprożnuiemy iest nas tylko Konsyliarzow Komisoxow Całey Korony
Interesa o nas się obijaią do Tego iszcze iestem wyznaczony do Examinowania
Kommissyi Skarbowey ditt. wielu starało się bydz Konsyliarzami ale aby tylko
Dości w Registr ale zaden pracowac niechce taka to bieda ———

Potocki Starosta Szczerzecki powrocił iuz do Kraiu z Konstantynopola ——
Zewsząd też są iuż odwołani przez Konfederacyą Ministrowie Polscy a na Ich
mieysce nikogo dotąd nieposłano — Smutna rzecz gdy przy zadnym Dworze
Ministra niemamy — Targować się znaw będą, Mowią nawet Targi a my o ni=
czym wiedzieć niebędziemy — Imperatorowa przysłała do Konfederacyi Mniey
uroczyste Zareczenie się Gwarancyi w Nocie ktorą z Peterzburgskich Ministrow przy
iedzie do Grodna dla zawarcia wieczystego aliansu /: zapewnie:/ odpornego y Za=
czepnego wszakze my zaczepiac niebędziemy nikogo a pomagac zaczepiaią=
cym przymuszeni zostaniemy — Dasię naypierwod widzieć w Woynie z Turkami
do ktorey wznowienia wszelkich Francuzi uzywaią Sposobow y zapewnie do=
każą swego — Mowią że Małachowski y Sapieha Marszałkowie Seymowi —
wydali Manifest publiczny w Lipsku y do wszystkich go rozesłali Dworow
zaskarżaiąc wszelkie Konfederacyi Czynności — Posłani od nich Niemcewicz y Wey=
senhof bawią dotąd w Paryżu — Francuzi stracili Frankfort aby za=
to wzięli Lille y Maskryt zuleska Prusakow w Lipsku tak prędko znai=
dowac się niemogą ——— Powiadaią że Prowincya Lille ma
bydz oddzielona od Koronnych Ja temu niewierzę, boby to w następnym
Czasie

82

Czasie nieprzyzwoite przyiacielskiemi — Bothakow y Kochowski od-
wołani być maią do Peterzburga kto inszy Mieysce Ich zaimie Mowią że
przywiązanie Ich do Polakow Czyli Wola iest przyczyną odwołania
XX Woynie Szambellanowi zadzonemu na Wierę, y Grzywny zauderzenie Ofi-
cera Moskiewskiego dawowali tę Winę y Marz wczien S. Katarzyny —
Bothakow y Kochowski —

WIES

1793 83

Mowa Jaśnie Wgo Kimbara, Posła Upitskiego, na Sejmie Grodzinskim 1793 miara.

Cnota prawdziwa umie wszystko znaść; a za cóż się strachasz Najjaśniejszy Panie? Syberyą grożą tym którzy chcą bronić Ojczyzny: to pójdźmy na Syberyą! Syberya będzie dla nas Rajem, bo w cieniach nawet naszych cnotę obaczymy. – Najjaśniejszy Królu, sławny ciągiem nieszczęśliwości przez cały trakt panowania twego, któryś od początku wstąpienia na tron miał tysiąc okaryj zaskarbienia sobie na wieczną chwałę i wdzięczność, a z żadnej Narodowi korzystać nie przyszło, Najjaśniejszy Królu, mówię, okaż się w tej siwej i zgrzybiałej starości twojej, mężniejszym i czynniejszym aniżeli w młodości niedoświadczony. – Daruj że niby Cenzorem jestem tu twoim Miłościwy Panie: ale kto Naród i Ciebie kocha, kto szanuje świeżo od ciebie wydane hasło: Naród z Królem, Król z Narodem, kto na koniec przypomni sobie zaręczenie twoje święte, jeżeli ściągniesz do podpisu podziału kraju rękę twoję, niechaj ci ona uschnie; ten przyzna oraz mnie sprawiedliwość, a ustom prawdę. Królu, masz u nas miłość i Naród cię kocha, Ojczyzna piastuje, za cóż ty nas, braci naszych, spólnych krewnych i ziemię która cię żywiła przedawasz? Tyś najwięcej od

Pol:

Polaków odebrał korzyści, a ty masz miłościwy Panie,
na czele, ich podpisać niewolą. Co za słodycz może bydź w ko-
ronie twojej, którą i Niewolnik nosi. Mówią Królu że
cię Katarzyna obrała Królem, okaż lepiej światu żeś jest
od Boga przeznaczony; okaż że panować umiesz w tenczas
cnotliwie kiedy przemoc pochłania wszystko. Królu i Ojcze,
mówię tu imieniem większej części Izby, że cię na Syberyi
za Króla także, i za Ojca poczciwego mieć będziemy. Nie-
chaj się Wróg nasz lęka cnoty naszej. (Tu Karski, Mi-
korski Stoiński Skarzyński etc. etc. bardzo wielu krzy-
knęło „Pójdźmy na Syberyę). Pomnij, że masz wdzięczne
Dzieci, i że im bardziej cierpieć przyjdzie, przez poczciwość,
tym więcej my się czcić i kochać będziemy. —

